

(Danson's ...)

...demokraticke ...

...konec neznan ...

...I ...

DANSONS LA CARMAGNOLA!

(*Dvaapůl stránky zabaveno.*)

*

Sociální demokracie hraje ovšem při anarchistických perzekucích nejkomičtější úlohu.

Buržoastické žurnály z evidentních důvodů se o této komice nezmiňují, ale Katolické listy, které všechno na světě vyžvaní, prozradily to docela určitě. Právo lidu rozčilovalo se nad pravdou. Mlčte, svatouškové! Nemáte odvahy přiznati, že tu jsme a že jsme silní, tajíte, že na každém kroku setkáváte se s dobrým naším lidem, a máte jen radost, že nemáme hlasovacího stáda. Bohudík, že ho nemáme, bohudík, že ho nepotřebujeme! Nám stačí inteligentní, obětavé a neohrožené duše, které ovšem se nerodí jako houby po dešti, — vy potřebujete masy, čím hloupější, tím lépe, jen když platí a naplňují vaše schůze a schvalují vaše kompromisy.¹ My si oddechneme, zbavíme-li se indiferentního, špatného člověka, — pro vás znamená to však ztrátu jednoho hlasu, a úspěch politizujících stran bývá až příliš často závislým na jediném hlasu hlupákově. Tím ovšem i celá naše taktika a celý směr naší činnosti dány jsou jinak. Hloupou výčitkou pohodlnosti to neodbudete. To je fráze lidí, kteří k ničemu jinému nejsou, než aby jen mluvili, mluvili a mluvili. Snad právě vy potřebujete takových lidí víc než jakýchkoli jiných, ale připustíte laskavě, že jest ještě jiná snad činnost, mnohem důležitější, vážnější, plod-

¹ I Čas napsal o společném sjezdu francouzském: „Otázka o účasti v ministerstvu rozhodnuta byla *nejhorším* kompromisem. — Podobným nejhorším kompromisem vyřízena i věc Bernsteinova, jistě hodně důležitá pro postup nejen německé sociální demokracie, na sjezdu hannoverském. Pan Modráček o tom píše v Rozhledech: „Rezoluce byla sice výslovně namířena proti Bernsteinovi, avšak její smysl byl tak všeobecný, že mohli i stoupenci Bernsteinovi s výhradou na ni přistoupiti.“

nější a věcnější než potloukati se po venkově a po schůzích a omílati tytéž fráze nesnesitelně donekonečna, že se stane martyriem inteligentnímu člověku obcovati *takovým* schůzím lidu.

A připustíte, že bychom to dovedli, *kdybychom chtěli*, nebo aspoň že bychom se tomu velmi brzo naučili. Nechceme však. My prostě musíme a budeme až v poslední řadě počítati s těmi přívrženci, kteří se získávají na veřejných schůzích, protože potřebujeme myslící lid a zdatné, obětavé inteligenty, kteří jsou schopni pracovati na těžších úlohách, než je to vaše nekonečné řečňování. Nepotřebujete hlasovacího stáda ku svým záměrům a ku svému postupu, přenecháme vám milerádi vítězství řečnických rekordů. Ten váš malomocný pošklebek má svou příčinu jen v bázlivém předsudku vašem: že s vámi konkurujeme. V tom je omyl. Nekurujeme s nikým, protože se nám hnusí ten čachr s masou, jenž rozvíjí se mezi politizujícími stranami. A je v tom naše chloubka, že čachrovati s lidem nemusíme, a nerozdávajíc sinekur, úřadů, úradků, titulů a funkcí, víme, že ti, kdož k nám přicházejí, z přesvědčení a s poctivým srdcem přicházejí, a ti, kdož odcházejí od nás, ze zjištění odcházejí a z chladu k idejím.

Náš úkol je dán naším cílem.

(Půldruhé stránky zabaveno.)

Nebojíme se budoucnosti, nebojíme se přítomnosti. Agónie hodného, státotvorného socialismu dávno se již odehrává v duších, které jako pochodně krácejí před lidstvem. Teď už jen měšťáckové se pipalají s ciframi za potlesku a reklamního dryáčnictví vychytralých vůdců lidu s poslanceckými mandáty a ministerskými křesly. Ať žije sociální demokracie!

Kterak ji ubohou lechtá ta naše bystrá píseň demokratického odboje:

Dansons la Carmagnola!

Myslím, že mezi těmi, kdož mají u nás aspoň trochu vážnější názory na výtvarné umění, není sporu o tom, že na štítě, jež papírově okřídlený génius p. Kubova plakátu zdobí nešikovně palmetou, měla by být místo tří štítků výtvarnického znaku tři významná a dneska u nás tak zbožňovaná písmena slova *kýč*. Spíše neshodneme se všichni na tom, mají-li se tyto každoroční kramářské expozice Umělecké besedy ignorovati či má-li se konečně zcela rozhodně zakročiti a proti tomuto zneužívání umělecké viněty protestovati. Já jsem ovšem pro druhé. Netřeba se sice dle mého mínění příliš rozčilovati. Takové výstavy špatných lakýrnických prací pořádají se ve vhodných dobách všude a je konečně docela bezvýznamno, vytáhne-li taková velkovýroba p. Adolfa Liebschera pár zlatek z kapsy několika buržoustů, beztak pro opravdové umění ztracených. Nesmíme však naopak zapomínati, v jakých poměrech žijeme, v jak malých a jak bídných. Jinde se takové vánoční prodejny kritikou dokonale ignorují, jistá ubohá a zabedněná část buržoazie opatří si tam své dárky a — je dobře. Celá věc je snad soustrasti a politování hodnou, není však nebezpečnou a je úplně neškodnou. U nás však nenajdeme ani v jediném větším českém listě, kde je stálá výtvarnická rubrika — nevyjímaje ani revuí a časopisů, které v politice a literatuře píší víceméně z moderních hledisk —, nenajdeme v nich jediného rozhodného varovného nebo odsuzujícího slova. Ono se však u nás ani neignoruje. Naopak. Často, ač má třeba lepší přesvědčení, chválí takový referent — nelze říci kritik — o přítrž, a odváží-li se v krajním případě napsati něco méně lichotivého, obalí to tak důkladně a uměle, že to dopadne zase jako chvála, a čtenáři neznalí těchto kliček jsou tímto způsobem soustavně klamáni. Tak platí tyto vánoční výstavy vždy za „potěšitelný pro české umění zjev“, každý papouškuje tuto frázi a obrázkové týdeníky reprodukují úchvatná triptycha. Obecenstvo se

demoralizuje, renesance našeho umění oddaluje se stále více, mládež výtvarnická se kazí a šlendrián šíří se donekonečna, zatímco hluboké a vážné pojetí uměleckého díla zaměňuje se řemeslnickou fabrikací. Za takových okolností chce se pak protestovati proti Rudolfinu. Jednota výtvarných umělců přišla první. Chlubila se skutečně nejlepšími jmény našich „starých pánů“ a snesla od nich „narychlo“ — špatné věci a nakupila kolem nich slabou mládež, která sotva co bude kdy znamenati. A teď přichází Umělecká beseda číselně velmi slavně. Otáže se snad někdo, má-li právo vůbec protestovati proti Krasoumné jednotě. Ale ovšem, příteli, — z obchodního stanoviska. České peníze patří do Čech. Toť evidentní. Nač mají kupovati čeští pekaři a čeští advokáti kýče německé, francouzské a jiné, když v Čechách je výroba v tomto směru tak utěšená. Či se snad jednalo výtvarnému odboru Umělecké besedy o něco jiného? Nemyslím. Pochybuji. Malý, ale frapantní důkaz najdete ihned naproti vchodu. Cizelér pan Houdek vystavuje tam malou tepanou nádobu a na přiloženém lístku čtete veliká písmena: Secese. Chybí jen na každé straně jedna ručka nebo několik vykřičníků a budete na rozpacích, nestojíte-li snad nakonec před výkladní skříní nějakého galanterního závodu. Takové věci nedovolují však tropiti ve svých místnostech umělci, nýbrž jen majitelé obchodních lokálů. Jen ten tedy, kdo má na zřeteli toto obchodní stanovisko pánů, pochopí, proč vlastně protestují proti kavalírům z Krasoumné jednoty. Nemají jiného důvodu. Vždyť přece protestovati proti Rudolfinu znamená zároveň protestovati *skoro* proti celému oficiálnímu výtvarnému umění našemu v poslednější době. Proč, objasnil jsem stručně v předešlém svém článku v tomto listě, který trvám byl sice dosti jasný pro všechny lidi dobré vůle, kterým však přece *chtěli* být pobouřeni někteří, kdož dobré vůle nemají a chytají se slov, aby odůvodnili svůj z jiných důvodů plynoucí protest. Vysvětluji dodatkem své mínění o situaci: České umění výtvarné — o malířství mluvím především — nemá a nemohlo míti slavné a veliké minulosti, živoucího, organického a nejrůznější své době

odpovídající fáze prožívajícího toku z dávná do přítomnosti. Vyplývá to myslím zcela přirozeně z české historie. Několik umělců — takový Brandl dříve, takový Mánes později — stojí osaměle. Toho přesného postupu a vývinu výtvarného umění s celým kulturním životem národa, jak tomu bylo například ve Francii, u nás není. Je však jisto, že mají-li naše výtvarnické poměry ozdravěti, musí se takový vývin stát skutkem, musí z domácí půdy vytrysknouti silný, organický proud, v němž se bude odrážeti také celá budoucí naše kulturní historie, která stále víc a víc přichází v soutyk s kulturním životem světovým. Jen pak vyrostou nám — nejen náhodně tu a tam, nýbrž nutně a přirozeně — četní dobří výtvarníci, kteří snesou bez bázně konkurenci ciziny a budou moci s úspěchem podléhati měřítku absolutnějšímu, nejen relativnímu, které se nyní u nás až příliš často klade. Neboť sterilní rasou přece snad nejsme. K tomu je ovšem třeba především jistého pevného základu, hlavně z hlediska technického. Ale právě tento základ má již naše výtvarné umění, má ho *zásluhou „starých pánů“*. Akcentuji to. Neboť je nutno konstatovati tento moment ihned na počátku kampaně, kterou Volné směry zahájily za účelem ozdravení našeho výtvarného umění. Chceme kráčet za svým cílem čestně a bojovati poctivě. Jedná se nám o věc, nikoli o osoby. A jako hájíme svoje nová stanoviska proti přežilostem, uznávající nicméně bývalý jejich význam a hodnotu jejich, než učinily bankrot a přežily se a zbahněly, tak také toto naše věcné a spravedlivé oceňování nemůže nám brániti, abychom nevystoupili a neřekli: *Právě proto, že se nám jedná jen o věc, klaníme se jen umění, a nikoli osobám*. A jestliže umělci, jichž jsme si kdysi vážili, nedovedou jíti s námi novými cestami, opustíme je a půjdeme svou cestou sami; stanou-li se však řemeslníky, politujeme je a nebudeme váhati otevřeně jim to říci. V tom však případě, kdy nejsou dosti poctivi, aby mlčeli, a tajně podrývají nám půdu pod nohama, jest naší povinností vystoupiti proti nim, a byli bychom zbabělými, kdybychom tak neučinili a nehájili své svobody a existenčního svého práva. Hájí-li umělec svou svobodu, hájí tím i svobodu umění: boj za svobodu však není

ničím jiným než bojem proti těm, kdož se domnívají, že mají celou svobodu v pachtu jen pro sebe. Svoboda však je volný terén vedle volného terénu a mezi volnými lidmi překročení cizího terénu se tresce. Krátce: nová výtvarnická generace vyrostla k tomu stadiu, kdy pocituje touhu po neztenčené svobodě umělecké práce a kdy se v ní probouzí k životu schopnost kritiky. Tím okamžikem však má také na obě právo a je docela potěšitelným zjevem, že je odhodlána vybojovati si toto své právo za každých okolností a proti komukoli. Taková je myslím dnes nálada těch, kdož stojí za Volnými směry. To je první krok k lepšímu. To je přesvědčení, že sice byla dána těmi, kdož předcházeli, nutná báze k vážnému vývinu, že však nutno teprve stavěti na daném základu do výše. Příští výstava Mánesa ukáže, jak si jednotliví umělci představují další cestu, a já se těším, že při té příležitosti vyměníme si a vydefinujeme svoje názory na pochod do slunnějších končin umění.

10. prosince 1899

Myslím, že v Paříži, v Londýně nebo jen v Mnichově srovnává český člověk se svými poměry mnohem méně než právě v takové Vídni. Neodvází se ani tak příliš srovnávatí. Ví, například na umělecké výstavě, že má před sebou díla vytvořená za neskonale výhodnějších podmínek vnějších i vnitřních a že stojí před umělci, kteří nevyrostli náhodně, kteří nezrodili se pod okamžitým a nezávazným požeňáním osudové ruky, nýbrž kteří jsou výkvětem věkovitého, mohutného a tvrdého stromu, jehož silné kořeny od staletí vězí v živné a vítězné domácí půdě, ví, že jsou tito umělci dětmi šťastné a vyspělé rasy, která do nejmenších detailů prožívá intenzívně celý světový vývin kulturní, etc. Ale ve Vídni, kde směsice nejrůznějších kmenů, směsice odpadků z nejrůznějších vlastí nechce než vesele žítí, kde se chce všecko žítí, protože to patří k životu, kde však právě proto všecko žije se povrchně, fešně, diletantsky, nedokonale,— tam lze již snadněji srovnávatí s českými poměry, lze kritičtěji na vše hleděti. Člověk je například docela potěšen, shledá-li se v Künstlerhausu s týmž uměleckým brakem a s týmiž bezcennými kýči, které lze každoročně u nás viděti v Rudolfinu. A v secesi pocítí letos dokonce jisté „vlastenecké“ uspokojení — lidem z malých poměrů jest až příliš často doznati se k takovým třeba bezděčným a nevítaným „vlasteneckým“ pohnutím —, neboť tato pátá výstava věnována je grafice, a my si vzpomeneme, že před více než třemi lety byla u nás také grafická mezinárodní výstava v malinkém salóňě na Ferdinandově třídě. Tehdá — v listopadu 1896 — shromáždilo se v Praze ovšem jen 160 čísel, letos ve Vídni je jich 634. Tehdá také výstavu pořádal soukromník pomocí nějaké zahraničné obchodní firmy, ve Vídni pořádají ji vídeňskému publiku na poučenou sami mladí umělci po osobní dohodě s dopisujícími členy svého spolku, což jistě má také svůj význam a svou přednost. Nicméně my jsme poučili české obecenstvo o tom, co jest to

grafické umění, o tři leta dříve. Habeamus sibi. Kdybychom to byli však mohli učinit dnes o tři leta později za těchže okolností jako vídeňská secese, bylo by rozhodně pro nás, hlavně však pro naše výtvarné umění lépe. Naši mladí výtvarníci měli by samostatnou výstavní místnost, vlastní dům, měli by pevný a pro znalost světového výtvarného umění u nás blahodějný styk s cizími mistry, měli by dobrý a jistý trh a konečně i mnohem intimnější soustyk s obecností, které má o nové umění nějaký zájem. To vše je také dnes pro naše výtvarné umění akutní potřebou. A jest u nás vůle i snaha míti to. O to jsme dále. Jedná se však ještě o něco dalšího, a sice právě o to nejdůležitější, v čem musí naši výtvarníci býti právě v opaku k vídeňským. Totiž aby si nemuseli přiznati, aby to každý necítil, že *když jdou se všemi těmi cizími rukou v ruce před veřejnost, jsou těmi nejmenšími a nejslabšími*. Mne, a každého, kdo zná poměry, pronásleduje tato myšlénka vytrvale, pronásleduje ho hlavně ve Vídni, kde na každé dosud mezinárodní výstavě secese to křičelo: Vídeňští jsou ti nejslabší...

Jde tedy z vídeňských výstav mnohé pro nás poučení; možná že to bude právě dobře, bude-li první pražská výstava světového moderního umění o několik let později než první výstava vídeňská. —

Letošní grafická výstava má jednu značnou chybu. Její účelem bylo přece předvésti publiku obraz dnešního stavu určitého odvětví moderního umění — grafiky. Tomuto účelu však právě nevyhovuje. Je velikou snůškou dobrých i špatných prací, není však systematickým, přehledným a jasným obrazem. Ten, kdo by od toho či onoho umělce nic jiného neznal než to, co zde lze viděti, učinil by si často hodně falešný úsudek. A této možnosti hlavně měli se pořadatelé vyvarovati a raděj vynechati toho, koho nemohli představití charakteristicky. Třetina vystavených prací mohla odpadnouti: výstava unavuje, protože je přeplněná. A právě na *grafické* výstavě má býti poskytnuta i těm, kdož nemohou častěji ji navštíviti, příležitost, aby mohli věnovati jednotlivým věcem bližší pozornost.

Nejsou to malá jména, jimž bylo ublíženo nesprávným

výběrem, či spíše náhodným zařaděním. O p. Grassetovi není možný úsudek dle toho, co zde vystavuje, p. Pissarro je bezvýznamně zastoupen, také pp. Toulouse-Lautrec, Raffaelli, Walter Crane, van Rysselberghe, Vallotton (jen třemi kresbami z pouličního života, ač jeho význam a nejlepší věci jsou ve dřevorytu), Rops (veliký akvafortista třemi kresbami), pp. Max Klinger, Puvis de Chavannes (jen hloupým zafišováním Svaté Jenovéfy), p. Sattler, Beardsley (zemřel letos, měl býti tedy podán větší výběr, zatím zastoupen jedinou prací), pp. Forain, Steinlen, Khnopff (slabší věci a násilné). Pak přirozeně vzroste na veliký nepoměr, když takový vídeňský Jansa, p. Hans Tichý, který by vůbec neměl být připuštěn do výstavy založené na uměleckých principech, má tu čtyři veliké akvarely. Ovšem na druhé straně jsou tu též vážná jména dobře zastoupena. Výborný, nedosti myslím ceněný p. Rudolf Jettmar z Vídně, mistr uhlokresby a leptu, básník divokých skalnatých krajin a filosofických problémů; p. Frank Brangwyn, dobře zastoupený (zejména Stavba železničního vozu, Pohled na Temži a Hudba, karton pro Tiffanyovo okno); p. Boutet de Monvel, znamenitými věcmi dekorativními, dětskými především a karaktery; p. Max Liebermann známými mědirytinami a kresbami (kozy, koupající se hoši, hostinská zahrada); p. Jeannot; Maurin; Leistikow; zejména však p. Ludwig von Hoffmann, který odnáší si tuším vítěznou palmu výstavy. Má tu znamenitou studii aktu, mnoho barevných litografií a hlavně znamenité pastely, uchvacující delikátností barev i kresby, již se může sice vytýkati jistá neurčitost, která však nemálo působí k úplnosti nálady. Jsou to především Tancující dívky, jež jsou bez odporu jedním z nejlepších čísel výstavy.

A nyní dovolím si malou reminiscenci. Bylo to v druhém svazku Moderní revue, tedy r. 1895, kdy poprvé bylo u nás veřejně promluveno proti Rudolfinu a proti nehybnosti českého výtvarného umění. A byl to právě p. L. von Hoffmann, na němž redaktor tohoto listu demonstroval různorodost a prudce kontrastující odlišnost nového umění. Adam a Eva a Dafnis a Chloé uvítány byly ovšem po-

šklebky v českých listech. A ejhle! Uplynula jen čtyři léta a ve Vídni bylo lze viděti význačné mladé české výtvarníky, kterak udivení a jásající nemohou se odtrhnout od p. L. von Hoffmanna. Snad se toho dočkáme vkrátku, že p. L. von Hoffmann bude slaviti s jinými cizinci svůj vjezd do nové budovy našeho mladého umění výtvarného: bude to jako splátka na účet zadostučinění, jehož přece jen vzdor všem nadávkám a pošklebkům nakonec dosáhneme.

3. ledna 1900

Odcházel jsem z těch dvou sálů výstavy p. Holárkovy opravdu vzrušen, rozbolestněn a udolán. Jako smutné bojiště, kde již je ticho, kde se však odehrálo nesčetně zápasů, mnoho, velmi mnoho velikých porážek a tak málo draze vykoupených opravdových vítězství, jako pole po velikých houževnatých bitvách připadala mi tato mnoho vyprávějící expozice. Neznám nikde v soudobém malířství tak evidentní, tak výmluvný příklad mučivého zápasu umělce s formou i s myšlenkou. Veliký talent, jeden z toho mála českých malířů, kteří mají, co by světu řekli, umělec, jehož jméno mohlo státí jednou vedle jmen Klingerů, Ropsů a Sattlerů, stojí tu dnes podivně zlomený a jeho výstava je tragickou, dojemnou snůškou na první pohled jednotných, opravdu však formálně i ideově nepochopitelně rozdílných věcí, které především svědčí o hlubokých tvůrčích mukách, jež autor jejich prožívá. Podivínský trpící samotář zaznamenává, co viděl a procítil; je citlivý, někdy až sentimentální, je vtipný, satirický, někdy však i kantor-ský kronikář své doby. Ale jak podivným způsobem psána je tato kronika! Jsou tu listy, kde brilantním stylem bezohledně a výmluvně líčí se tragiky soudobého života, jsou tu listy, kde nejvšednějším a nejotřískanějším způsobem kresleny jsou banální výjevy. Najdete tu stránky veliké inspirace a veliké formální příležitosti, najdete však i jiné, kde autor koktá, zajíká se a nakonec vychází přemožen z toho zápasu o pravý výraz, o definitivní formu, a ještě jiné, staromódně patetické, plné vyčichlých symbolů a předpotopních okřídlelců...

Zaujala mne tato výstava jako již dlouho, již dlouho žádná. S čistě lidským zájmem odcházel a vracel jsem se k těmto listům, kresleným chvějící se rukou trpícího samotáře a pérem ostrým, tvrdým a nejistým. O jak veliké energii, o jaké kvantitě bolestné práce, o jak houževnatém zápasu s nepoddajným, službu vypovídajícím pérem vyprá-

ví tyto listy, kde je tolik škrábáno, ryto, kde je tolik křečovitých, horečnatých křivek a črtů, nepevných, nepřesných a na nepravém místě, takže tvoří často nejasný chaos, v němž namahavě nutno hledati příslušný tvar! Opravdu jen poloslepý člověk — a referenti našich žurnálů jsou většinou dobrovolně neb nedobrovolně poloslepi — může napsati, jako se stalo, o tvorbě p. Holárkově: „Co přímo omračuje při tom velikém umění: hrozná síla na jedné a snadnost na druhé straně. Péro jeho dopadá na papír jako *úder kladiva* a přitom cítíš, jak padá jistě a zasahuje, kam chce, jak ruka umělce zachází s nástrojem lehce a snadně, řekl bych *hravě*...“ To zní skoro jako ironie, stojíte-li přímo před samými kresbami. Je to však jen lež, lež, kterou každý zpozoruje, kdo zblízka pohlédne na pérovou tvorbu p. Holárkovu, byť i neznal způsobu jeho tvoření. Tyto věci tvořeny jsou rychle, ano, nikoliv však snadně, jsou tvořeny ukvapeně, nikoli však hravě. V tom je také jeho kámen úrazu. Tvůrčí horečka žene ho kupředu, od díla k dílu, a vrací ho zpět; opravuje, předělává, s týmiž chybami však a s týmiž formálními poklésky, které nejsou snad jen malicherné, bezvýznamné, geniálně ležérní, nýbrž hrubé a těžké, neodpuštělné, rušící náladu, dojem, všecko. Proto také chybí jeho *cyklům* jistá nepostrádatelná jednotnost zevní i vnitřní, promyšlený, pevný, logicky se vyvíjející ideový řetěz, řada obrazů, z nichž každý musí mluvit sice sám ze sebe (což také mnohým listům p. Holárkovým chybí), nesmí býti jen ilustrací, která vytržena má jiný, třeba opačný smysl, musí však také býti spolehlivým, souladným, nerušivým článkem řetězu. Nejmarkantnějším příkladem je cyklus Noc. Jako by byl umělec bez určitého plánu sebral své práce, v nichž nezáří denní světlo, a seskupil je pod jednu vinětu. A přece kresba obáلكová slibuje více. Slibuje odhaliti strašnou sociální propast, zející mezi těmi, jimž noc je dárkyní rozkoše a opojení, a mezi těmi, jimž je nekonečnou prodlužovatelkou prokleté, bídné, vyčerpávající námahy. Křídla tvůrčího vzletu jsou rozpjata, nemohou se však vznésti do pravé výše. Hned první list vypadá z naznačeného plánu. Sentimentální

Angelus s pastýřem, ovečkami a kapličkou. Obyčejný obrázek. Hluchý výjev. Či snad jeho tendencí jest apostrofa obou nepřátelských táborů à la páter Kopal „Jděte se oba pomodlit do chrámu a bůh vás osvítí k smíru“? To druhý list jest již vhodným článkem nočního panoramatu grandiózního sociálního rozporu: příjezd palácových hostí k večerní hostině. Na první pohled jen ilustrace; za okamžik však pocítíte cosi neurčitého, kus zpupné atmosféry knížecího paláce, kus zevní strnulosti pokryteckého života. Zato následující Večerní hostina je opět jen ploše zachycený výjev. To v *Simplicissimu* lze spatřiti ilustrace jen v tomto žánru, ale podané způsobem umělečtějším i — významnějším. Také obě následující práce, *Dva hladoví hoši před pekařským výkladem* a (jaký skok!) *Manželský polibek v ložnici*, nejsou umělecky zdviženy nad průměrné žánrové kresby, nemají grandióznosti zevšeobecněných, umělecky definitivně zachycených okamžiků, slavný a věčný rys všech jevů životních unikl v umělcově podání. Pak z následující práce mluví opět celý Holárek. *Mladík odchází z bordelu*, kde dívka ještě se obléká. Dle mého soudu jedno z nejzdařilejších čísel výstavy. Celá tragika procitnutí vězí v té realisticky podané scéně. Opravdový, břitký, posupný list z knihy noci. A podobně střídají se v tomto cyklu listy hrozně nestejně hodnoty myšlenkové i formové. Pěkné práce, jako *Modlíci se jeptiška*, *Dělníci v huti*, *Nocleh v cihelně*, s pracemi úplně plochými, skoro kalendářovými: *Masopustní rej*, *Muž s revolverem v parku*, *Hospodská společnost*, *Pes opuštěný ve štědrovečerní noci*, *Vivisekce* ap. Odstraňte z tohoto cyklu těch pár dobrých listů a zbudou vám nechutné, otráskané obrázky z rodinných periodických publikací. Třeba taková anekdota o plačtivých očích postřelené laňky, jistě dojemná, ale také již rádně zneužitá. A dovíte-li se, že malíř sám je vášnivým lovcem, působí jistě komicky taková banalita v cyklu tepajícím nebo aspoň majícím nemilosrdně tepati lidské hříchy. Z téhož cyklu *Večer nad koňskou mrchou* ničí celou, znamenitým podáním krajiny vyvolanou náladu nedostatečnou a pitvornou kresbou herky. Mám stále na mysli ta rozpjatá křídla, která

se tak těžce, namahavě a zřídka vznesou do výše. Jen dle pouhého vyjmenování toho, co jednotlivé listy představují, lze si učiniti soud o nejednotnosti a myšlenkové nezralosti celého cyklu. A řekl bych i o chvatné, stále ukvapené práci.

Největší vystavený cyklus, Studie ku katechismu, je zdánlivě uspořádanější, trpí však v jiné formě týmiž nedostatky. Tady nejvíce a nejčastěji bijí do očí formální poklesky, často velmi hrubé a celou práci nadobro kazící. Harmonie mezi vnitřním a vnějším, mezi myšlenkou oživující a formou oživovanou musí býti zachovaná aspoň potud, pokud trochu cvičenější oko a vyspělejší duše nejsou uráženy nedostatkem jednoho či druhého. Třeba se dívati nepředpojatě. Ti, kdož dovedou ceniti jen exaktní formu, kdož vytykají každý nepravidelný chlup a jsou plni vzteku před každým vědomým a účelným zkomolením tradičních zvyklostí, ti, kdož nemají dosti inteligence — a to bývají, aspoň u nás, obyčejně sami výtvarníci — a dosti náklonnosti k myšlenkovému životu, aby dovedli chápati umělecké dílo přímo z duše tryskající a nezapomínali, že forma jest jen *obal* myšlenky, — ti chybují stejně s těmi, kdož blábolí v pózách mágů, a s těmi, kdož nehledajíce formy nové, opovrhují formou vůbec a zapomínají, že myšlenka utváří se v umělecké dílo jen tak, že vstupuje úrodná v přiměřené prostředky vyjadřovací... Panu Holárkovi bohužel zřídka-kdy zdaří se ten vzácný soulad, ta vzácná harmonie vnějšího a vnitřního, nepostradatelná a také nepostrádaná u všech velikých, pozhnaných uměleckých děl. Nehledíc k prologu a epilogu, které u všech vystavených cyklů stejně jsou nechutné, protože násilné ve svém povrchním a dávno banálním alegorizování a nepřiměřené talentu p. Holárkovu, jenž zůstává v podstatě své realistickým v dobrém smyslu, — stojí listy Katechismu jako soubor umělecky nejvýše, ač hodnota jednotlivých prací je velmi různá a pojetí mnohdy stejně různorodé jako v cyklu Noc. Oba titulní listy jsou výborné: Biskup a voják, kteří se zmocnili kultu Kristova, a Stará kuplířka. Je zajímavé, že nejzdařílejšími listy jsou skoro bez výjimky listy nejprudší, nejbezohlednější, listy, kde umělec jako by se sám opíjel záštím,

bídáctvím nebo žalem, jež líčí, a tímto opojením přicházel do stavu nejvyšší divinace, podmiňující nejkrásnější tvoření. První oddíl, Sedmero hlavních hříchů, vykazuje vlašnou Pýchu (nadutý komorník je pozdravován párem zemědělských otroků), ideově nesprávné Lakomství (pěkně zachycené havíře při práci), výborné satirické Smilstvo (mladou jeptišku v zamyšlení stojící nad šťastnou rodinou zdravých venkovanů), ošumělou, zcela kalendářovou Závist (žebráci a pání v kožiše na vánočním trhu), známý Hněv (kováře, trochu groteskní v kovářově postavě) a konečně slabou ilustrační scénu z roboty Lenost.

Druhý oddíl, Šestero hříchů proti Duchu svatému, a třetí, Devatero hříchů cizích, obsahují listy ze selské rebelie a silně antimilitaristické kartóny — škoda, že vylíčené v době pánů správců, což se patrně stalo k uvarování konfliktu s policií, nicméně se ztrátou na síle vyjádření a na jednotnosti celého cyklu. Se střízlivými uniformami dnešní armády byly by tyto listy získaly nesmírně na vehemenci a myslím — ač se to bude zdát paradoxním — i na malebnosti. Další dva oddíly téhož cyklu, Skutky tělesného a duchovního milosrdenství a Sedmero hlavních ctností, zabíhají, jak se mi zdá, ve své tendenčnosti za dovolené meze a na mnohém listě vášnivý, myslící umělec ustupuje docela příkrému moralistovi, jenž kazatelský svůj tón nedovede ani poutavě zabarviti novými odhaleními a libuje si v ošumělých, dávno známých, neúčinkujících již příkladech. Jakému umělci bylo by přijíti, aby učinil ještě snesitelnou scénu líčící hajného, kterak vyhání stařenu sbírající roští (Štědrost)? Pan Holárek aspoň nedovede z toho učiniti již pranic.

Cyklus bez ukončení, historie zrazené dívky, která se bídou probíjí, aby k témuž údělu vychovala svou dceru, a tak bez konce, zahrnuje v sobě několik dobrých čísel, především však ono (č. 54), které zobrazuje zoufalou dívku klečící před ložem, s hlavou zabořenou v poduškách. To je nejlepší bez odporu číslo výstavy.

Technicky dokonalé, náladově mohutné.

Cyklus Sen je snad nejposledněji pracovaný, avšak nej-

slabší technicky, kompozičně i myšlenkově, frázovitý, neoriginelní, nepoutavý.

Umělec je vyčerpán. Zdá se, že pérová kresba ho už neláká, vrací se k pastelu a k obrazům olejovým — řeknu ihned: s naprostým nezdarem. Autor Oslepených Bulharů a Miláčka lidu včerejšího dne ztratil smysl pro barvu (viz olejovou skicu Pád pohanstva). Jeho pastely jako cyklus budou zase trpěti touž vadou jako mnohé pérokresby, že samy o sobě, vytrženy z cyklu, ztratí svou raison d'être, přestanou býti symbolickými obrazy a stanou se sladounkými nedekorativními pannaux décoratifs tak leda pro kavárenský lokál. Alegorická olejomalba „Vezmi ovoce, Evo, a trp“ zastupuje v této výstavě — komický živel. Představte si ulízaně malovaného sedícího obra uprostřed a dole u jeho nohou několik bezvýrazných, hodně fešáckých dívčích hlaviček: jen nesmírná fantazie může v této práci viděti alegorii slov bible, že muž je pánem ženy, alegorii těžkou a bolestnou, a jen vždycky hodný p. J. Kamper (v Obzoru literárním a uměleckém) mohl býti touto prací unesen...

Opakuji: výstava p. Holárkova zanechala ve mně vzrušený, rozbolestněný dojem. Neboť našel jsem v ní nejen stopy mukyplné tragédie umělcovy, stopy velikého zápasu výjimečného talentu, ale, sine ira et studio, slyšel jsem v ní i labutí píseň uměleckou. Rozhlodán, neuspokojen, zničen, nedůvěřující sobě a světu jde podivnými cestami někam, kde se ztroskotá nadobro.

Je to tragika nevraživého na svět samotáře.

V dobách volebních rozvinují neodvislí dělníci francouzští zvláštní a charakteristickou akci: jako u nás a jinde agituje se k volbám, agitují oni proti volbám, proti volení kohokoliv, *proti volení vůbec*. To se děje s takovou vehemencí a vytrvalostí, že Les Temps nouveaux uznaly svého času za vhodné napomenouti své přívržence, aby nevyplýtvali veškeré své energie v činnosti rázu tak příliš negativního. A taže nálada přivedla asi romanopisce a dramatického básníka p. Octava Mirbeaua v jeho známém letáku Stávka voličů ku klasickým výkřikům udivení nad tím „nerozumným, neorganickým, halucinačním zvířetem“, jímž je dnešní volič.

Opravdu, je to obdivuhodné, že po tolika zklamáních, po denních skandálech najde se ještě toto zvíře, tento dobrák „konající občanskou povinnost“, že se najde nikoli jen v jediném, osamotnělém exempláři, ale v tisících, desetitísících jedinců svého druhu. Je to však nejen úkazem překvapujícím, nýbrž i nejvýše tragickým, a nejtragičtějším tam, kde toto zvíře představuje nejvšeobecnější národní typ, tvora v zemi nejhledanějšího a nejvíce úcty požívajícího, ideál mládeže, předmět hospodských tlachů; kde má tolik nesmírného významu a tak široké rejdiště pro zdrcující svůj vliv jako u nás.

Dlouho, již dlouho, od počátku mladočeského režimu strhován je celý náš život v politická dobrodružství směšná a ubohá, osud všech jeho projevů z nejušlechtilejších oborů lidského snažení závisí na politických tlachalech a není myšlenky, která by se nestala heslem nebo protiheslem v politické aréně. Je-li pohodlna, všichni šarlatáni zneužijí čistoty její na táborech; je-li nepohodlna, jménem vlastnictví vytáhnou proti ní všichni dobře placení redakční nádeníci. Český volič je zvíře tak jankovité, tak pohodlné mysliti, že dá nakonec sebevětšímu kotrmelci své strany svou absoluci v podobě hlasovacího lístku.

Nechceme tím říci, že již dneska je třeba vypověděti dle příkladu našich francouzských přátel vyhlazovací boj našemu voliči. Nikoli. Nežijeme v Paříži, žijeme v Čechách. Měšťácké strany politické nesešly ještě k poslednímu stupni svého krachu, vzrůstající strany buržoazie dělnické nestojí ještě ani v zenitu politické činnosti a ještě čeká na nás horečka všeobecného hlasovacího práva, které snad bohdá naposled podá nám kalich utrpení. V té době bude nutno připraviti se na nejhorší. Ocelovým krunýřem bude se nám chrániti proti vítězoslavně táhnoucímu voliči, tomuto troupu, jenž se domnívá, že s hlasovacím lístkem dostal ducha svatého a právo rozhodovati též nad celým světem.

Nesmíme ztráceti jen duchapřítomnosti. Je v Čechách kádr dobrých lidí, dělníků i inteligentů, jenž vyrůstá v obranný voj individuelné svobody proti nivelizujícím choutkám voličského přívalu. Tady je náš úkol: učiniti z těchto lidí základ k volné veliké organizaci neodvislých duchů, kteří by na sebe vzali tu opravdovou etickou úlohu v našem světě; kteří by stavěli v širých mezích velikého etického programu, zbudovaného na základě individuelné svobody, programu, jež nikdo neporazil a také neporazí, programu, jenž se nepřežije a nezhnusí jako tak mnohé moralistické nápady opozděných buditelů.

Bude-li ještě kdy český svět hráti vynikající úlohu ve světě mezinárodním, bude to jen tehdá, postaví-li — jeden z nejprvnějších — revoluční sílu svého ducha ve veliký konečný sociální zápas. Tehdá mohou stanouti ještě v této zemi dějiny. Najdou-li tu odhodlané, poctivé, neodvislé muže, neohlížející se ani napravo, ani nalevo, a nikoli čachrující a švindlující loutky parlamentarismu.

Tady přiložíme ruku k dílu. Vyzdvihovati a držeti všechny neohrožené, poctivé, mužné a volné projevy života, vědy, umění! Podporovati každý neodvislý, otevřený čin a šířiti znalost těch, které byly již vykonány! To budeme. Chceme odhalovati pravou podstatu institucí ohrožujících svobodu a pomáhati k jasnému názoru těm, kdož jsou zhnuseni, zklamáni a zmateni dnešním pořádkem společenským. V *politice* všimati si chceme jen zjevů karakteri-

zujících úpadek dnešních řádů a vysílenost soudobé buržoastické společnosti a zjevů charakterizujících předzvěsti rodících se změn. V ohledu *sociálním*, nemyslíce dle slov p. Cornelissenových, že „sociální otázka záleží v záměně poslanců a úředníků řídících národy, ale naopak v tom, že se davy naučí řídit se samy, že se tomu musí naučiti svou vlastní silou, svou vlastní zkušeností“, budeme podpíratí přesvědčení, „že v naší společnosti si mají slabí navzájem pomáhati a podporovati se všemožným způsobem za všech životních okolností“; budeme šířiti nestranně znalost volných idejí socialistických. Ze všech oborů *kulturních*, ze všech *věd a umění* vynasnažíme se předvésti českému člověku zjevy nové, svérázné, směrodatné. Každému novému a poctivému projevu bude stále otevřen náš list: neodvislému názoru, jinak a nově odpozorovanému zjevu, výbojnému kroku, přímé a na hlubším podkladě stojící kritice, ideově zralé poezii, výbuchům síly a přesvědčení, ovoci bezohledné práce a samostatného talentu vůbec.

Stojíme sami, uprostřed nepřátelského vlnobití. Čeká nás dobré dílo svobody a internacionály. Máme krásné svoje tradice, máme však i nové zkušenosti. Jsme revolucionáři — především v etice. A proto, vycházejíce hledat spolubojovníky, apelujeme především na ty, kdož nečekají od nás zaopatření v stranických institucích, sinekurách a úřadech a jsou s to s čistým srdcem a z přesvědčení s námi pracovati. Neopomíjejíce žádného velikého sociálního a morálního úkolu doby, považujeme za nejpřednější svou povinnost postaviti zdatnou inteligenci do služeb neodvislého dělnického hnutí.

Máme mnohé důkazy toho, jak významné sympatie inteligentů získali jsme již jemu a úloze své více než dvouletou činností v listě neperiodickém. Jedná se o upevnění svazků starých a získání nových a nových. Jedná se o promyšlený, solidární postup nejen literární činnosti. Zdar náš závisí jen od naší svépomoci. O tom uvažujte. A kdo dospěje k stejnému s námi rezultátu: nuže, ruce k dílu!

V Praze dne 15. března 1900

Nedovedu vylíčiti cele a nešedě mohutného dojmu, jaký bylo možno a lze snad ještě zažítí uprostřed našich stávkujících hornických druhů, hlavně ovšem na Kladně. Moderní sociální bojiště, to je nejlepší pojmenování pro stávková území. Má veliká svá nadšení a veliké své hrůzy. S hudbou a zpěvem jde se do boje. Všechny vtíravé nápady sobectví musí býti ohlušeny jediným mohutným vířivým tancem *solidarity*. Všech tajných myšlének osobní ješitnosti, všech návalů malicherné pýchy nutno zapomenouti a jediná hrdost musí opanovati srdce bojujících, hrdost *vytrvalosti*. Neboť tam, kde je solidarita a vytrvalost, tam probouzí se sebevědomí nádherné davové duše a toto sebevědomí velí pak *klid*, majestátní klid ticha. Je něco velikého v boji o život, je něco velikého v člověku, jež hlad připravil o rozvahu a vrhá ho s krvelačnými očima na hrdlo toho, kdo nechce dáti mu jísti, ale něco mnohem většího, mohutnějšího, krásnějšího je v solidárním klidu, který nechce vítěziti násilím, nýbrž silou.

Je dobře, že stávkující na všech stranách pochopili význam tohoto klidu. Krev hrdinů, kteří osm týdnů již zatvrzele mlčí a s mírným úsměvem hledí, jak je zmatena jejich silou ta společnost, na jejíž reprezentanty volal poslanec Daszyński: „Rotschildovi pacholci jste všichni“, krev takových hrdinů je příliš vzácná a drahá, než aby směla býti prolita.

Dlouhou řadu úvah vyvolává ve mně tato stávka. Ještě v nejednom článku vrátím se k tomuto obdivuhodnému a srdce povznášejícímu boji. O významu stávky, o tom trvalém, nejen o tom okamžitém, o hornických poměrech, o cestách, jež vedou k nápravě, o mnohém ještě jest nám promluvíti z našeho stanoviska. Dnes jedná se mi o něco jiného. Dnes obracím se k těm, kdož nestojí v řadách sympatizujícího dělnictva, obracím se k inteligentům, kteří jsou čtenáři tohoto listu. Nikoli, abych k nim volal: „Pod-

porujte stávkující, seč síly vaše jsou!“, neboť nepochybuji, že každý z nich koná již svou povinnost, nýbrž upozorniti chci je všechny, ať jsou to již učitelé nebo studenti, úředníci nebo spisovatelé, že tito *zápasící horníci jsou nejbližšími jejich druhy v práci a boji*. Na velikém osvobozovacím boji zúčastněni jsme všichni, každý dle sil a schopností svých. A hornický přední voj dává dnes všechno, i existence své, všanc ve prospěch — kulturního díla. Stejně jako učitel, který se snaží v trpkém zápasu vychovati lidstvu z žáků svých následníky jeho osvobozovatelů; jako student — vzácný dneska —, který hledí si osvojití vědomosti, aby je postavil do služeb sociální otázky; jako úředník, jako spisovatel, jako každý jiný inteligent strádající a pracující, aby mohl přispěti tam, kde nejvíce sil dnes třeba, — v sociálním zápase s jeho morálním a kulturním významem. Naše doba žádá stále naléhavěji a naléhavěji, aby se inteligence postavila pevně po bok dělnictvu. K tomu však nestačí, aby se pouze nazývala socialistickou. Především jest jí míti vnitřní hluboké přesvědčení, že v boji platí její řady stejně jako šiky dělnické, že v boji potkává bratra, potká-li zápasícího dělníka. O to, nač zdravý a neprodávající se inteligent sotva přistoupí, o příslušnost k určité straně, o to se tu nejedná. Ale příslušnost k hnutí jako celku, povinnosti a oběti, které tato ukládá, ty nutno opravdu cítiti a opravdu vykonávati. Parádních a vydělávajících socialistů dodává inteligence až dost: obětavé, mužné, třeba tiché pracovníky musí nyní postaviti.

Horníci ukazují dnes, co znamenají a jakým jsou činitelem ve hnutí, v jehož mezích máme všichni své životní úlohy. Úctu a obdiv neomezený vzbuzují v nás. Je třeba, abychom ukázali my, kdož se přímo a otevřeně hlásíme k úkolům svým v sociálním zápase, že jsme hodni takových spolubojovníků.

Dali se oblouditi...

Zdá se, že politikové snaží se spíše klásti lidem léčky než bdíti nad jejich zájmy a jejich hlavní čestnou vlastností není snad moudrost, nýbrž lstivost.

Spinoza

„Naše strana má svědomí neklidnější. My udělali všechno, co v našich lidských silách bylo, my jsme se dřeli do úpadu, my jsme svolali nesčetný počet schůzí, my jsme vybrakovali na penězích, co se kde dalo, my jsme demonstrovali! Všechno druhé už naše síly přesahá. Až budeme mít naše organizace tak silné, že budeme moci, jak se říká, hýbat nebesy a zemí, uděláme více. Ale zázraky neumíme dělat dnes ani my. My si jen přejeme, aby svědomí tak klidné jako my měli také všichni ti, kteří jen pozorují a kritizují.“

Těmito rezignovanými slovy, u Práva lidu nezvykle do vůle boží odevzdanými a skoro plačtivými, odpovídal sociálně demokratický deník na bystrý článek České stráže, za nějž jsme tomuto listu upřímně vděční. Bylo to zas jednou dobré pro nás zadostučinění, když jsme četli v tomto listě nestranném a jistě milém všem rozumným českým lidem slova, která by snad lépe a proctěněji nemohl říci žádný socialista neodvislý, který ví, že sociální demokracie není než nutným a prospěšným evolučním činitelem, jenž sám na sobě ukáže jednou ubohost některých svých ideálů a zhoubnost jistých sociálních poblouznění lidstva. Co tedy psala Česká stráž? (Bylo to ještě před ukončením stávkou, v čísle ze dne 10. března, v článku Marné spolehání.) Cituji úryvky:

„V politických vodách, jež kalným a líným svým tokem zatápějí tak mnohé, co slibovalo bystřejšími a čistějšími vlnami vzedmouti náš kulturní i hospodářský život, tone již i strana sociálně demokratická, jejíž ryze hospodářský podklad opravňoval k očekávání tolika dobrého a nadějného. A děje se tak právě ve věci, která nejlépe měla vyzkoušeti

její třídní povahu, její vnitřní sílu a politickou prohlédavost. Na celé čáře, myslíme, utrpěla v tom sociální demokracie zlou porážku...

Vláda ukázala již dosti jasně, že nemá smyslu pro rozumnou sociálně politickou činnost, že nestojí mimo vlivy mocných podnikatelů. A sociální demokracie? Mlčí a pořádá dnes, kdy na sedmdesát tisíc horníků stojí v nejprudším boji se zpupnými a zatvrzelými uhelnými barony, demonstrace — proti volební opravě vídeňské! Těžké postavení a těžkou odpovědnost nesou dnes parlamentární zástupci proletáře, a dokud je jen nejmenší naděje, že poslanecká sněmovna a vláda uznají spravedlivý zápas horníků, bylo by hříšnou lehkomyšlností nemístným bouřením znemožniti úspěch. Ale té naděje nelze sdíleti. Proto je nasnadě úsudek, že dosavadní politický postup poslanců sociálně demokratických je chybný a mylný.“

A podobně, ostřeji ještě, psala i vídeňská Fackel, tak často citovaná nejrůznějšími sociálně demokratickými listy. Konečně ani Čas (ze dne 22. března) neopomněl učiniti sociální demokracii svou výtku — ovšem způsobem až příliš loajálním. Píše: „Řekněme hned, že obviňování sociální demokracie z neúspěchu stávky je nespravedlivé, a děje-li se od Katolických, Národních, Radikálních a jiných vlasteneckých listů, už dokonce neoprávněné. Je pravda, že hornická stávka řízena byla sociální demokracií. Ale tato přijala její vedení ve vědomí zodpovědnosti jako největší strana dělnická, když byla již stávka vyvolána, a to bez její vůle a přes její varování. A tu nemůže nikdo spravedlivý a nepředpojatý upříti, že v celém průběhu stávky vykonala sociální demokracie pro stávkující a zdar jejich boje veliký kus namáhavé a obětavé práce. Dopustila se ovšem politické chyby. Příliš důvěřovala slovům Körberovým a dala si touto důvěrou určití taktiku postupu. To byl omyl dosti značný. Ale proto svalovat celou vinu neúspěchu stávky na vedení sociálně demokratické možno není. Zvláště pak nechceme pochybovati o naprosté poctivosti úmyslů, které vedly stranu k tomu, že převzala vedení stávky.“

Srovnáme-li tedy tato slova s článkem České stráže, jejíž stanovisko k sociální demokracii je vždy rozhodně kritičtější, nepředpojatější a přímější, ojasní se nám zcela to, o čem nemůže býti pochyby, že totiž *v první a rozhodné zkoušce sociální demokracie, respektive její taktika neobstála*. Řekne-li Čas: omyl byl dosti značný, jest nám říci, že omyl ten byl osudný, a jest se nám ptáti, zda bývala by stávka stejně dokonale prohrána, kdyby se byla sociální demokracie omylu onoho nedopustila, slovům Körberovým nedůvěřovala a obstrukce nezastavila a kdyby byla činnost parlamentu na tak dlouho bezohledně mařila, dokud by nebylo požadavkům hornickým aspoň částečně vyhověno. My nepochybujeme také — i když nemáme například k nějakému dr. Karpelesovi pražádné důvěry — o poctivosti sociálně demokratických úmyslů a připouštíme rádi Právu lidu, že jednotliví předáci dřeli se do úpadu, že svolán byl nesčetný počet schůzí (ač vyhrožovalo se na nich velikými slovy, která jsou dnes tak směšná, když následovaly tak malinké skutky!), že se sbíralo, že se vybraťovalo na penězích kdeco, že se demonstrovalo (ač jen tichými procházkami!). To všecko je pravda. Viděli jsme sociální demokracii po dobré její stránce, bohužel že bylo nám ji spatřiti i po stránce špatné. Nejhorší politickou neprozíravostí, nepochopitelně loajálním spolehnutím na „dělnost“ parlamentu a na pomoc nejúhlavnějších nepřátel lidu připravila se o všecken respekt, jež vynutilo jí na ostatní společnosti solidární dělnictvo v těch osmi týdnech stávky. Předseda ministerstva koupil ji za několik diplomatických slov; stačilo méně než sliby, aby všechny obstrukční zbraně byly složeny, aby parlamentu dána byla milost a — tisíce hornických rodin uvrženo do nejhorší situace.

Ani ze stanoviska přísné objektivitě nelze říci nic jiného. Lid podal povznášející důkazy statečnosti, sebevědomé síly a důstojnosti; lid neprohrál, prohráli vůdcové. Pozorujme jen ostře poslední zasedání říšské rady a bude se nám zdáti, že ta hornická stávka nebyla tím velikým sociálním bojem skoro 200 000 mužů, žen a dětí, jež jsme viděli na své

vlastní oči, nýbrž že to byla jen malá politická epizoda, jakých je na sta do roka a pro něž se nikdo již opravdu nerozčiluje. V den zahájení vídeňské sněmovny poslanecké zraky všech, kdož s celou duší viseli na osmindedlním zápase hornickém, upíraly se na rakouskou sociální demokracii. Kde však byla einzig organisierte Arbeiterschaft, když poslanci vcházelí do parlamentu? Kde byla, když ministr Giovanelli promluvil neslýchaná svá slova? Kde byla, když se hlasovalo o branném zákoně? Neukazujte nám na řeči vašich poslanců, neukazujte na tu trochu hluku po řeči Giovanelliho. V okamžiku tak kritickém hájí se ohrožené zájmy lidu jiným způsobem, na němž pak žádné sliby ministerské nic nesmí změnití.

Jsme neodvislí socialisté, jsme odpůrci sociální demokracie. Ale v tomto tragickém okamžiku nemůžeme se škodolibě těšiti fiasku sociálně demokratické parlamentární donkichotiády. Neboť těžkými ranami postižen byl nejen náš lid, který všade solidárně a blahovolně postupoval s dělnictvem sociálně demokratickým, nýbrž postiženo bylo i vše, co nám jest drahé a co máme společného se sociální demokracií. A pak: to, co se stalo Mertovi, Karpelesovi a Bernerovi, je povážlivým znamením, že z neúspěchu sociálně demokratického nevzejde snaha *po nápravě podstatného*, že však spíše jedna část lidu poskytne sluchu vlastneckým štváčům, kteří hlavně na Ostravsku konali právě divy mravní mizernosti.

Nespokojenost je veliká, nikdy však nebyla také tak oprávněna jako dneska. Teď již stěží vznikne tak brzo veliká, opravdová stávká; také ti, kdož tak ochotně podali sociální demokracii pomocnou ruku, rozmyslí si to příště z důvodné bázně, aby se nestali spoluúčinkujícími v hazardní hře. Vlastní vinou rozšířila sociální demokracie propast mezi socialisty svými a neodvislými, nehledě ovšem k národním dělníkům, kteří žijí a tyjí jen z nadávek, nestavíce nic pozitivního. My dostali jsme své zadostučinění. Ostatní jsou aspoň poučeni. To faktum, na něž stále jsme ukazovali a ukazujeme, že totiž pro sociální otázku nelze nic vážného očekávati od parlamentu, a naopak že

vše, co lze dnes dobýti, dobude se jen proti parlamentu, to faktum potvrdilo se právě zdrcujícím způsobem. Poslanec Daszyński pravil, že vláda svým chováním zmaří dlouholeté umírňující dílo sociální demokracie a pomůže zase na nohy „zakuklené anarchii“. V něčem má ten hodný revolucionář pravdu. Tentokráte se tak mnohému proletáři vyjasnilo, zač stojí všechny ty politické úspěchy organizovaného dělnictva. Jedinou nešikovností několika poslanců a vůdců hozeno je nazpět; jak daleko, ukážou příští dni. Kulturní a hospodářské vymoženosti jsou otřeseny, otřeseny jen proto, že byly závislé na akci politické. Nuž, jaký div, odvrátí-li se tak mnohý od taktiky, která tak jasně a neodvolatelně ukázala se falešnou. Jen v dalších toho účincích mýlí se asi pan poslanec. Nevíme sice přesně, co si představuje pod „zakuklenou anarchií“, můžeme však dobře hádati na starorevoluční rekvizity, na bomby, dýky, petrolej a podzemní doupata. Vždyť jednak se tak lehce vyhrožuje na účet bližního, jednak vrhá se takovými neurčitými slovy zlomyslné podezření na vše, co není tak státotvorným, pořádkumilovným a umírňujícím jako sociální demokracie! Zvykli jsme tak dobře na tyto zlomyslnosti, že již dávno nás nedráždí, tím méně tentokrát, kdy vzápětí následovalo zadostučinění dokonalé a silné. Dělnická buržoazie utopí se pomalu v politickém bahně, zdraví proletáři vzájemně si pomáhajíce hospodářsky i kulturně uchrání svoji nemiřlivost neporušenou až k rozhodnému okamžiku. —

Dali se oblouditi... V politické aréně lest vítězí a vyhrává lstivější. Takové půdě nesmí uvědomělé dělnictvo svěřovati svých zájmů. Lehce se tam nabývá, lehce také pozbývá. Jen úspěchy kulturní, hospodářské a mravní jsou trvalé. Co lze učiniti pro věc dělnictva, pro věc svobody a také pro český život, lze učiniti než na jejich základě.

Útok, jež podnikli v říšském sněmu německém konzervativní moralisté a klerikální vandalové předlohou lex Heinze na německou kulturu, byl odražen krajní obstrukcí v parlamentě a bouřemi veřejného mínění. Pokrytectví oficiální křesťanské společnosti promluvílo zase jednou velká slova ve svých žurnálech, zejména ovšem klerikálních. Snad všade, kde tyto kopřivy a smradlavky utěšeně bují. Tedy i v požehnaném na ně Rakousku a v oplývajících jimi Čechách. Vaterland byl radostí celý bez sebe, když předloha měla naději na přijetí, a Katolickým listům sbíhaly se sliny v nečistých ústech. Byly však prozatím dobré ty duše zklamány.

Nejedná se mi dnes o to, dokázati, jakým útokem na svobodu uměleckou, na svobodu slova a na svobodu osobní lex Heinze byl. Klerikálové docela nepokrytě chtějí obětovati svobodu „mrvnosti“, a je tedy zbytečno o to se s nimi příti. Lépe jest poučovati každého, kdo je tomuto poučení přístupen a nestojí pod jejich dobrými platy oslazeným komandem, o podmínkách pravé mrvnosti, o základech, na nichž musí býti zbudována, a o tom, jakými šířiteli necudností, oplzlostí, pohlavních hříchů, prostituce a perverzit jsou právě ti, kdož s protestantskými a katolickými kazateli v čele horlí proti nemrvnosti.

Věnujeme této věci postupně několik obsírnějších článků; dnes možno jen stručně naznačiti, jak nesprávným je celé reakcionářské pojetí moralistů, těch upřímnějších aspoň, jimž nejde jako klerikálům o dokonalou porobu duševní, nýbrž kteří vidí jen zlo — především strašlivou metlu soudobé společnosti, prostituci — a nevidí pravých příčin jeho.

Tedy vpadnu in medias res: Nepřirozená, zvrácená výchova a soudobý systém hospodářského vykořisťování, to jsou pravé a jediné příčiny té prostituce, která z kteréhokoli hlediska vždycky shledána býti musí nemrvnou. Tou

pak jest takový pohlavní poměr ženy k muži nebo muže k ženě, při němž není dobrovolného a čistého spojení. Každé násilné manželství, každá prostituce řemeslná, každý akt pohlavní vynucený bídou nebo vyšším hospodářským postavením muže nebo ženy (i muži se prostituují) je touto prostitucí nemravnou. Zúmyslně ji definuji, abych naznačil, že vše to ostatní, co křesťanská morálka vytýká jako prostituci, tedy hlavně ještě konkubinát a pohlavní styk *vedle* manželství, já za nemravné nepokládám, ó hrůzo, pokud ovšem jde o poměr čistý, to jest takový, k němuž obě strany přistupují stejně s láskou a radostí.

Nepřirozená výchova svým tajnůstkářstvím probouzí zvědavost a nepřímo podporuje vliv, jež na nezkušenou mládež mají romány, dramata, básně a ústní tradice, jež zveličují pohlavní akt na fenomén báječný a na světě nejžádoucnější. Jen tato výchova, starostlivě ukrývající před mladistvým zrakem vše, co je přece tak přirozené a samo o sobě čisté, zavinila dnešní erotománii, dnešní kult nikoli nahoty, nýbrž rafinovaného obnažení, poloviční dráždivé dekoletáže a smyslného tajemství. A teď si představme, že tuto zběsilou honbu za pohlavními požitky, které podléhají bez rozdílu všechny stavy a všechny třídy měrou úžasnou, ovládá kapitalistický systém, nejkrajnější stav hospodářské nerovnosti. V tomto ovzduší musila prostituce vzniknouti, v tomto ovzduší musí se strašlivě šířiti. Ona jest dobrodiním kapitalistického státu; ve svém vlastním zájmu stát činí jí patrona. Není tedy nikterak podivuhodným zjevem to, nač upozorňovaly nedávno naše žurnály, že totiž veliká většina pražských bordelů je v rukou policejních konfidentů a tajných. Ve článku p. Charlesa Alberta v minulém svazku našeho listu objasněn byl tento poměr způsobem definitivním.

A nyní přijdou dobří moralisté a ve své předsudečnosti vrhají se slepě na následky, pro příčiny nemajíce porozumění. Chtějí ještě více ukryti, ještě tajemnějším učiniti vše, co souvisí s nahotou a s pohlavím. Jako by nějaký zákon mohl býti dosti přísným, jako by nějaký trest mohl býti dosti odstrašujícím, aby vymýtil ze světa to, co staletou

výchovou sloučeno je těsně s povahou veliké většiny lidí! Ale moralisté žijí jen falešnými vidinami svých předsudků, nechápajíce reálného života. A mají na své straně stát, který je spokojen se současným stavem a nepřeje si změny, nevěda, nebyla-li by taková změna pro něho osudnou. A tak nedostane se dlouho ještě přirozený výklad o nejpřirozenějších věcech do školy, nedostane se do výchovy. A čáp zůstane dlouho ještě ve své úloze jako deus ex machina při vzniku člověka, jako neskonale vtipný symbol lidské hlouposti a lidského pokrytectví.

Tak lex Heinze v Německu byl včera odražen, zítra možná bude přijat. A potom přijde i to dobré opičící se Rakousko se svou předlohou, která ovšem bude přijata hned bez dlouhých okolků. Stav, ve kterém vězí křesťanský svět, je patrně ještě příliš málo zoufalý, než aby se upřímně již toužilo po troše pohanského zdraví.

„Němý úžas“, „hořké zklamání“ a podobné žurnalistické pocity zmocnily se našich vlastenců, když si přečetli realistický program nově ustavené politické strany. Staly se prostě očekávané věci. Neboť ničeho se v českém světě lidé nebojí tak jako — konkurence. A přesto, že program nové strany nemá naděje ani na okamžitý, ani na vzdálený úspěch u té nechutné směsice, kterou buržoastické strany nazývají „svým českým lidem“, zbývá přece jen možnost, že její členové dostanou se na účet straníků jiných k „politickým (a snad i jiným) funkcím nesoucím diety nebo platy“. Tedy starý známý strach před konkurencí, stará známá neschopnost připustiti vedle sebe živel jdoucí za jinými nebo týmiž cíli jinou cestou a ono tajné vědomí vlastní jepičkovitosti a vlastních hliněných nohou sdružilo staročechy, mladočechy, radikály, klerikály, antisemity a národní dělníky (jak nepatrné jsou rozdíly mezi nimi!) v souhlasných projevech „němých“, „hořkých“ a „hlubokých“ pocitů časopiseckého žargonu. Na opačném konci provedli sociální demokraté či spíše Právo lidu vejcový tanec. Napřed poklony p. Soukupovy, vzadu špičatosti p. Němcovy.

Smál se tomu i mnohý sociální demokrat. Byla to jen nedosti šikovná odpověď na zaručené pověsti o dvou směrech mezi realisty, z nichž jeden chce se dívat na sociální demokracii kritičtěji a druhý zachovati dosavadní rezervu nemístné shovívavosti.

My nepocitovali jsme po přečtení programu „české strany lidové“ a referátu o prvním její sjezdu ani úžas, ani zklamání, ani lítost, ani radost. S klidem prosté úvahy hleděli jsme vstříc sjezdu a zachovali jsme si tento klid i po sjezdu. Nemohli jsme se přece domnívati, že se shledáme po sjezdu s realisty jinými, než byli dříve, a že sjezd vyvolá nějaký neočekávaný násilný obrat. V podstatě musilo zůstat v programu strany totéž, co bylo základem

hnutí ještě neorganizovaného. Mnohé zůstalo stejně mlhavým a nepřesným, jako bylo dříve, mnohé však bylo precizováno a pošinuto do výše určitosti u nás docela vzácné a nebývalé (např. program jazykový a část programu školského). Sestavení tohoto národního programu, vcelku mnohem určitějšího jiných programů měšťáckých, jest jistě velmi důležitým zjevem pro soudobý politický český život, nemůže však nic změnit na pozicích toho, kdo má jiné filosofické a životní názory a kdo se řídí jinou metodou politické, hospodářské a kulturní práce. Nelze tedy očekávat od nás, že budeme metati radostné kozelce a panáčkovati v koketující póze před novou stranou. Tím méně však dopustíme se toho, abychom sobě a svým zásadám dělali reklamu bombastickým a štvavým snižováním odpůrce dle vzoru Radikálních listů nebo České demokracie.

Přichází někdo do našeho světa, kdo chce vážně pracovat, a my víme, že to umí. Ovšem starým českým zvykem jest jednati s vážným, opravdovým pracovníkem jako s pobudou, zatímco obyčejní tluchubové tancující na povel a poslušně podle hvizdu vlivuplných činitelů a konající divy národní práce — naoko dospívají k vrcholům nezáviděné české slávy. Lze však na jiných cestách potkati také u nás již lidi, kteří jsou schopni poctivého soudu a přímého uznání. Vše, co páchne starým českým světem, vše, co s ním přichází do styku, jedná dle zrádčovací šablony; na tom malém kousku půdy však, na němž vyrůstá náš nový život, je vzduch sice ostrý a řeč přísná a soudy bezohledné, dýchá se tu však volně.

Nuže, krátce a přímo: Co soudíme sine ira et studio o realistickém hnutí a jeho poslání u nás? Jednou jsme slyšeli z úst jeho straníka: Jsme avantgardou sociální demokracie v měšťáctvu. Dobře-li věc uvážíme, není to slovo špatné. Uznávající výlučně třídní charakter sociální demokracie jsou realisté stranou měšťáckou a opravářskou s programem aktuálním jen pro nejbližší budoucnost. Zatímco sociální demokracie ztrácí revoluční pojetí sociálního boje a všade klesá zvolna, ale jistě na reformní stranu dělnické buržoazie, aniž vzdává se docela revolučních frází

a výhrůžek, jsou realisté upřímnější, otevřeně uznávají jen pomalé reformy za evolučního činitele a stavíce si malé cíle kráčejí k nim také jen malými kroky. Vždyť skomírající buržoa nevzmužil by se již ke krokům velikým. Je však nutno ho preparovati, aby nepřekážel postupujícímu rozkladu, šířící se propasti, konečnému rozhodnutí. Přirozeně hodí se k tomu nejlépe buržoa malý a inteligent reformám přístupný, jinak však mírumilovný. V jejich kruzích realisté vznikli, v jejich kruzích porostou — se zárodkem smrti v nitru. Neboť jsou právě jen avantgardou, přední stráží třídního boje, padnou a zmizí, než dojde k hlavní bitvě.

Nepřejí si ani jiného. Padnou dokonavše své dílo. Je i to krásné, uznejme to klidně, ač sami nedovedli bychom žítí v těch krajích bez dalekých a slavných perspektiv. Neboť *nezavrhuje* „utopii“. Což neznamena žítí „utopii“ žítí pro veliký cíl? Realista, ač je z říše idealistů, varuje před utopii jen patrně proto, že do detailů nelze jí definovati, že není bezprostřední naděje na její uskutečnění a že je to „lež“, a on chce žítí „v pravdě“. Ale tato „lež“ a „pravda“ — pouhé bubliny na téže řece. I realisté prodělali svůj vývin. Čím však jiným je každý myšlenkový vývin než vzdáváním se pravd starých, překonaných, pravd, které přestaly býti pravdami, tedy lží, a přijímáním pravd nových — kdožví nakonec jakých? Žijeme tedy ve lži, dokud se myšlenkově vyvíjíme, dokud poznáváme nové a vzdáváme se starého? Nemyslím. Žijeme naopak v pravdě, pokud žijeme poctivě dle svého přesvědčení. Žili jsme včera v pravdě s oním přesvědčením, žijeme dnes v pravdě s tímto přesvědčením, jen když žijeme poctivě. Pro člověka existuje jediná pravda: pravda jeho nitra, nic více. Země se točí, jakým lhářem byl by však člověk, který by nevěřil, že se točí, a přece jednal tak, jako by se točila!

Nezavrhuje „utopii“. Ostatně, což nelétají utopičtí ptáci jen v metafyzickém vzduchu? Lze dnes ještě zvátí „utopii“ to, co do důsledků možno kontrolovati zdravým mozkiem? Divná jedna věta realistického programu zní: „My státního práva historického nezavrhuje, ale zavrhuje státoprávní utopism.“ Tato věta stává se však

přímo hroznou vedle věty prof. Jokla, jemuž se nadšeně tleskalo: „Pokládáme za rozumné odstavit požadavky našeho historického práva až do té doby, (kdy Češi a Němci stejně budou po něm toužiti).“ Těmito slovy objasňuje se realistické stanovisko k českému státnímu právu dost přesně. A z našeho hlediska řekl bych: neblaze. Proč? Mnohý čtenář naslouchá udiven, že jsme se stali snad přes noc státoprávními advokáty. Nikoli. Zdá se nám jen, že tímto stanoviskem realistů k českému státnímu právu dáno je i jejich stanovisko ku všem ideálům lidského ducha, ku všem „utopiím“ filosofů nám drahých, ku všem velikým koncepcím sociální budoucnosti, k socialistickému státu stejně jako k naší koncepci Anarchie. A toto stanovisko činí nám právě program české strany lidové nesympatickým. Znamená to zřít se vědomě život oplozujících ideálů, dobrovolně ochuditi se o své nejvzácnější, ztratiti nejlepší hybnou sílu své energie a živořiti ze dne na den. Konkrétně řečeno, znamená to například vrhnouti se se záviděníhodnou energií proti pověře „rituelní“ vraždy, zachovati však naprostou pasivitu k církevním dogmatům odporujícím rozumu a nerevoltovati proti nejhorším bludům křesťanské morálky. Realism záplatuje prostě soudobé instituce, podpírá hliněné jejich nohy. A tak vidíme-li prospěch, jenž z realistické metody může kynouti českému politickému životu, nezavíráme rovněž oči před nebezpečenstvím, které z jejich metody hrozí výchově. Rozcházíme se tedy asi v názoru, jakých lidí je dnes více třeba. Realisté chtějí vychovati pokrokové pracovníky *pro* soudobý pořádek a pro soudobé instituce; my se snažíme postavit lidi, kteří hledí *nad* tento soudobý pořádek, kteří revoltují a zaslepeným otvírají oči. Realistům jedná se o pravé pojetí českého státního práva, nám jedná se o pravé pojetí státu vůbec. Realisté hledají lidi schopné provozovati pravdivou a poctivou politiku v mezích užitečných kompromisů s dneškem; my hledáme ty, kdož jsou s to přijati za svůj mocný ideál sociální spravedlnosti a kdož shody s dneškem využití chtějí jen *proti* dnešku. Naše metoda výchovná musí býti tedy zcela jiná než metoda realistická.

Tady jsme nepřáteli realismu. Neztrácíme však vědomí toho, že stojíme proti straně *kulturní* politiky, a nikoli proti smečkám žvavých a lhavých individuí.

V Praze dne 10. dubna 1900

Nelze popřít, že oslava Prvního máje jako hluboce významného dělnického svátku ztrácí na své intenzitě, na své vyjimečnosti a stává se docela normální, krotkou manifestací uvědomělého i neuvědomělého proletariátu. Zevšedněla, jako zevšedněly myšlenky, jež ji vyvolaly. Je to snad zdánlivě ošklivé slovo, ale pravdivé. A nikdy neškodí přiznati skutečnosti její střízlivost. Neboť nejlepší nadšení jsou ta, která nemizí uprostřed skutečností a nedají se zmásti jejich chladem. Která prošla jimi vřelá a neochladla.

A takové právě nadšení mělo by provázeti květnovou slavnost. Nadšení mužné, pevné, prošlé myšlenkovým varem. Aby tento májový svátek dělnictva nebyl pouhým dnem odpočinku, věnovaným zábavě, nýbrž *širokou, důslednou, za každou cenu provedenou manifestací solidarity práce a myšlenky*. Nejen dnem dělnictva, ale společnou přehlídkou všech, kdož pracují vědomě a solidárně za hospodářským, politickým a duševním osvobozením lidstva. Dnem pracující demokracie, vojska čelícího myšlenkově líné buržoazii.

Zdá se mi však, že od ideálu podobně pojatého svátku rodícího se světa vzdaluje se oslava Prvního máje nynějším způsobem stále více. Za hlavní důvod považuji to, že boj o tento den nebyl dobojován, že od něho bylo skoro upuštěno. Pustilo se do světa heslo naplněné krásnou moudrostí, která dotyčným kruhům tak znamenitě sluší: kdo by snad nemohl pro nějakou příčinu prvního května slavit, nemusí. To je čirý kompromis. To je paktování se s dnešním světem docela ze zásady. Ti, kdož z vážných důvodů nemohou, zůstanou vždycky v díle, ale říci, že nemohou-li, nemusí, to znamená dáti absoluci všem pohodlným, opatrnickým tichošlápkům, vzítí Prvnímu máji ráz všednělnického svátku. Vy, kteří jste opravdovými otroky, sehněte šíji ještě hlouběji, jděte pracovat; vždyť nepracovat v den Práce není povinností dělníka uvědomělého — to je luxus pro nás, luxus dělnické buržoazie.

Dělnictvo mělo tedy sobě a světu vybojovati tento den solidarity. Boj však nebyl dobojován, nýbrž našli se také „dělníci“, podivná nějaká sebranka nejméně uvědomělých a nejvíce bezkarakterních lidí, která vpadla do zad v nejkritičtější chvíli. „Národní dělníci“, kteří tak rádi spílají sociálně demokratickým dělníkům zaprodanců, házejíce svůj vlastní plášť na bedra tomu, kdo se jim nelíbí, dali ze sebe učiniti klín, jež buržoazie, ta nejhorší, ta vlastenecká, vráží do dělnictva.

Nová strana, mající v programu součinnost dělníka s kapitalistou — čili jak tomu raději říkají, aby jim nikdo nerozuměl — kooperaci práce s kapitálem, rekrutovaná z nejmladších a nejdětinštějších vrstev dělnických, — po celoročním mudrování uznala, že vlastně dělnictvo nepracováním v den 1. května ztrácí (a český národní kapitál také), a pod záštitou chytrácké výmluvy vpadla ostatnímu dělnictvu v zad a ponechala je na holičkách. Myslím, že jedním z hlavních důvodů přeložení svátku Práce bylo směšné přirovnání řad mezinárodně socialistických s těmi třemi čtyrmi sty „věrnými syny národa“. Páni by nemohli potřebovat takých sluhů, již by nevnášeli nesvornost mezi dělnictvo, již by nedovedli řádně a od plic snaze po emancipaci od kapitálu nadávat a již by nepomáhali slepovat rozsypávající se boudu vlastenectví. Jsou-li něco jiného než stávkokazi? — jdou dělat v den, kdy ostatní dělnictvo chce nechat s pokojem kladiva a dláta. Zda mohou mluvit o c. k. sociální demokracii, jdouce poslušně dělat, ježto stát ve svých podnicích netrpí dělnického svátku? A k tomu ten politický dodatek! *Kde je to možno*, má se první květen slavit — arci kde jich hrstka tak nepatrná, že by vzdor odevšad sblubnovaným drobným i větším měšťákům bylo fiasko příliš veliké. Hnusní! Nestydí se jít pomáhat českému kapitalistovi! Dají se koupit popřípadě za lot krve Anežky Hruškové a trochu již hloupých frází o státním právu a přimhuřují oči. Proto jen snad nevidí, že se blíží den účtů. Snad kojí se nadějí, že se dostanou do sucha, dříve než ten krásný, velký den soudu přijde.

Jsme dnes — osamoceni se svým krásným snem o tomto

dni. Dnešním způsobem nedává se mocným světa výstražné znamení, před ním nechvějí se zemské říše a netrnou kati ve svém vraždění, jak pělo se kdysi v jedné sociálně demokratické básničce. — Dnes jedni jsou vlašníci, druzí zbabělí. Šíří kolem sebe nákazu. Otravují všecko. Neboť je to tak pohodlné, moci býti vlašným, je to tak krásné, moci nazývat svou zbabělost hrdinstvím! Jak rádi bychom vítali zástupy inteligentního proletariátu bez rozdílu smýšlení, jak rádi bychom vítali demokratickou inteligenci bez rozdílu názorů, jen kdyby přicházela s oddaným srdcem k tomuto svátku sbratření! Ale jak daleko je k tomu!

Ze všeho zbývá pouhý den propagační, kdy dělnictvo znova akcentuje souhrn svých požadavků. My v ten den měli bychom propagovati především svůj kooperatism, svůj hospodářský úkol, který musí býti proveden, aby naše hnutí dostalo pevnou bázi. A pak vzpomínejme na ty, kdož dovedli ještě nadšeně a odhodlaně bojovati, kdož padli, jsouce nám vzorem. Je toho třeba víc než kdy jindy. Různí lidé a různé živly obcházejí mezi námi s ústy plnými frází, ale se srdcem mizerným, prodejným a zištným. Spílajíce jedněm, vychvalují nám druhé. Říkají: oněch se varujte, k těmto máte blízko. A jsou to než docela prohnání vyslanci bezzásadnosti. Těch se varujme nejvíce.

A pak znova a znova vzpomínejme těch, kdož dovedli ještě nadšeně a odhodlaně bojovati, kdož padli, jsouce nám vzorem.

V Praze dne 26. dubna 1900

Vření nových idejí, celý moderní myšlenkový převrat, či lépe převraty, které nahání tolik hrůzy konzervativním mozkům, děsí šosáky a hlemýždě a uvádí ve zmatek sobecká srdce, vše to, co snad není vždy naprosto nové, nýbrž jen nově a jinak jest pojato, vše to prostě, co pod různými jmény a hesly dává určitý charakter době, ve které žijeme, určuje přirozeně také jiným způsobem směr dnešní lidské činnosti. Díváme-li se na věci jinak, máme-li jiné nové cíle, jdou-li naše úmysly jinou cestou, půjdou také jinou cestou naše snahy a naše práce, nejsme-li jen pouhými mluvky a frázisty. Starý kornatý povrch země byl prolomen; vystoupily nové mladé hory a tyčí se k novým mladým sluncím. Nuže, vy všichni, kdož máte srdce i mozky otevřené pro výši těch mladých hor a pro sladké paprsky těch mladých slunců: nestačí mluvit a básnit o těch horách a o těch sluncích; nýbrž je třeba také snažiti se dosíci vrcholků nových hor a pod novými slunci zařídit si nový svůj život. Nejprve jeden každý pro sebe a v sobě a pak všichni dohromady a navzájem pro obec, pro národ, pro lidství. Prostě řečeno: moderní doba dala nám nové názory, nestačí však mluvit jen o nich, nýbrž je třeba *činů*, je třeba *pracovati*, aby slovo tělem bylo učiněno.

Mám k vám promluvit o časovém — nu, a také opravdu moderním — hesle, jehož se až nestydatě zneužívá, o němž se až nehezky mnoho mluví, aniž ti, kdož nejčastěji ho mají v ústech, uvědomili si jeho dosah, jeho šíři, — o *popularizaci umění*. Zdá se mi však, že ani nejsem hoden mluvit o této krásné věci. Neboť neznám hned tak pole lidské působnosti, jež vzorně vzděláváno a pečlivě ošetřováno mohlo by nésti tak nádherné květy a tak ušlechtilé plody jako — „zpopularizované umění“. Zároveň však se domnívám, že nikde snad není třeba tolik opatrnosti, tolik péče, tolik bystrosti jako právě na tomto poli, nemá-li se z něho místo moře květů, radosti a života státi moře mrtvé.

Úkol je krásný, ale, jako všechny krásné úkoly, je těžký, je snad krásnější než všechny ostatní, ale také ze všech je nejtěžší.

Čtvera činitelů vyžaduje popularizace umění. Nikoli však činitelů všelijakých, cestou sebraných, nýbrž činitelů vzácných, pevných a statečných, činitelů přímo geniálních. Předně jsou to *umělci*, po druhé jejich *umění*, po třetí *lid*, dav, k němuž má umění vniknouti, a po čtvrté jsou to ti, kdož *prostředkují* mezi umělci a lidem. Objasníme-li si nyní krátce úkoly každého činitele a vlastnosti, které musí každý míti, aby byl s ty úkoly, pochopíme nejen, kterak máme si počínati, abychom dobře si počínali, kterak máme jíti, abychom dobře šli, nýbrž pochopíme i, jak naše činy jsou osudné a jak naše cesta je těžká.

Nemůže býti sporu o tom, že umění je svou povahou zjevem naprosto individualistickým. To znamená, že mezi velikostí individuality a výší uměleckou je poměr přímý, čili čím svéráznější, plnější, vyjimečnější individualita vyjadřuje se umělecky, tím vyšší, cennější dílo umělecké může vytvořiti. Ti, kdož uměleckými svými díly založili celou uměleckou školu, stojí bez odporu jako umělci výše než ti, kdož jsouce žáky svého mistra šli víceméně zdařile v jeho stopách. Stává se ovšem, že žák svého mistra předčí; to však jistě nikoli proto, že mistra napodobil, nýbrž proto, že byla jeho individualita probuzena slovem mistrovým a objevila se silnější individuality mistrovy. Tedy síla uměleckého vyjádření individuality jest jediným kritériem při odhadu uměleckého díla. Nic víc, ale také nic méně. Vyplývá z toho docela jasně, že na umělecké výši opravdu vysokého uměleckého díla nemůže nic změnit ani v dobrem, ani ve špatném smyslu okolnost, nese-li se toto dílo určitým uměleckým směrem, propaguje-li určité náboženské, vědecké nebo jakékoli jiné myšlenky, jedná-li o bohatých nebo chudých lidech, o krásných nebo ošklivých předmětech, vyluzuje-li slzy nebo smích, pobádá-li k ctnostem nebo neřestem, nutí-li k lásce nebo do vzteku. Máme-li odhadnouti nějaký román *jen*, je-li umělecký nebo neumělecký, musí nám býti zcela lhostejno, je-li psán romanticky,

naturalisticky, realisticky nebo symbolicky, musí nám býti lhostejno, jsou-li postavy v něm líčené vzaty z dělnických čtvrtí nebo z paláců, musí nám býti lhostejno, miluje-li se v něm nebo vraždí. Máme-li odhadnouti nějakou báseň *jen*, je-li umělecká čili nic, musí nám býti zase lhostejno, je-li vyzpívána romanticky, dekadentně nebo symbolicky, je-li lyrickou, epickou, dramatickou nebo příležitostní, líčí-li se láska cudnou nebo perverzní, opěvá-li svatého patrona nejbližšího kostela nebo fešnou nevěstku. A podobně i v umění výtvarném. Obraz může býti uměleckým dílem, ať je malován romantikem, impresionistou, plenéristou, symbolistou nebo prerafaelistou, ať představuje krajinu nebo maštal, světici nebo opilce, ctnost anebo hřích, cokoliv a kdekoliv. Podobně i socha. — Jsou slavné dnes sochy Rodinovy, Klingerovy a Meunierovy. Představují bohyně, slavné muže i prosté uhlokopy. Představují nahé bohyně, oblečené výtečníky a polonahé dělníky.

Svítlí masem antických krás a dojmají prostotou a silou postav pracujících. Vypodobňují svaly v křečích vášnivých obětí i v napětí námahy těžké práce v dolech. Nic z toho nepřidává však něčeho umělecké jejich výši. Neboť právě jen individuální síla uměleckého vyjádření jediná platí. Nic více. Ani vyjadřovací prostředky, ani tendenční účele, ani vedlejší účinky nemohou této umělecké výši něco přidati, také však nemohou jí nic, ale pranic ubrati. Jako nelze říci: tento román, tato báseň, tento obraz nebo tato socha jsou *umělecky* dobré, protože jsou realistické, nebo protože líčí hodné lidi, nebo protože mají morální tendenci, nelze právě tak říci, že jsou *umělecky* špatné, protože jsou symbolické, nebo protože líčí rebely a vydědence, nebo protože jsou nemravné.

To je tedy jasné. Ale člověk nežije jen v umění a uměním. Člověk má na sta jiných a různých vztahů k celému životu. Žije. A účinky těchto mnoha vztahů jeví se v jeho mozku a v jeho srdci. Vzbuzují myšlenky a vzbuzují city. Z každého boje o život odnáší si člověk určité vášně, určité lásky a určitá záští, zklamání a naděje, přesvědčení a iluze, ochablosti a nadšení, a po delší době bojů i — svůj pevný

světový názor, zorný úhel, jímž dívá se na životní kaleidoskop, jistou individuální metodu, kterou posuzuje vše, co mu přichází do cesty. Přirozeně posuzuje touto metodou také umělce, umění, umělecká díla. Pak třeba z řady stejně cenných uměleckých děl jedna jsou mu milejší, druhá méně milá. A milejší jsou mu ta, která odpovídají jeho názorům a jeho citům. A ta pak mohou mluvit mu do duše, zrazovati ho nebo povzbuzovati, starým ideálům ho navrátiti nebo na nové cesty přivésti. Krátce: všechna umělecká díla mají mimo pravý účinek umělecký ještě mnoho a mnoho účinků vedlejších, často pocíťovaných silněji, než pocíťován je účinek umělecký; všechna umělecká díla vzbuzovala, vzbuzují a vzbuzovati budou mnohé v různých mozcích různé myšlénky a mnohé v různých srdcích různé city. Jsou tedy sociálně užitečná nebo škodlivá.

Známe tedy nyní dvě vlastnosti umění. Předně: umění je individualistické; po druhé: umění je sociálně užitečné nebo i škodlivé. Vyjadřuje-li se umělecky člověk zlý nebo perverzní, bude i jeho umělecké dílo zlé nebo perverzní; vyjadřuje-li se umělecky člověk dobrý a zdravý, bude i jeho dílo dobré a zdravé; umělec jako člověk sociálně nebezpečný zplodí sociálně nebezpečná umělecká díla, a jako člověk sociálně užitečný zplodí i díla sociálně užitečná. Neboť nejenže umělecká výše díla je v přímém poměru k síle individuality umělecky se vyjadřující (nejen kvantity jsou v přímém poměru), také jakost (kvalita) umělecké individuality odpovídá jakosti uměleckého díla. Opak nelze si mysliti, vyskytuje-li se však, jest jen zdánlivý, povrchový.

Postavme se nyní na stanovisko společnosti, které jest se brániti proti umění sociálně škodlivému a která ve vlastním zájmu má podporovati umění sociálně užitečné. Jak se jedná dnes? Hlavní a vytrvalý útok na uměleckou svobodu veden jest od klerikální reakce. *Lex Heinze* zůstane nesmrtelným činem z epeje lidské blbosti, která, jak praví p. A. Retté, jest oceánem, jehož dna nedosáhne žádná olovnice. Klerikálové, tato sebranka pomstychtivých šašků, vědí dobře, jakou pákou světla, pokroku a volnosti umění jest

a vždy bylo, a proto vidíme dnes, jak všemi prostředky, hlavně ovšem měšcem dobře vycpaným, útočí ze všech stran na umění a na umělce. Děje se tak jménem mravnosti, jménem dobrých mravů, které jistě nejméně čisté a neporušené jsou mezi těmi, kdož verbují pro armádu černé internacionály.

Co však znamená útok na tzv. „nemravné“ umění? Znamená nejen útok na svobodu uměleckou, nýbrž přímo na umění vůbec. Neboť nebyl daleko od pravdy, kdo řekl: *L'art c'est le nu*, umění je nahota. Nikdo nemá tolik práva obnažovati sebe, celý svět, celý vesmír i boha jako umělec, veliký umělec, který tvoří a boří jako osud pod zákonem svaté inspirace a který, když nejlépe tvoří, tak obnažuje, svléká v naho. Nejednat se tu jen o nahotu těla, o nahotu hmotnou, nýbrž i o nahotu psychickou, o trhání závoju tajemství, o obnažení pravdy všade, kde tato duši lidské se zjevuje. A budme ujištěni, že jakmile reakce dostane se přes nahotu hmotnou, přes nejkrásnější div stvoření, nahé a svítící lidské tělo, dojde i na nahotu psychickou, dojde na každou bezohlednou pravdu, dojde i na vše, co je třeba vysloviti, aby se rodily nové světy a nové hvězdy. A všecko světlo a všechny hvězdy dostati pod černou kutnu, to je přece životní smysl klerikální mafie. Nutno uznati, že státní cenzura je rozhodně liberálnější než cenzura klerikální, neboť často, rád-li tužka cenzora, rádí na základě klerikální denunciace. Ještě to však jest příliš mnoho. Svoboda umělecká musí býti svobodou neomezenou. Neboť děsíme se pomýšlení, že jest možno, že cenzorská tužka policejního úředníka, jistě nedosti inteligentního, aby rozpoznal umění díla, může svět zbaviti velikého uměleckého projevu. Vždyť je tak málo těch krásných, plodných a statečných!

Otáže se nyní někdo, jak tedy se má společnost v budoucnosti brániti proti sociálně škodlivému umění, proč svoboda umělecká musí býti neomezenou a která díla umělecká lze nazvati sociálně škodlivými. Na druhou a třetí otázku lze odpověděti společně. Svoboda umělecká musí zůstati neomezenou, protože není absolutního měřítko,

jež by přesně naznačovalo, které dílo víc škodí než prospívá, které by bylo lze přijati na milost a které by bylo nutno zaklíti do tajných skříní státních knihoven. Co mně škodí, nemusí ještě škoditi také tobě. A mne oblažuje některé dílo, jež na tebe může působiti zhoubně. Na příliš mnoha a mnoha okolnostech závisí účinek uměleckého díla, než aby bylo možno vésti rozlišující čáru mezi uměním škodlivým a užitečným. Nutno tedy nechati kvést všechny květy. Ty, které jsou medové, i ty, které jsou jedovaté. Ty, které někoho jen omamují, jiného však otravují. Neboť ani s morálkou žádnou, s žádným moralistním systémem nepořídíme nic. Morálka každá má jen svou dobu, co včera bylo morálním, není morálním dnes, co dnes je, nebude zítra; umělecká díla však, pokud zasluhují čestný tento název, psána jsou pro věčnost a čekají, až přijde morálka, která se rodí teprve, morálka stejně jako umění individualistická, morálka individuální svobody, morálka anarchie.

Jakých prostředků použije tedy společnost, aby ochránila své členy před škodlivými účinky jistých děl uměleckých? Metody *potlačovací* nelze tedy užít; metoda *potlačovací* ostatně ještě nikdy nikomu a ničemu neprospěla. Ti, kdož kohokoliv a cokoliv potlačují, nevyvracejí ještě nic, naopak, jest nám míti za to, že mají asi podezřelé příčiny, proč potlačují, proč omezují ten neb onen projev. Zbývá tedy jedině opatrné používání metody *vyvarovací*. Věc je docela prostá. Těm, o nichž víme nebo se domníváme, že to neb ono z uměleckých děl mohlo by jim škoditi, dáme do rukou jen takové knihy a připustíme je jen k takovým obrazům a sochám, které nejen jim neuškodí, nýbrž naopak budou jim užitečny a příjemny. Umělecká cena je tu ovšem první podmínkou, *conditio sine qua non*. Jedná se tu předně o děti, po druhé a hlavně o lid. Co se dětí týče, jsme v mnohém ohledu bezbranní. Především škola musela by býti založena na systému přirozené výchovy, která nezná hloupých čápů a vran, která nezná nemravného tajnůstkářství a dovede o přirozených věcech přirozeně mluvit. Pak, kde vezmete vždy rodiče dosti inteligentní a neholdující téměř zvrácenostem jako škola? Pochybuji sice, že různé ty foto-

grafie nahot a podobné obrázky — ať již umělecké čili nic —, proti nimž bouří horlivě potměšilí mravokárci, mají skutečně tak zhoubný účinek, jak se tvrdí, nicméně kdyby nebylo nepřirozené, tajnůstkářské výchovy, nemohlo by býti žádné děcko tím demoralizováno. Také výbor četby školou i rodinou změnil by se, kdyby se změnila výchova. Nechci se však zatím šířiti o této věci. Patří do jiné úvahy.

Přicházím *k umění pro lid*. Co vše lze podávati lidu? Pokud se týče umění výtvarného: *otevřte všechny brány!* Tady dospělým mužům a dospělým ženám při náležitém poučení neuškodí nic. Jsou ovšem věci, jimž lid neporozumí, neboť neporozuměli jim ani inteligenti, kromě několika vybraných jedinců, jimž záviděti netřeba, protože netřeba také všemu rozuměti. Neboť to, čemu lid při náležitém vysvětlení porozuměti může, stačí úplně, aby poslání, jež umění výtvarné mezi lidem míti by mělo, bylo uspokojivě vyplněno. Trochu jinak je tomu s četbou. Jsou umělecká díla v literatuře, která zdravý instinkt lidový mohla by svěsti z cesty. Jest však jisto, že to, co dnes se většinou vyrábí jako četba „lidová“, působí tisíckrát hůře, než mohla by působiti díla nejperverznějších autorů. Věci umělecké to ovšem nejsou. „Krváky“ na prvním místě. Pak ihned spousty hnusných, svrchovaně znemravňujících a zdravý rozum omamujících povídaček z různých velkovýroben klerikálních. Pak všecken ten brak, šmejda a smetí povídek kalendářových. A konečně neváhám ani na to upozorniti, mnoho a mnoho braku po dělnických žurnálech a příležitostních publikacích, který rozhodně nezachraňuje jeho socialistická tendence. Tady si musí horlitélé pro popularizaci umění uvědomiti, jaké to haldy papíru kazícího nejen zdravý vkus, ale i zdravý rozum a zdravé srdce lidu putují každoročně mezi lid, aby pochopili, jak těžký jest jejich úkol. Pak i to si musí uvědomiti, jak málo jest dobré četby, která má nahraditi spousty onoho neřádu, jak málo je skutečně uměleckých děl, která lze dáti do rukou lidu, aby byl jimi probouzen, uvědomován, posilňován, povznášen a k statečnosti volán.

Nesmí tedy ti, kdož chtějí lid umění a umění lidu nakloniti, především ztratiti naprostého respektu před uměleckou svobodou, nesmí zapomenouti, že umělecké dílo je projevem samostatných individualit, které se nedají a nesmí kantorovati vzhledem k tomu, co a jak mají psáti. Na lidu pak nesmí se podobně chtíti, aby vše ihned pochopil jako nejsečtější literární gurmán nebo sběratel obrazů, aby se rozohňoval pro nejdelikátnější nuance a pro nejjemnější tóny. Zvolna, s veškerou opatrností, svědomitě, moudře musí se lid vésti jako děcko. A největší odměnou průvodčího bude pak jednou, že ten jeho lid radostně zatleská před dobrým dílem anebo že část záru a nadšení autorova zableskne i v jeho oku. Od umění nesmíme chtíti nic jiného, než aby bylo takým, jakým býti má, totiž individualistickým. Od lidu nesmíme chtíti nic jiného, než aby s trochou lásky a dobré vůle přistupoval k uměleckému dílu, jež se mu jako dobré předkládá. Mnohem však více povinností mají ti, kdož chtějí býti prostředníky mezi lidem a uměním, kdož chtějí umění popularizovati. Naznačil jsem již, že je to úkol těžký a zodpovědný. Odměna je vzdálená, trpělivosti je třeba nesmírně mnoho.

Konečně třeba apelovati i na umělce. A sice nikoli jako na umělce, nýbrž jako na lidi. Jako umělcům ponecháváme jim naprostou a neztenčenou uměleckou svobodu, mnoho však, mnoho máme jim říci jako lidem. Neboť to, že zpívají nebo malují více nebo méně pěkně, nemůže nám brániti, abychom jich neodsoudili, jsou-li špatnými lidmi. Jsou-li docela obyčejnými šplhavečky, kteří se věsí na paty mocných tohoto světa, aby se snadněji dostali k výšinám tučného buržoastického života. Jsou-li zbabělými opatrníky, kteří celý svůj život protancují mezi skvoucím božstvím směrodatných činitelů a mezi chudou plebí opovážlivých revolucionářů, dávajíce bedlivý pozor, aby si žádnou stranu nerozhněvali. Jsou-li buržoastickými chlapci, vychovanými měkce pro pozlátko salónů, kteří nemají špetky duševního fondu a kterým osud bůhvíjakou přírodní hříčkou zabeđnil do mělké duše pár zvonivých strun. Jsou-li ničemnými prospěcháři, jsou-li drzími kretény, anebo docela ubohými

savci, kteří mají sice trochu naučené virtuozity, avšak ani té nejmenší trochy duše.

A podívejme se při této příležitosti do naší literatury, do našeho umění. Kolik je tam literátů, kolik je tam umělců, kteří jsou zároveň i karaktery, kteří jsou něčím víc než pouhými strunami rezonujícími, když vítr fouká? Kolik jest jich, jež můžete s dobrým svědomím popularizovati? Abyste se nemusili báti, že vám ten lid, který dobře si pamatuje, odpoví: „Cože? Máme naslouchati například slovům tohohle, jenž zpíval zuřivé písně revoltujících otroků, a pak zbaběle utekl, když měl dáti najevo, že opravdu sympatizuje s otroky, třeba byli sociálními demokraty?“ Anebo aby ten lid neřekl: „Proč nám ukazujete právě mistra Jana v Kostnici? Ukažte nám raděj jiné, významnější a loajálnější obrazy, abychom viděli, jak se čeští umělci pachtí za šlechtickými tituly, jak lokajsky ohýbají hřbet, aby si sami mohli také držeti lokaje!“ Ano, takými byli ti starší, a ti mladí nejsou o nic lepší, anebo snad ještě horší.

Básníci mládež honí se za literární slávou jako zběsilá, je schopna dopustiti se té nejhorší špatnosti, jen aby sklidila aspoň někde potlesk; a nakonec, když již to nikde nejde, udělá se kariéra v Novém životě, v Rozvoji a podobných povedených klerikálních podnikcích.

Tím spíše ovšem jest třeba, aby lid byl seznamován s těmi, kdož vynikají nejen uměleckou cenou svého díla, ale i tím, že nekramaří se svým uměním, se svým přesvědčením a se svým jménem. U nás je to především J. S. Machar. Aspoň na toho upozorňuji. Jako básník dal nám poezii, která jistě je svrchovaně milá všem lidem, kteří mají obzory trochu širší a život chápou hlouběji než školáctí lyrikové. Jako člověk nepaktoval se na úkor svého charakteru, zůstal neústupným, houževnatým a tvrdým. Nepochybují, že lid naučí se ho milovati, a takové sympatie jsou jistě významnější a cennější než potlesk literárních povalovačů... Inteligentní luza bude snad rváti: „Honíte se za potleskem masy, sloužíte davu.“ Ale žítí volně dle svého přesvědčení, neprodávati svého svědomí, žítí dle svých sympatií, milo-

vati lid a nesloužiti nikomu působí zadostučinění, které vyváží všechny nadávky. Čert vezmi pak hloupou, sobeckou, kramářskou a zpupnou inteligenci.

Žádejme na umělci, aby žil důstojný lidský život. Aby přemýšlel. Aby poznal obdivuhodné boje lidstva proti reakci a násilí. Aby pochopil, že umělecká díla udržela se pro věky jen svojí vnitřní silou. Aby neužíval velikých slov, když není schopen činů přiměřených těmto slovům. Znáám také provinciálního básníka, jenž posílá do pražských redakcí revoluční sloky, jichž cenzura zcela jistě by nepropustila. Ale doma ve svém počestném městě je věrným panošem znamenitého primátora a všech dobře si rozumějících samosprávných kapacit, samosprávných švindlů nevidí a s poťouchlými sobci se paktuje, dobrý revolucionář. Jak komická je taková figura. A celá revolučnost jeho veršů je studená, bezcitná, jsou to jen slova, jen červeně omalované věty. Neboť cit vřelý, kypící musí býti tam, kde má vzniknouti silné umělecké dílo.

Ještě vezíme v bludu. Ještě virtuozi je uměním pro většinu lidí. Ale i tento omyl pomine. A vše, co nebylo než virtuozi, zapadne, zmizí, a zbudou jen díla plná života. A jen taková růsti budou ze srdcí. Umělci pak budou předním vojem stoupajícího lidstva. Vždy budou první na mladých horách, aby se radovali z nových sluncí. Nebude honzů sedících a rýmujících způsobně v zápeci. Jen zasmušilí poustevníci, politováníhodní, budou v samotě plakati nad svou neschopností žíti — —

Shrnu krátce, co jsem v předchozím chtěl říci. Chceme-li umění popularizovati, jest nám vzbuditi u lidu nejprve lásku a ochotu, což se ovšem musí státi pracemi nejprístupnějšími. Vše záleží na dobrém a přiměřeném výběru. Pak obrátíme se k umělcům. Sestupte hezky, pánové, ze svých prorockých židliček do života! Jste tím povinni předem sobě a pak i těm davům, do nichž si stěžujete, aniž čímkoli přispíváte, aby se mohly státi úrodnou půdou pro símě vámi rozsévána! Na dvou opačných pólech jest vám tedy pracovati. Je k tomu ovšem třeba, aby všechny brány muzeí, galerií, výstav, obrazáren otevřely se dělnictvu zdarma

nebo za nepatrný poplatek. I malému řemeslníku a živnostníku. Aby se zakládaly lidové čítárny a knihovny. Aby se vydávaly slušně upravené laciné knihy, letáky, brožury. Aby se konaly pečlivé přednášky a recitace. Aby se podporoval tzv. umělecký průmysl a vůbec umění dekorativní. Aby se systematicky všade postupovalo, agitovalo a zase agitovalo. Nezapomínejme také, že otázka popularizace umění úzce souvisí s hospodářským stavem malého člověka: blázen jen mohl by horovati pro popularizaci umění a stavěti se zároveň například proti aspoň osmihodinné době pracovní. Nelze však zabíhati příliš do detailu. Mnohé a mnohé zasluhovalo by zvláštní úvahy. Tak například význam uměleckého průmyslu a dekoračního umění pro zvýšení estetického nivó lidu. Předměty moderního uměleckého průmyslu jsou ovšem dnes ještě příliš drahé, ale snahy jednotlivých umělců i propagátorů (jmenuji jen demokratického Henrya van de Velde) jdou již správným směrem, aby krásné věci mohly býti také levné. Z dekorativního umění zajímá nás především plakát, afíše. Je dnes málo moderních malířů (zejména ve Francii a v Anglii), kteří by se nepokusili v tomto oboru. Jsou specialisti: slavný Chéret, populární Mucha, v Anglii například bratři Beggarstaffové. Nejaristokratičtější umělci přicházejí k populárním davům a nutí je, aby se jim obdivovaly. Žádného nenapadá, že by se tím snižoval. Zapalují barevné ohně v šerých ulicích. A každý, kdo jde kolem, může se sloniti v jejich plápolu. V menší míře podobným prostředkem popularizace umění jsou také umělecké dopisnice. Jenže se tu příliš hřeší na mánii sběratelskou. Chrlí se do světa spousty bezcenného a nechutného braku, který číselnou převahou zatlačuje věci dobré.

Půjdu však již ku konci. Cílem popularizace umění je především zestetizování lidu. Tato snaha kráčí paralelně s úsilím, které chce lid hospodářsky osvoboditi. Špatný popularizátor umění, který není dobrým socialistou. Toho nezapomínejme. Krásno a svoboda jsou dva nezbytné živly budoucího lidstva. Doplňují se navzájem. Prolínají se. Jejich syntéza je lidskou metou. Krásný a volný člověk! Co

chcete více? To je ideál. Zbytečno tázati se, zda ideál uskutečnitelný. Chtějme, a bude. Kdo pochybuje, že dojde, nedojde. Věřme! Pracujme! Na počátku bylo slovo. Vůle řekla: chci! A odděleno bylo slovo ode tmy, voda od oblohy a země od vody. A všechno bylo velmi dobré. Nuže: my chceme!

Stojíme uprostřed divokého vlnobití. Ale nejsou to vlny jasné a zelené, nejsou to upřímní kolosové, kteří rytmickým útokem ženou na slizké skály pobřeží, stojícího jim v cestě volného rozlití. Jako by ani břehů nebylo a navalených překážek širokého rozvoje. Vlny — kalné, husté, špinavé vlny — bijí *do sebe* a v zmateném divokém chumlu poráží se a rvou se, a špína smrdutá stříká kolkolem. Kdyby teď přišel takový Xerxes, dal by je zase dutkami bičovati, nikoli však aby je ztrestal, že byly neposlušny, nýbrž aby je potupil malomocné ve slepé své nevraživosti, aby se vysmál pomatenému, navzájem se kousajícím a vraždícím stádu césarským smíchem povýšeného.

Ale nelze se smáti, nelze se povyšovati. Jen trpěti třeba a napjati všechny síly svého mozku a svého srdce, aby člověk nezoufal nad tím, na čem visí se všemi svými nadějemi.

Hulváci zmocnili se našeho života. A což je nejhorší: zmocnili se ho celého i s tou částí jeho, kde bojuje a zápasí náš proletariát. Tady přejde smích. Usmějeme se, když sobecký inteligent, uražený ve své ješitnosti a prohlednutý v nekalých svých záměrech, sníží se až k těm „mizerům“ vrženým vztekle do tváře protivníků. Neboť mezi lidmi, kteří *toto* čtou, nevzejde pohoršení. Padlo jen slovo, pouhé slovo. Někdo sám sebe charakterizoval. Lze vzítí to na vědomí a — jde se klidně dál. Ale to, co se děje po prohrané stávce hornické, bez rozdílu *ve všech* žurnálech českého proletariátu, to je tisíckrát osudnější, zhoubnější, jedovatější. Vlny — kalné, husté, špinavé vlny — bijí *do sebe* a v zmateném divokém chumlu poráží se a rvou se, a špína smrdutá stříká kolkolem.

Pozorujeme denně a kamkoli pohlédneme, kterak upadá u nás a ztrácí se respekt před dělníkem, před dělnickou organizací, před dělnickými snahami a požadavky. Jedni vidí v organizovaném i neorganizovaném proletariátu jen dav, který nejlépe umí roztloukati si hlavy sklenicemi, na-

vzájem trhati ze sebe šat a bít se holemi; druzí, kteří mají pro tyto věci shovívavé mlčení prohnanych chytráků, nevidí v dělnictvu organizovaném nic, než málo, velmi málo nebezpečného politického konkurenta. A člověk, aby nakonec nesouhlasil, musí mít bystrý zrak, nemilosrdně zdůvodněné přesvědčení a veliké odpouštějící srdce.

Těžké, přetěžké dědictví zůstalo nám po hornické stávce: těžší než finanční zkáza, těžší než ztráta dobrých sil, jež putují dnes do vyhnanství, těžší, tisíckrát těžší. Poslouchejte na schůzích, zúčastněte se na táborech, čtete v žurnálech: těžké dědictví — *zdivočení*. Všechno zklamání, všechn vztek, všechna nenávisť, jež zbyly v srdcích po nejhorečnejším napětí, udržované pracně a rafinovaně, ty se vybíjí dnes v nepravý čas a na nepravém místě. Každý je trochu vinen. Snad jeden víc a druhý méně. Nicméně vinni jsou všichni a *nejvíce vinno je to falešné, zhoubně zpolitizované pojetí sociální otázky a sociálního boje*. A proto nikdo by neměl vyčítati druhému, jen kořeny zkušenosti měli by zapustiti všichni do svých duší. Je k tomu daleko. Pravý opak se děje. Mravně bylo socialistické hnutí v Čechách jako celek hozeno daleko, daleko nazpět. Hulváti opanovali pole.

Tu hanebnou zásluhu, že začli, tu smutnou zásluhu, že vnesli do dělnických listů nejsurovější tón, mají národní dělníci. Nelze toho popřít, nelze toho vyvrátiti. Kdyby se Česká demokracie tisíckrát zařikala, že se „od slušné a věčné cesty nedá odvrátiti“. V době hornické stávky jen největší hnus otrásající celým nitrem dal se pocítovati při četbě takových Dělnických rozhledů, takové České demokracie. To bylo zákeřnictví nejhoršího druhu, to byla špinavá slina nejohyznějších charakterů. Tehda sociální demokraté slibovali veřejně a hlasitě odměnu — po stávce. Nuže, dnes se odměňují. Oko za oko, zub za zub. Mužná a nekřesťanská zásada. Jen nesmí se však zapomínati, že vědomí dobře vykonaných povinností velí rozvahu a klid, že klidné svědomí má svou důstojnost a ušlechtilé své zbraně. Házené sklenice, dopadající hole a rozdávané políčky nejsou nakonec žádnými argumenty ani žádnou pomstou, protože nejvíce postihují toho, kdo jich používá. A co více

— *demoralizují*. Toho by nemělo žádné hnutí, žádná strana zapomínati. A přívrženec, který mizernými zbraněmi bojuje, měl by býti ve větším opovržení všech než ten, kdo nic pro věc nečiní. Vezměte jen fejeton v Právu lidu o májové neděli národního dělnictva. To byl styl Šípů a České demokracie. Takovým způsobem opláceti, takovým způsobem porážeti odpůrce, třeba by i za nic nestál, je sice hrozně snadné, ničeho k tomu netřeba, jen trochu méně jemného vtipu, ale také pranic se tím nedokazuje. Tak lze pokračovati na obou stranách donekonečna, vystřídati celou škálu hrubostí. Výsledek není žádný, jen prostá duše čtenářova se kazí. Pak je docela přirozeno, že Rašpli se daří dobře a Šlehům špatně. Tenhle úkaz vidíme všade. Množí se. Každý z nás má zkušenosti ze svého okolí. Já i ty. Nevycítám, protože to vidím všade. Jen upozorňuji, že by to tak nemělo jíti dále.

Kulturně nejvýše stojícím tiskem je snad všade tisk socialistický; jest nejvyšší čas, aby byl vypleněn takový socialistický tisk, který stojí hluboko pod mravní a kulturní úrovní, který stojí ještě pod politickým tiskem buržoastickým. Je k tomu jedna cesta: ušlechtilé zbraně. Nepodporovati zkažených instinktů mas, nehověti hrubým jejich choutkám. Zakřikovati hulváty, ať se vyskytují kdekoli. Ať jsou třeba opatřeni rudými páskami pořadatelů květnové slavnosti.

Tím jsem se dostal k ošklivé události, jež se přihodila na májovém táboru sociálně demokratickém. Neviděl jsem dlouho nic tak hnusného. Nicméně jsem dosti klidný a dosti objektivní, abych nečinil za to, co se stalo, zodpovědnu sociální demokracii, nýbrž jen jednotlivce hrubé, neintelligentní, a což hlavní, *nesocialistické*. Jen hlasy takových lidí prosadily v májovém komitétu, že byl vydán *zákaz kolportáže* policií mlčky a moudře trpěné. Důvod: aby se lid prý neochuzoval. Dobrá. Nehledě k tomu však, že *strana, která se zasazuje o volnou kolportáž, nesmí a nemůže míti práva, aby ji někde omezovala*, věc sama měla humoristický háček. Zákaz platil jen pro věci, které nemají cejchu a patentu tiskopisů sociálně demokratickými organizacemi vy-

daných. Skutečně také sociálně demokratické časopisy, brožury a knihy kolportovaly se houfně; tím se lid „neochuzoval“. Jakmile však začal se kolportovati Nový kult a nevíme již kým Masarykova Osmihodinná doba pracovní, bylo zle. Takové škváry se tu kolportovati nesmí, prohlásil pan Svěcený. A za každého kolportéra byli postaveni dva policajti s rudými páskami, dobře vychovaní ve svém oboru. Dovedli vytrhnouti již koupěnou věc koupivšímu z ruky. Jaký div, že došlo konečně k ostrým nadávkám a ku rvačce. Jeden neodvislý socialista byl ztlučen, hodně ztlučen, několik jich dostalo po ráně a na jednoho vytáhl kdosi i nůž. (Uvádím tu na pravou míru hloupý referát Národních listů.) To byl následek rozčilení, ale známkou povážlivého stavu českého proletariátu bylo to také. Komu se poslouží takovými skutky před tváří lidu? Nepoškozuje tímto způsobem každá strana jen sama sebe? Nevnáší tím dezorganizaci a zárodky nikoli ideových, nýbrž osobních sporů do svých řad? Jeť přece jisto, že se najdou ti, kteří se odváží neschvalovati tak málo socialistické skutky. Tak jsme viděli, jak jeden pořadatel strhl svou červenou pásku a hodil ji p. Svěcenému do obličeje, a slyšeli jsme jiného (starého dobrého sociálního demokrata J. ze Žižkova), jak se docela přísně obořil na téhož pána, když v jiném případě — kdy několik horníků z Kladna žádalo o „dovolení“ ku sbírce — zase jednal málo socialisticky.

Rozumím, čeho se chce docílit utužením disciplíny, chápu, že sociální demokracie chce po nešťastné stávce radikálně zameziti vzrůst směrů opozičních. Neboť vychází z falešných předpokladů. Přeceňuje význam dobré organizace a dobrých fondů. Podceňuje však volnou solidaritu, podceňuje nutnost výchovy k samostatnému hospodaření. Přeceňuje význam stávek. Vidí v nich víc než pouhou školu, víc než veliká cvičení proletářské armády. Ale nechápe možnosti a významu té poslední stávky, která již nebude školou, nýbrž velikým aktem sociálního života, která již nebude cvičením, nýbrž bitvou rozhodnou a vítěznou. Sociální demokracie chce prostě dojít cíle zuniformováním a zdisciplinováním proletariátu. Zapomíná jen, že v určité

době nastává vždy rozlišování, že za pár let bude mnoho směrů a mnoho proudů, kde dnes je zdánlivě jeden.

Nepředbíhejme však. To vše budiž ponecháno času. Každý dojde svého poznání a je docela přirozeno, že různé etapy postupu mají i různé prostředky a různé zbraně. Jen o to se jedná, aby v kterékoli době a kdekoli byly tyto prostředky a zbraně *čisté*. Opakuji to znova — hlas na poušti. Toužím po jasných a zelených vlnách, upřímných kolosech, kteří rytmickým útokem ženou na slizké skály pobřeží, stojícího jim v cestě volného rozlití. Co dnes vidíme, jsou zjevy smutné, strašně smutné a povážlivé. Čím dále od nich budeme státi, tím lépe. V takových dobách je dobře mluvit jen k tomu málu lidských srdcí, která cítí bolest času, která trpí a potřebují vzájemného posílení. Pryč z vln kalných, hustých a špinavých!

V Praze dne 10. máje 1900

Esprit de corps je ošklivá, zlá reakční věc. Stlačuje, láme, otravuje individuality. Ale stává se mnohdy, že ještě bolestněji pociťujeme nedostatek něčeho podobného; nazval bych to smyslem pro solidaritu. To se nám děje v dobách, kdy se má něco státi. Kdy je třeba, aby se něco stalo. Tehdá toužíme po solidaritě pevné, obětavé, vytrvalé. Neboť nenajde se vždy takový vzácný, čistý a nadšený člověk, jenž by vedl všechny k dobrým cílům jen pouhou fascinací své mravní síly. A má-li se věc podařiti, je třeba právě toho smyslu, jenž aspoň v rozhodných okamžicích potlačuje všechna sobectví, umlčuje všechny pouze osobní nenávisti a sympatie a povznáší člověka z nízkých choutek sobeckých k ušlechtlejšímu a zářivějšímu rozpětí individuality, která v té chvíli uvědomuje si svou sílu, význam svého poslání, a právě s tímto vědomím se — sdružuje. Jest ovšem pravda, že je k tomu často třeba veliké mravní síly, aby člověk dovedl státi sám, aby šel nezmýlen, když všichni se mýlí. Ale pozorujeme-li ostře, je to také velmi často jen naše pohodlnost nebo nevraživost nebo zjištnost, která nás osamocuje a uvádí v kompromisní zátiší, zatímco jiní zápasí a se bijí v plném slunci.

Proč se o tom zmiňují právě na tomto místě? Protože se mezi českými výtvarníky mnoho mluví o boji proti Rudolfinu. A já si myslím, že pro vážné umělce není to, nebo aspoň neměl by to býti pouhý podřadný důvod národní, jenž je staví do opozice proti kavalírské sportovní činnosti, nýbrž že boj proti Rudolfinu je důležitým článkem dlouhého úsilí emancipačního od šlendriánu, bezmyšlenkovitosti, povrchnosti a zpátečnictví. Proto mne překvapilo, že jsem se i letos setkal v rudolfinském salóně s významnými českými jmeny. Neznám spodních věcí, nevím, je-li to opravdu nedostatek solidarity nebo něco jiného. Ale jistým znamením, že máme k opravdové výtvarnické secesi ještě daleko, je to přece. Není síly, není pro-

středků, není odvahy. Mohou ovšem někteří namítnouti: Napřed musíme viděti pozitivní výsledky vašeho úsilí, napřed musíme míti zaručeno, že se vše v poslední chvíli neztroskotá o vnější překážky, a pak uchováme všechny své síly pro rozhodné vítězství. Stejně dobře lze však odpověděti: Buďte solidárními, nečekejte, až hotová věc vám spadne do klína, chtějte všichni míti podíl na svém výboji, a budeme blíže cílů. Nepochybuji o tom, že by to byl dobrý krok kupředu, kdyby se bylo letos Rudolfinum solidárně bojkotovalo. Možná však také, že nenadchází vůbec doba, kdy „má se něco státi“. Že většina výtvarníků je spokojena s dnešním stavem českého výtvarného umění. U nás ty převraty a převratečky končí obyčejně, sotva počaly. Všichni činitelé jsou tak strašně spokojeni sami sebou, že nechápou, proč by měli jíti ještě dále. Má sklenka je malá, ale je moje. Dobře, hochu! Pomahej ti pámbu! Někdo si libuje v slunci, někomu stačí lojová svíčka. Contra gustum...

*

Jsou časopisy, které se samy redigují. Rudolfinský salón je něco podobného. Ta čirá náhodnost, jež tu hromadí obrazy, ta bezmyslenkovitost a bezprogramovost mne nejvíce odpuzuje. Tož motyka spustí, jen když pámbu dopustí. Letos dopustil: *Fritz von Uhde*. Starý pán. Ale jaký! Naturalista. Ale jaký! Idealista. Ale drsný, upřímný, poctivý. Velikým mecenášem byl by ten, kdo by udělil těm několika našim nejhodnějším a nejzpůsobnějším [...] jistě mnoho krásného. K této příležitosti ponechal jsem si malé upozornění.

Pan Švabinský učinil jeden z prvních pokus s něčím, co ve Francii a v Německu například dobylo si již svého širokého domovského práva, osvědčilo se a má všestranný úspěch. Myslím tu na grafické listy rozmnožované litografií, rytinou, leptáním nebo dřevorytem. Umělecký svaz z Karlsruhe, zastoupený v přízemí několika velmi pěknými litografiemi, podává svou činností pěkný příklad těchto snah, které nejsou na škodu umělcům a pro publikum mají svůj hluboký význam. Volckmann, Kampmann, hrabě

Kalkreuth, Langhein, Kallmorgen jmenují se tito umělci, z nichž zejména Kampmann dovede v dekorativní krajině docílit neobyčejně diskrétních a uměleckých efektů. (V lese za večera, Horský les pod sněhem.) Dvacet, třicet, nejvýše padesát marek za list není tak mnoho — p. Švabinský prodává svou litografii za 10 korun; veliký *popularizační* účinek je přitom však nasnadě. Jen trochu systému v publikování těchto listů a mnoho-li banalit dalo by se vytlačit z dělnických i měšťanských příbytků! Mnoha našim umělcům bylo by se však vzdátí odkvetlých předsudků. Veliké olejové plátno, jehož význam tak znamenitě poklesl v poslední době skoro ve všech uměleckých obcích Evropy, imponuje ještě stále našim výtvarníkům bezpříkladně. Jako by nebylo než *jedno* umění, závislé jen na tvůrčí síle umělecké individuality, umění, jež nemůže býti ani vznešenější, ani nižší, nýbrž jen jedno veliké, svítící a úrodné. Je jisto, že příklad daný p. Švabinským (také pp. Strettim, Panuškou) měl by vzbudit dobrý ohlas například v samém spolku Mánes. Mluvílo se o umělecké prémii pro jeho členy. Nuže, myslím, že by to nebylo spojeno s tak velikými obtížemi — možná dokonce, že s menšími než cokoli jiného —, kdyby jako premie byla vydávána i jinak prodejná mapa původních prací litografovaných, leptaných a do dřeva rytých. Jen, dejme tomu, deset listů ročně, to je úkol, s nějž spolek Mánes jest! Snad nezapadnou tyto řádky bez ohlasu.

Nechtěl jsem psátí referát. Podávám jen několik poznámek k rudolfinské výstavě. A proto neuvedu ani nomenklatury všech českých věcí. Nad prostřednost hodně vynikají Podzim a Jaro p. Hudečkovo, ač nejsou z nejlepších jeho prací. Vytýká-li někdo, že tyto barvy nejsou přirozené, nezná přírody. Jen Léto zdálo se mi trochu přemrštěno. Za p. Hudečkem statečně kráčí p. Jan Honsa; nenašel však ještě pravého individuálního výrazu a té vábivé a milé harmonie, která činí například Jaro p. Hudečkovo tak suggestivním. Jistou příbuznost s Karlsruheskými vzhledem k dekorativnímu účinku má p. R. Bém (Slovácký vinný sklep), na nějž pohlížím s opravdovými nadějemi. Kdyby se tak chopil litografické křídly! A jsem — hotov. Pochybuji, že

jsem opomenul nějakého individuálnějšího rozpětí k nadprůměrné tvorbě. Páně Foersterovy tempery z Křížové cesty mají zajímavé rámy, samy však nejsou než náboženským malováním; p. Wiesner je se svým triptychem Ze života uhlokopů sice časovým, ale také dokonale banálním. Jeho uhlokopové jsou snad pokusnými figurínami ku studiím docela již obvyklých světelných efektů, ale černí lidé Ostravska, Kladenska nebo Mostecká to nejsou. Jen Meunierovo *srdce*, tak blízko u jejich srdce tlukoucí, dovede mluvit o nich tak, aby to nevypadalo jako výsměch. Před p. Mandlovým Jidášem, s nímž, jak se zdá, chce operovati klerikální humbug, zjeví se i ty nejdelší vlasy.

Z plastiky p. Mařatkovi Tahači ledu reprezentují poučně bezduchý, falešný realism. V přízemí zajímaly mne cínové a bronzové plakety od Pavla du Bois. Jeho Polibek například prozrazuje jemnou senzitivní duši. Nekonvenčně podává také Kurt Stoeving svou podobiznu Nietzscheho. Charakteristika však nemyslím že je dokonalá.

20. května 1900

Kolébavý, unesený, velebný zvon se rozezvučel. Páter Sigismund Bouška v Obrázkové revui se rozhlaholil: „Kniha slavná, kniha vysokého umění, krev z naší krve, ze světla našeho ideálu, velká práce našich tužeb a snah... Kniha u nás nová, novou řečí psaná, smělá, mužná, upřímná... Kniha mužná, silná, hrdá, jež řekne vše a netají ničeho... Nemám, co bych vytknul jako umělec, nemám ani, co bych vytkl jako kněz. A nepodotýkám to bez příčiny. Upřímná je kniha tato, upřímná s lící uzardělou studem a přiznáním i tam, kde jiní nemají a neměli by odvahy říci pravdu. V tom je Merhaut velikým. Jak neskonale je tu větším než ten neupřímný, falešný lžiumělec a velkořemeslník naturalismu Zola! Jak zrovna stydno jen vzpomenouti, neřkuli srovnávati jeho Plodnost s tou čistou a mužně cudnou knihou Merhautovou...“

Ejhle, potměšilý chorál modloslužebníka, jemuž vpadnou do noty prodejné a falešné hlasy pakritických svíčkových bab, až vzduch se bude otrásati ječivými třesky plesky pouťového brimboria. Katolíci mručí, školácké diškanty naší nejmladší „moderny“ ječí pochvalou. Nová Mekka hlouposti byla objevena. Zázračný obraz spadl k nám z nebes moravské temnoty, obraz povzbuzující a posilňující tak zhuštěně, tak libě a tak okázale všechny citové i myšlenkové ubohosti spořádaného troupa, ještě k tomu v tom nejušlechtilejším vydání — slovanském. Počestní lidé po vlastech českých jsou radostí celí bez sebe: Andělská sonáta, to je kniha jejich vkusu, ohlas jejich srdcí a zadostučinění jejich uměleckému smyslu.

Teď se mohou seřaditi vřeštivá procesí. Předříkávači začli již povznesenými hlasy. Davy se poženou. Davy stejně mrzácké jako to opentlené stádo ženoucí se na zázračnou horu, páchnoucí nečistotou tělesnou i duševní, ten dobytek napovrch zdravý, ale uvnitř zkažený rakovinou, pověrou a modlářstvím, ty podčlověcké houfy pospíchající

k orgiastické apoteóze lidské hlouposti. Jaký to povznášející obraz! Paní a dívky vyšívají korouhve s dobytčetem v nádherné zlaté aureole. Jaký to povznášející obraz! Družičky ponosou kytice lilií pokropené vodou ze zázračných studánek. A nakonec v dojemném bratrství opije se vše bahnem, v němž se vykoupali všichni mrzáci světa. Jaký to povznášející obraz!

Jaká musí býti kniha, která ho vyvolává! Andělská sonáta, toť román reakcionářského žurnalistu oblečený do módního stylu křečovitého, zmateného, naplácaného, unavujícího, nudného. Pot neklidu vstane vám na čele po několika prvních stránkách. Dusné barvy a ohlušující tóny rozdrtí vaše nervy, jste zeslabeni, zbiti a — účel byl dosažen. Otrava může pomalu, ale jistě postupovati do ochablé vaší duše. Toť vyzkoušený jezovitský recept a užívá se ho snad neúmyslně, jen instinktivně všude tam, kde propagovaným myšlenkám dávno vyčichla sugestivnost, kde tyto zestárlé nevěstky nemohou již najíti ochotných kavek. Tedy hodně šminky, hodně pačuli! Všimli jste si přece, jak tato nešťastná, ubohá, vyšeptalá individua okázale a chraplavě křičí, naparují se, aby upoutala pozornost. Všechny staré kulty tak končily a končí. Prostota, chudoba, vřelost slova na počátku, dokud lidé mohli a byli ochotni věriti celým srdcem i celým mozkiem, pak nádhera, pompa, ohlušení a omámení, aby odpor odvracejících se srdcí a revoltujících mozků lépe byl zlomen. Knihy jsou podobné. Bombastem nahrazují nedostatek majestátní pravdy. Hlukem chtějí přesvědčiti. Třeba instinktivně docela. Máte při nich pocit, že se stydí neuvědoměle za nízkou, ubohou, mrzáckou svou pravdu, a nemajíce křídel k prostému rozpětí grandiózních linií, které zastíňují všední horizonty, kroutí se jako červ, lámou v nesčetné úhly a stáčejí v nesčetné spirály prosté a jednoduché linie a oblouky, jimiž jedině mohutnost dovede vládnouti. Takovou knihou jest Andělská sonáta.

Smyslná Němkyně, bohatá, „svede“ české mladé ženě jejího muže k záletům. Katastrofa. Roztržka. (Všednosti vypravované na počátku ještě snesitelně.) Ale naštěstí mají na

Moravě Hostýn. On se vyzpovídá, ona se napije ze zázračné studánky. Usmíří se. Nová svatební noc. Dítě, vyprošené na nebeské královně, které brzy umře. Pak lyrika banální a nudná. Toť obsah knihy, která nemá psychologie, aspoň ne více, než nutně bylo třeba, aby se nerozpadla v jednotlivé slovařské výkony, a která je prosycena tím, čemu katolíci říkají „vůně Moravy“, pronikavým a dotěravým zápachem pověrečného bahna. A On, deus ex machina, ubohá, malomocná loutka v rukou autorových, zjevuje se a osvětluje na povel, aby pomohl, kde autor nemá schopností niterně zdůvodniti.

„A Bůh té noci náhle přišel k ní, která věřila, sám. Prudce jako zablysknutí zajel do jejích myšlenek tmavých a bílé světlo své jsoucnosti rozžehl v nich. — Jsem! splývalo to slavně z neviditelných jeho úst do její utýrané duše — a v andělském tom poslání najednou rozbřesklo se jí cosi čistého, vyššího mezi mračny zatvrzelé bolesti minulých nocí a dnů. Světlo! Světlo! Světlo!“

Slova! Slova! Slova! A pod nimi prázdnota hluchá, marná, dunící. Autor jich však potřebuje. Celý román na nich založil; bez nich zhroutil by se v pozlacené trosky. Neboť: „Poprvé od toho dne, kdy ucítila tu ránu v srdci, teď měla měkčí chvíli.“ Odtud vzestupuje do závratné výše patos bombastický, bez sugestivní síly, hemžící se žurnalistickými výkony nejnižšího druhu, vrcholící v obludném líčení orgií pověry. Jen pro dryáčnictví katolickotovaryšské má autor kárná slova, jen pro jeden způsob, jeden druh duševní bídy z pověry. Všechny ostatní způsoby však uchvacují ho, plove s nečistým proudem a tok jeho knihy točí se v páchnoucím zálivu, točí se a krouží, jako by se mu ani dále nechtělo.

Od citovaného místa rozkvétá famózní psychologie konstruovaných duševních mrzáků v blínové květy, jedinečné svou ohyzdností. Hle!

„Věřila muži, on stal se skálou, na kterou postavila svůj život, — a Bůh jí ukázal, že věčná pravda a nevyvratná víra je jenom On: To byl, říkala si, tedy její trest!... (Hřivna) ublížil své ženě, kál se, kajícně se vrátil k ní. Je už tím odbyto jeho pokání? Není-li třeba ještě nějakého dokonalejšího jeho činu, aby ji zcela usmířil, přesvědčil a uspo-

kojil? Ji! Ale ona věřila ve spravedlnost Nejvyšší, v tu, jež žádá také formálního zadostučinění, obřadného pokání, — neboť vzpourou proti Bohu byl v jejích očích každý lidský hřích. Najednou byl přesvědčen, že mu dříve neodpustí, dokud i takto, nejen před ní, ale i před Bohem nebude se kát... Což kdyby tak tam nahoře na Hostýně pro její upokojení — — — (se vyzpovídal).“

V takových momentech spočívá „čistota“ této knihy. „Nikdy v životě nehledal formalit! Zase tak protestovalo to v něm. — Ale žena by se potěšila! —“ Oh mužové, pojdte si pro morálku, která vás přenesle lehce přes nejobtížnější konflikty života! Čiňte tak, aby žena se potěšila! I tehdy, když to bude — jako paní Hřivná — pověrečná, nízká modlářka.

„A pustila se najednou v spěch. Nedbajíc svého muže, ztratila se zase v zástupech, jež stlačily se kolem kapličky s věčným pramenem zázračné vody. Tábor zdravých i nemocných byl tu rozbit, nemocných tělem i duší. V kapličce nahoře se modlili, pak z terasy dolů sestupovali vodu pít; a nevypité prameny tekly dál do nádržky a koryta, v němž nemocné údy se máčely a myly s pevnou vírou v zázračný tento lék. — V zástupech uviděl tu Hřivna svoji ženu. Uřícená, zardělá, těžko vydechujíc, politá potem, brala právě skleničku od pramene a chystala se pít. Zavolal na ni, jako by na kraji propasti stanula a jediným krokem mohla skácet se v ni. Ale ona chladně podívala se na něho přes hlavy ostatních a plnou skleničku náruživě vypila až do dna. Z té vody že nic nemůže být, říkala vřdycky, žádná nemoc, žádná úhona, jen zdraví a květ.“

Jaká to scéna sprostá, k zvracení hnusná tou blahovůlí vypravovatelovou, který celou svou knihu založil na takovém mravním svinstvě.

Nemohu však pokračovati. Sám v sobě bouřil bych všechny ten strašlivý hnus, který mne provázal při čtení této bědné knihy. Nechtěl jsem také psáti podrobného kritického rozboru — jen vykřiknouti v dusné a zákeřnické atmosféře. Ne, tisíckrát ne, tato kniha není slavná, není velká, není nová, není smělá, ani mužná, ani upřímná, ani silná, ani hrdá a nejméně lze říci čistá. Pověrečná je. To především. A temná, nízká, nemužná, slabá, zbabělá, nečistá. A pak drzá a dotěrná jako celý ten příval moravského reakcionářstva, jež klerikalism ruku v ruce se zpátečnickým nacionalismem tak chytrácky a uměle k nám přesazuje.

Oh pátere Sigismunde Bouško, v jaký mohutný, velikolepý, grandiózní pomník vyrůstá před námi dílo Emila Zoly, přečteme-li tu ubohou Andělskou sonátu. Právem styděl se váš pakritický duch připomenouti si Plodnost a její silné, zdravé a čisté myšlenky. Zneuctil byste principy budoucího evangelia, které bude teprve napsáno.

Mám jednu radu pro všechny, kdož sáhli nebo sáhnou k Andělské sonátě a budou jí zhnuseni a poníženi ve vědomí svého člověčenství tak jako já. Vezměte Zolu, přátelé! Každá stránka jeho díla povznese ve vás znova všechny svaté lidské aspirace, posílí vás, rehabilituje, dodá vám mužnosti a energie. Andělská sonáta snižuje lidského tvora na zvíře pověrečné a plazící se, dílo Zolovo ukazuje cestu za světlem a pravdou a činí z člověka bojovníka nové myšlenky...

UMĚLECKÝ PLAKÁT

Z mnoha stran byli jsme žádáni, abychom, jakmile Nový kult opět vyjde, znova bedlivěji si všímali *plakátového umění* a registrovali jako dříve se stručnými poznámkami kritickými nové u nás se vyskytující afíše. Nemohu tak učiniti, aniž předem dotknu se krátce snůšky hodně povrchních úvah a moralisticko-pesimistických střel, jež proti modernímu uměleckému plakátu vypálilo Gamma v 10. a 11. čísle Besed Času. Chápu, že *výstava plakátů*, již nedávno pořádalo České obchodní muzeum v paláci Plodinové burzy, nemohla právě vzbuditi pocity libé, jsouc sestavena lidmi, jak se zdá, umělecky málo vzdělanými v místnostech zcela nevhodných, a svádím také mnoho z toho trochu bombastického rozhořčení pisatelova, jež nemohlo vzniknouti po hlubší úvaze, na účet okamžité špatné nálady, výstavou vyvolané. Nicméně je třeba, aby „entuziasta“ odrazil útok mravně rozhořčeného škaredohlída.

Předně, že prý plakátovou prací „prostituujuou se umělci špinavým kšeftováním zájmům spekulantů průmyslových a obchodních a zotročujuou se pro peníze za dryáčnické vyvolavače na ryncích“. Tu ať nám pan pisatel řekne především, kdy se dnes umělci, jichž materiální poměry jsou mizerné, neprostituujuou a za peníze neotročí. Všiml si někdy, k jak hnusnému čachru musí se umělci snížiti při prodeji na výstavách, jak šroubují do výše ceny svých prací, aby pak slevovali a slevovali? A neví například z domácích českých zkušeností, že právě *ilustrace*, již před-sudečně a apodikticky bez vážných důvodů klade proti a nad plakát, podporuje umělcovo otročení za peníze? Obchodník, jenž objednává plakát, dovede zaplatiti umělci jeho práci, nakladatel, jenž kupuje ilustrace, nezaplatí je nikdy a ještě se domnívá, že prokazuje umělci milost. — Umělci otročí dnes mimo několik šťastlivců všichni, systém je příliš rafinovaný, než aby z něho někdo mohl uniknouti. Přejde však na to, *jak otročí a komu otročí*. To je pak věcí

umělcova gusta a svědomí. A tady třeba působiti, aby umělci měli vůbec nějaké svědomí, nějaký lidský charakter, aby se nedali koupiti *každým*, kdo přijde. Či nezdá se panu pisateli, že například prostituce umělců, která se právě ilustrací děje v Obrázkové revui jen pro peníze, je tisíckrát horší než prostituce plakátem pro nějakého obchodníka? Ten může býti přece člověkem docela počestným, může býti dokonce dobrým realistou, socialistou, ano i anarchistou, klerikální beran není jím však nikdy; a nadto zájmy obchodní mohou býti zcela čisté, kdežto zájmy klerikální jsou vždycky špinavé. Také není ničím špatným býti vyvolavačem na ryncích, či méně bombasticky řečeno, agitátorem. Zase se jedná jen o to, *pro koho a pro co* agitují. Kdyby p. Gamma byl afišistou, kreslil by asi raději plakát pro Zvon nebo Lumír než pro nějaký například rukavičkářský podnik. Kdybych však byl afišistou já, jistě bych klidně pracoval pro firmu rukavičkářskou a odmítl bych kresliti plakát pro invalidní firmu Zvonu nebo pro potouchlý podnik otto-hladíkovský. Contra gustum... Jedno je však jisto: umělec může se prostituovati v každém oboru a prostituti také všade se prostituují (viz vánoční expozici Umělecké besedy).

Pozorujeme-li plakátové umění francouzské a anglické, tedy v zemích, kde poměry umělecké i obchodnické jsou na vysokém stupni vývoje, je nám jasno, že právě v plakátovém umění lze vyhověti práci na zakázku tak, aby tím ani umělecká stránka díla, ani umělcovy finance netrpěly.

Pan Gamma je nespokojen plakátovým uměním docela zbytečně. Pravým důvodem jeho znepokojení nemůže býti povaha tohoto umění, nýbrž zavinily je obstarožné předsudky a falešné názory, jež mu straší v hlavě. Co se například nová doba nabojovala proti tomu komickému, základní bázi umění odporujícímu rozdělování umění na „vyšší“ a „nižší“. Nicméně p. Gamma ještě dnes soudí, že plakátové „frivolní umění pouliční“ odvádí umělce od „vyšší“ tvorby. Nedivím se však tomu, když mluví při plakátové tvorbě také o „*snadnosti výtělu*“. To je hotová slepota. To leda, že přihlíží jen k nějakému Šimůnkovi. Což nezná

však práce p. Hofbauerovy, což nezná práce velikých umělců cizích, Steinlena, Toulouse-Lautreca, Bonnard, Vallottona, de Feura, Foraina, Jossota z Francouzů, T. T. Heina z Němců, Bradleye, Rheada z Američanů, Beard-sleye, bratří Beggarstaffů, R. A. Bella, Mackintoshe z Angličanů atd. atd.? Kdyby se byl dal p. Gamma poučiti některým seriózním výtvarníkem, jenž zná plakátové umění a rozumí jeho tvorbě, byl by jistě zvěděl, že toto umění vyžaduje stejný talent, stejně trpělivé studie, stejnou sebe-kázeň, mají-li vzniknouti díla dobrá, jako dejme tomu krajinářství. Že se však vyskytují mezi afišisty Šimůnkové, za to přece nemůže jejich umělecký obor, jako krajinářství svou povahou nezaviňuje, že mezi krajináři jsou Liebscherové, jejichž tvorba je také snadná.

Na tvorbě shora zmíněných světových umělců, kteří jsou velmi oblíbenými afišisty, byl by pan pisatel také poznal, že umělecká „prostituce“ plakátová je z těch, při nichž nejen umělec, nýbrž i umění *nejméně* ztrácí, je oborem, v němž nejspíše ještě může zůstat umělec samostatným, svérázným, neodvislým od vkusu davu a býti s ním přece v těsném styku, v němž může si dokonce dovoliti výstřednosti a experimenty, aniž jest se mu obávati, že jeho dílo bude se méně líbiti či spíše vyhovovati a tím že utrpí materiální škodu. Neboť je-li zákazník jen trochu rozumný, položí umělci ve svém vlastním zájmu jen dvě podmínky: předně tu, aby plakát sám na sebe dobře upozorňoval, po druhé, aby na první pohled bylo viděti, co doporučuje, čili aby text byl vhodně a zřetelně umístěn. Čím pak bude plakát originelnějším, čím více vynikne svéráznými barvami, svéráznou kompozicí a myšlénkou, tím spíše na sebe upozorní a dostojí své úloze. Ty dvě podmínky zákaznickovy pak jsou spolu i uměleckými podmínkami dobrého plakátu. Pan Gamma má ovšem jako někteří nabubřelí „kněží krásy“ ukrutnou hrůzu před textem na plakátě. Nechtě však nezapomíná, že afiše náleží již v obor umění aplikovaného. A tady, jak známo, není dokonale estetickým dílem to, co není zároveň *dílem logickým a dokonale vyhovujícím praktickému svému účelu*. Text je tedy podstatnou částí plakátu, musí býti

v něm vhodně umístěn a ovšem umělecky zpracován, aby vznikla práce dokonalá. Nestane-li se tak, je vidno, že umělec nebyl se svého úkolu; text, písmo je problém těžký a vyžaduje bedlivého studia, aby se zdarem mohl býti řešen. Tož viděl-li pan pisatel mnohý plakát s textem nemotorným a rušivě umístěným, svědčí to jen o tom, že viděl mnohý plakát špatný, jako asi viděl také mnoho špatných krajin, portrétů, žánrů atd. Nic více. A přiznávám, že plakátů špatných je mnoho, velmi mnoho, že jsou specialisti, vyrábějící en gros zboží nejmizernějšího druhu. To však se vyskytuje v téměř poměru ve všech oborech umění (viz opět vánoční výstavu Umělecké besedy), to je důsledkem příčin, jež leží mimo vlastní povahu toho kterého oboru, z nichž žádný není za to zodpověden, tedy ani obor umění plakátového.

Také ostatní výtky páně pisatelovy jsou podobně nepromyšleny a malicherny. Kdybychom mohli věnovati této polemice více místa, vynikla by jejich prázdnota dokonale; pozornému čtenáři však postačí snad k témuž jen krátké glosy.

Tedy: Také prý se spousta plakátové tvorby propadá denně beze stopy a plýtvá se takto energií, prací, myšlenkami a časem. Tato výtka nemůže se opět týkati speciálně jen plakátu. Většina uměleckých děl, jež vznikají v jediném exempláři a nejsou rozmnožitelná reprodukcními technikami, ztrácí se po krátkém působení na výstavě (mnohá vůbec ani na výstavu nepřijdou) ve sbírkách soukromých, které, mám-li na mysli typické veliké sbírky v cizině, nejsou než ohavnými skladišti, v nichž leží umělecké dílo, jako leží cenný papír ve wertheimce, a má tam právě jen význam cenného papíru, nikoli však díla uměleckého. (Viz Meier-Gräfe: Příspěvky k moderní estetice, jež chystají Rozhledy.)

A také tady mizerný materiál, z něhož vznikají dnes například většinou obrazy olejové, nedopřeje jim, aby zůstaly dokonale uchovány až aspoň do těch časů, kdy rozumnější řády sociální učiní z jedinečného uměleckého díla majetek komunistický, k němuž každý kdykoli bude míti přístup.

Tato umělecká díla ztrácí se tedy také beze stopy, pokud stejně jako plakát neuvíznou v muzeích nebo ve sbírkách sběratelů inteligentních. A mají nadto tu nevýhodu vzhledem k plakátu — nehledíme-li již k tomu, že z několika jen exemplářů spíše se jeden zachrání, než zapadne-li umělecké dílo vyskytující se v exempláři jediném —, že nejsou zachránitelná, rozpadávají-li se, kdežto plakát lze vzornou fotolitografií dokonale obnoviti třeba na nejtrvanlivějším japonském papíru.

Pan pisatel přitáhl do své bojovné snůšky důvodů proti uměleckému plakátu leccos za vlasy a jsou mezi tím i úplně nepravdy. Tak například zná patrně jen plakáty špatné, nebo snad úmyslně nechce znáti dlouhé řady děl skutečně klasických, tvrdí-li, že *skoro vesměs* prorážejí na uměleckém plakátě vlastnosti jako sklonnost odfleknutí práci, neposednost, nesvědomitost, nesolidnost. Netřeba prý si lámat hlavu studiemi, netřeba prý dbát správnosti kresby, anatomie těla, není třeba prý kompozice. Takové povídání nemělo by se vůbec bráti seriózně, kdyby u nás nebylo lidí, kteří právě ty nejméně promyšlené důvody berou nejraději za své a ohánějí se jimi statečně dovolávající se autorit.

Také za tu okolnost, že umožňuje en masse plagiát, nemůže speciálně plakát. Tato vlastnost je společná skoro všemu umění grafickému a v ostatním umění aplikovaném uplatňuje se ještě více než na plakátě.

Nakonec třeba důrazně odmítnouti ještě něco jiného. Je to čertovo kopýtko moralismu, jež nikoli ponejprve a vždy častěji a častěji prokukuje z kritických kalhot páně pisatelových a objevuje se zatím ještě ostýchavě a jako en passant z různých stran kotérie, k níž p. Gamma náleží. Ve Francii je to celá *Liga pro morálnou akci* s prakomickým senátorem Bérengerem v čele, u nás jsou to zatím jen výhonky realistické strany. Co však není, může ještě býti. Lex Heinze je katolický, neohrabaný, příliš drzý útok na uměleckou svobodu; protestantští pastoři a moralisti postupují sladčeji, poťouchleji, obratněji a také nebezpečněji. Onen stačí rázně odkopnout, s těmito třeba neustupně zápasiti a proti jejich činnosti zase jen činnost vyvíjeti.

Pan Gamma je nadmíru rozhořčen ženou na plakátě. Umění plakátové zase ovšem za nic nemůže. Na umění vůbec žádá se, aby bylo individuálně pojatým obrazem své doby, umění plakátové vyhovuje právě tomuto kardinálnímu požadavku ze všech sil; jakáž pomoc, když průměrný moderní umělec trpí „atrofií mozku a hypertrofií genitálií“! Zdá se mi ostatně, že těmito vlastnostmi trpí vůbec průměrné dnešní lidské individuum a individua nadprůměrná dvojnásobně. Ovládá nás všechny feminism a radost z polozastřehého. Není to naše chyba. Je to vinou falešné výchovy. Ta se však nezmění, dokud se nezmění falešná morálka, nezmění od základů s poměry hospodářskými a sociálními. Moralisti záplatují však přežilou morálku křesťanskou, nezúčastňují se díla revolucionářského, nýbrž balzamují jen rozpadávající se společnost, starou mrchu, o níž se domnívají, že mastičkářstvím se přemění a ožije k zdárné existenci. Nenávidějí celou dnešní ženu, jsou zamilováni do emancipovaného mrzáka, nenávidějí ženu jako živel podvratný a rozkladný, protože ona maří jejich ranhojičské produkce a napomáhá krachu dnešní společnosti. To však nepatří již do této polemiky. Jindy a na jiném místě tohoto listu vrátíme se k této věci a k otázkám s ní souvisejícím důkladně.

Moderní plakát umělecký netraktuje ženu častěji než například tvorba beletristická a mnohé jiné obory umění výtvarného i aplikovaného. Jaký podíl má jen ženský akt na plastické výzdobě vázy, na moderních panneaux décoratifs, na moderní ilustraci! A právě tato „žena svlečená, svlékající se, oblekající se, žena nahá, polonahá, žena sedící, ležící, jdoucí, stojící“ — jaká nekonečná rozmanitost a pestrost pojetí (p. Gamma volá „hrozná fádnost!“)! A zase může býti pan pisatel i upokojen. Dobrá polovina plakátů právě nejlepších a za chefs-d'oeuvre uznaných nezná ženy vůbec. Jejich seznam předložím milerád.

Ale již dosti polemiky. Umělecký plakát úlohy své nedohrál. Ilustrace nahraditi ho nemůže. Zůstane tak dlouho, dokud bude plakátu vůbec třeba, aby zažíhal barevný svůj ohňostroj v šeru ulic. Nepravím, že již vyhovuje i těm po-

žadavkům, jež mu kladou ti, kdož naň hledí jako na prostředek umělecké popularizace. Tady třeba však pracovati, zatlačovati soukromně i veřejně práce natěračů a zúžovati doménu ošklivého ve prospěch domény krásného.

Tento týden vyjde určitě poslední číslo druhého svazku Nového kultu jako neperiodického tiskopisu a v těchto dnech obdrží organizace případné oběžníky vyzývající k subskripci na *týdeník*. Chci soudruhům naznačiti několika slovy důležitost dalekosáhlého kroku, k němuž jsme se v Praze rozhodli.

Je jisto, že jsme až posud žili příliš do sebe uzavřený politický život. Chovali jsme se příliš pasívně k ostatnímu světu. Neměli jsme dosti síly ani snad odvahy a nedovedli jsme včas opravdově a rozhodně zasáhnouti v chaos politického života a vrhnouti tam pro ty, kdož mají otevřené oči, paprslek své pravdy. Naši odpůrci slyšeli nás jen tehdy, když nás slyšeti *chtěli*, neboť nedovedli jsme dáti dosti váhy svému slovu, abychom je přinutili slyšeti nás a zaujmouti stanovisko přímé k naší pravdě. Byli jsme hlasem volajícího na poušti. Jen tu a tam někdy poutník unavený vřavou a hledající čistou a ryzí Myšlénku zabloudil až do našeho kruhu. Kolik je však v českém životě frakcí malinkých s nepatrným jen počtem přívrženců, které dovedou se vždy a všude uplatniti, v každém okamžiku říci své slovo. A my, jichž jde do tisíců, my, kteří jsme schopni toho, abychom rostli jako lavina v pohybu — lavina, která zasahuje srdce a duše vznětlivé a osvícené —, my máme se zdáti slabými, ač jsme silnější a životaschopnější než ti nejsilnější, protože budoucnost nemůže než nám jen náležeti.

Ale nemůžeme přece žíti jen budoucností. V přítomnosti máme také svůj krásný a veliký úkol. Což sníme toliko o živelní pohromě budoucna? Anebo sníme také o triumfálním pochodu svých idejí do srdcí a do duší dobrých *dnešních* lidí? Vždyť přece nesmíme se spoléhati na zázraky: žádný bůh nepošle archandělů svých, aby po boku nám bojovali za vítězství naše. My, my sami musíme hledati archanděle své, archanděle z masa a krve, srdce nadšená, duše obětavé a šlechtné. Jest mým pevným přesvědčením, že jest již nejvyšší čas, abychom v *inteligentech* hledali — a bude nám dlouho hledati — ty, kdož by pro váhu inteligence své a pro opravdové přesvědčení slov svých našli respekt u odpůrců našich, autoritu u nevědomých, kritizující přísnou a věcnou bezohledností lži a přetvářky společenské.

Takové bojovníky za naše ideje najíti, to má býti prvním úkolem Nového kultu jako týdeníku. Budeme se snažiti ze všech sil svých, abychom pomocí nejlepších spisovatelů českých i cizích vyhovovali nejen touze dělnických našich čtenářů po vzdělání, ale abychom také inteligentům čtoucím otvírali obzory dosud jim uzavřené, abychom je přiváděli k našim idejím, abychom je přesvědčovali o naší pravdě, abychom z nich činili dobré harcovníky naší věci.

Druhý hlavní bod našeho programu je neméně důležitý. Chceme —

krátce řečeno — tím, že vnikne náš týdeník *do všech vrstev* českých čtenářů, býti v nejušlechtilejším smyslu listem *propagačním*. V pravý okamžik řekneme vždycky své poctivé slovo. Každý bude nás museti slyšet, i kdyby nechtěl. Poneseme povzbuzení svým soudruhům a budeme zlým svědomím svých nepřátel.

Chceme šířiti *volné ideje socialistické, politické, vědecké vůbec i umělecké*. Neznajíce jha autoritářské strany vyjdeme hledat volné bojovníky za volné myšlenky. Nevěříme tedy, že by naši soudruzi odepřeli nám obětavé své podpory. Nemáme také přemrštěných požadavků. *Hledáme jen padesát zámožnějších spolků a soudruhů, kteří by subscribovali na náš týdeník po dvaceti zlatých (čtyřiceti korunách)*. Tím by byla dána neuvěřitelná finanční báze našemu podniku. Neboť že každý náš soudruh dá těch 8 kr. týdně — tolik totiž bude státi *šestnáctistránkové číslo* —, o tom vůbec nepochybujeme.

Vše bližší, hlavně o výhodách, které budou míti subscribenti, doví se každý z prospektů, jež zasíláme na organizace. Kdo by chtěl subscribovati a prospekt nedostane, přihlaš se oň v redakci Nového kultu nebo Omladiny. Jiné dotazy a peníze přijímá redaktor Nového kultu v Praze-Olšanech č. 45.

Každý, kdo můžeš, nerozpakuj se dlouho. Věc je dobrá. Jen brzo musíme vyjít do světa. Začátkem února! Proto rychle, rychle, rychle!

V Olšanech 15. ledna 1900

NOVÉ PLAKÁTY

Anonym: Umělecká výstava v Pardubicích. Diletantská práce neprozrazující ani špetky umělecké individuality.

Anonym: Kolínská káva. Podle doslechu práce p. Šimůnkova podle nějakého amerického výrobku. Vážný umělec neměl by se přece, juž v zájmu umělců samých, snižovati k takovým machinacím.

Anonym: Divadlo Varieté. Nevkusná a těžkopádná imitace Chéreta. A přece má divadlo Varieté tolik finančních prostředků, aby si mohlo zaopatřiti afíše umělecky cenné. Zdá se mi, že by někdy neškodilo, kdyby naši umělci odložili nějakou dost nepochopitelnou hrdoť a sem tam nabídli se s nějakou skicou u těch, kdož plakátů potřebují a spokojují se s výrobky bezcennými.

Věnceslav Černý: Potopa od H. Sienkiewicze. Kdyby bylo u nás dostatečně správné ponětí o tom, co ten který druh dekorativní kresby vyžaduje, nemohla by zvětšená obálka viseti jako plakát nebo opáčně. Obálka má jiné a plakát také jiné požadavky. Jinak tušová manýra p. Černého je zastaralá a jistě dokonale překonaná.

F. B. Doubek: Výstava strakonická. Počestný žánr alegorický. Nic pozoruhodného.

Hofbauer: Obrázková revue. Promyšlená a vážná práce; to mohu přiznati, třeba bych neschvaloval této nepřímé podpory, již autor prokázal nebezpečnému klerikálnímu podniku. Myšlenkově je však trochu sentimentální pro výbojný, bezohledný a drzý klerikální postup. Či přál si p. dr. Podlaha i tady míti nalíčeno? Pak ještě něco: ten katolický tovaryš oživující gotickou architekturu je trochu příliš elegantní a jeho profil dočista semitský. Či je to vtip malířův?

L. Kuba: Výstava Umělecké besedy. Pan Kuba pracuje v nejrůznějších, nikdy však originelních manýrách. Umí trochu malovat, nic více. Kompozice této afíše je docela ohavná; patos génia s muchizujícími papírovými křídly hodí se velmi málo k ohlašování vánočního skladiště. Ostatně, nemám pravdu: vždyť je to patos jarmarečníka.

Marold: „Památce Maroldově“. Nezmiňoval bych se o tomto plakátu, protože jsem ho registroval již, když oznamoval Maroldovu výstavu. Ale Jednota výtvarných umělců má ho patrně zásobu in blanco a při novém použití doplňuje ho vždy něčím. Tentokrát byl doplněn olezlou zelenavou barvou. Možná, že časem stane se z něho mnohobarevná pestrá práce. Oh, ti géniové z Jednoty!

N. B.: Cicvarkův samožitný chléb. Banální chromolitografie.

Ľ. Preisler: Volné směry. K plakátu, k obálce a k viněťe bylo použito těže kresby. Nemohu souhlasit s takovým počínáním. Jinak zamlouvá se mi nejlépe na obálce. Nemyslíte však, že moderní život má již jistou nechut k alegorickým figurinám? Nejspíše ještě sneseme je, jsou-li článkem přísně stylizované práce, při níž ustupuje ideový obsah docela do pozadí.

V. Oliva: Třebízského Sebrané spisy. V něčem se p. Oliva dobře vyzná: v laciných efektech. Jako bengálské sirky — za čtyři krejčary balíček — připadají mi i jeho obáلكové kresby i jeho plakáty.

Karel Reisner: Herecká slavnost. — F. a D. Malý, závod klenotnický. — Fotbalový zápas. Pan Reisner, jemuž kdysi Radikální listy dělaly reklamu jako „renomovanému autoru plakátů pro Paper Vestas, pro závody atletické a bruslařské“, je výstražným příkladem specialisty bez nejmenšího uměleckého citu. Je to vše snad renomované, nicméně strašlivě sprosté.

Šimůnek: Sport, zábavný časopis. — Panoráma Gea. — Engelmüllerovy pražské rukavice. Pan Šimůnek je již také spe-

cialistou a bude velmi brzo v banálnosti konkurovat s p. Reisnerem. Nelze o něm již říci pranic příznivého. Je suchý, všední v kresbě, nedovede vésti dekorativní křivky, nemá myšlének, nemá barevného ani kompozičního smyslu. Bezduchý módní pán z Příkopu.

J. Urban: Výstava Jednoty umělců výtvarných. Všední alegorie hezky vedle textu, aby nebylo uraženo Umění s velkým U. Vše v duchu „starých pánů“. Autor je knězem „Vznešeného“. Kreslí vznešené alegorie, vznešené světce, vznešené madony, vznešené okřídlenice; vznešeným způsobem kazí čistý úběl kartónů. Umění s malým u, silné, bezprostřední a ohnivě, ani nezakopne o jeho ateliér.

*

Auchenthaller: Kathreinerova sladová káva. Méně povedená práce, v malém byla by to snad dobrá obálka na prospekt nebo ceník.

Kolo Moser: Oesterreichische illustrierte Zeitung. — Frommes Kalender. — August Patek: Wiener Mode (Journal). Tři typické moderní práce vídeňské, jimž dekorativní křivka a dekorativní skvrna je vším. Nelze upříti, že toto lehké a fešné zboží vyhovuje svému úkolu přímo skvěle. Barevný a dekorativní smysl p. Moserův je opravdu jedinečný. Připadají mně jeho práce jako dobře šminkované subtilní holky s černýma blýskavýma očima. Jsou chvíle v životě, kdy tyto bytosti lze považovat za pravý dar nebes, a je prostě nemístným usednout na moralistní prestol a kantorovat je.

Bruno Paul: Simplicissimus-Ausstellung. Dobrá kresba známého karikaturisty. Jako plakát však — aspoň v užitých rozměrech — neúčinkuje.

Hugo Steiner: Josua Winternitz. Původní litografie mladého německého umělce pražského, prozrazující určitou dávku talentu. Jako plakát je však příliš neurčitě, splývavě a temně držena.

STUDENTSKÝ SBORNÍK

(sociálně demokratický) otiskl tuto zprávu: „Exlibris. V konkursku, vypsaném p. Neumannovým Novým kultem, obdržel první cenu pan K. Štroff za přesnou kopii aktu Julienova z Cours de dessin d'après les maîtres. Uvedené sbírky užívá se na c. k. uměleckoprůmyslové škole jako učebné pomůcky.“ Ústně byla mi zpráva doplněna v ten smysl, že p. Štroff jednal s přímým úmyslem „napáliti mě“ a zjevně se tím před svými kolegy chlubil. Z jisté strany řeklo se mi opět, že celá věc jest jen hanebnou, závistivou pomluvou. Ať je tomu však tak nebo onak, nemám na celé věci dalšího zájmu. Nerozhodoval jsem sám, rozhodovali pp. Hofbauer a Pelant; ale i kdybych byl sám

rozhodoval, nepovažoval bych to pro sebe za žádný důkaz nevědomosti, jako to nepovažuji pro zmíněné dva jury. Nemožno znáti vše; v konkursu La Plume na titulní záhlaví „napálil“ kdosi Grasseta a Muchu kopií dosti známého německého exlibris. A dostal také první cenu. Spáchal-li tedy p. Štroff ohavné sprostáctví, lituji jeho mravní úrovně a věřím, že žádný slušný člověk ho za to nepochválí; byl-li však pomluven jen, ať si to vyřídí s redakcí Studentského sborníku. Nemám chuti aniž času pátrati, kdo má pravdu.

PAN ANTONÍN SOVA

má v posledním čísle Lumíru výborný a mužný protest proti té drze stranické, nekritické a sprosté antologii, kterou opelichaná božstva našeho Parnasu nazvala Českou poezií 19. věku. Pak že prý není propasti mezi starými a mladými! Co tomu říká šplhavá dušinka p. Jaroslava Kvapila? Ten ví dobře, proč na šalmaji hraje smiřovačky (v prospektu Zlaté Prahy třeba). Ale propast je příliš — zásadní. Myslící individuality hájí tu svou svobodu proti nemyslícím, bezkrevným, kompromisním obludám, jichž smýšlení obrací se, jak jde vítr. A proto nad ten uměle do klidu připravovaný povrch vynoří se časem praskající bublina a hlásá, že uvnitř není vše v pořádku.

Kleštěnci mají radost, že jsme vymřeli. Ale zdá se mi, že jest mezi námi ještě dosti těch, kdož teprve žítí začali, a dosti těch, kdož teprve promluví. Bohdá, že se spolu najdeme. Kleštěnci pak přestanou míti radost.

RADIKÁLNÍ LISTY

jsou skutečný reformní orgán. Aspoň po svém způsobu: nelíbí se jim nic, čeho sami nedělají. Odpravily kdekoho doma, jenž nepatří k jejich samospasitelné straně, kdekoho z literatury, jenž není sdo-statek prostřední, mělký a maloměšťácký. Teď svou požeňnanou činnost rozšířily za hranice. S vzácnou jistotou vylovily takového špatného člověka, jenž tam venku ve Francii o některých našich literárních věcech opovážil se míti jiný názor a mínění, než jaké o nich nadekretovaly neomylné Radikální listy. Pan Jean Rowalski, dopisovatel Mercuru de France o české literatuře, je ten neblažec. Vytýkají mu spoustu věcí: a) píše příznivě o autorech, jako jsou pp. Jiří Karásek, Otto Gulon (Theer), Emanuel šlechtic z Lešehradu etc. ..., ač Radikální listy dávno nařídily, že se o těchto spisovatelích (hlavně však o p. Karáskovi) nesmí psáti jinak než s nejhlubším opovržením; b) opomenul zpraviti Francii o *Sebraných spisech p. Čechových*, Jiráskových, o řadě prací autorů nepatřících k „straně“ oněch dříve uvedených autorů (!); c) referuje pouze o Novém kultě a podobných listech,

umlčuje úplně jiné nejvážnější listy, jako je třeba Zlatá Praha. Ano je tak nesvědomitý, že si nevšímá ani literárních referátů, jež do tohoto listu píše p. A. T(uček), rozhorlenec z Radikálních listů. A já, pro svou osobu, uznávám plně oprávněný hněv p. A. T., jeho spravedlivý bol nad stranickostí a zlovůli p. J. Rowalského. Jenom se mi zdá, že p. A. T. špatně četl — nebo byl mystifikován. Nebylo by divu, Radikálním listům se takové kalamity přiházejí téměř obden (v tom směru jsou také „obdeník“). Nemám bohužel po ruce úplné kolekce všech neřestí a ničemností p. J. Rowalským — mně ostatně docela neznámým — spáchaných, ale čirou náhodou mi jeden jeho dopis jako podar nebes zůstal. Z něj čerpám balsám na rány p. A. T. Píše v listě tom (Mercure de France, mars 1899, numéro 111), opomenu-li dva či tři autory, kteří ovšem do slušné české literatury nepatří a které Radikální listy anatemizovaly, mezi jiným o *Sebraných spisech p. Svatopluka Čecha*, o p. Laichtrově románě *Za pravdou*, o knihách pp. Masaryka, Vlčka a Bačkovského; z časopisů (těch slušných a uznávaných) píše o Lumíru, Životě, Kroku, Slovanském přehledu; nakonec připomíná úmrtí Maroldovo. Tož není ten p. J. Rowalski tak hrozný, jak se zdálo p. A. T., jenž doufám nyní nebude již tak bolestně škňourati nad stranickostí a jiným neřádem při referování do ciziny, nevěda třeba ani, jak ve skutečnosti věci se mají. Mohl bych mu případně přistě i dlouhou řadou jiných dokladů posloužit (referáty o pp. Vrchlickém, Raisovi, Volných směrech etc.), aby se přesvědčil, jak planě si otvíral hubu na celé kolo. Ale ovšem, v tom je účelivým žákem svých mistrů: p. dr. Baxa dělá hlomoz pro urážlivé rozsudky, jichž ani dobře nečetl, p. A. T. bouří se nad referáty, jichž snad ani neviděl. Nebude lépe, dokud literatura se nezreformuje podle srdce a ledví Radikálních listů. — Naštěstí již pp. Fučík a Mašek začali, p. Herrmann pokračuje také k slávě a cti českého umění ve svém Kondelíku... žeň stává se příslibnou. Nuže, nač se rmoutit... zdrávo a veselo bude v Čechách, až duch Radikálních listů všechny hlavy osvítlí. A k tomu není daleko...

VÁCLAV ŠLECHTIC BROŽÍK

zahrál si nedávno na faktora, s kterým se ještě počítá. (Ve skutečnosti, jak všeobecně známo, nepočítá se s ním již ani ve Vídni.) Vysvětloval v Prager Tagblattu, že není ve výboru Jednoty českých výtvarných umělců, a že kdyby tam byl, nikdy by nedopustil usnesení směřující proti Rudolfinu, jež prý jest jediným místem u nás, kde soutěž na poli uměleckém vůbec ještě jest možna. Aféra prošla novinami jako aféra politická — vinou ovšem Prager Tagblattu. Pokud nám známo, protestovaly spolky Mánes, Jednota a Umělecká beseda nikoli z toho důvodu, že Krasoumná jednota je utrakvistická, nýbrž proto, že na její každoroční výstavy docházel z ciziny většinou bezcenný brak, že pro slosování zakupovány byly věci nejhorší a konečně že mladému

českému umění nebyla věnována dostatečná pozornost. Tak zajímají nás opatrnické výroky p. šlechticovy jen proto, že týž považuje ještě Rudolfinum za místo podporující uměleckou soutěž. Všichni lidé dobrého vkusu nepochybují však o tom, že zbahnění našich výtvarnických poměrů zavinilo ve veliké míře i Rudolfinum, nepodávajíc svými výstavami důsledně nic, co by výtvarnické mládeži otvíralo obzory, co by ji pudilo k soutěžení, k práci, k čilosti, k životu. To ovšem taková umělecká mumie nechápe. Naštěstí odbila její hodina navždy.

JAROSLAV VĚŠÍN,

ode dvou let profesor malířské akademie v Plovdivě, má prý úspěchy u knížete Ferdinanda. Z tohoto úspěchu české bezcenné vizitky, poslané do Bulharska, mají ovšem Národní listy pekelnou radost.

STÁLÝ PRANÝŘ

V klerikální Obrázkové revue uveřejňují v posledních sešitech svoje práce J. Špillar, L. Novák, K. L. Klusáček, J. Beneš, L. Kuba, J. Ullmann. Nepochopitelným způsobem obsluhuje ji svými litografiemi také autor revolučního obrazu v májovém listě sociálně demokratickém J. Panuška. Od něho aspoň očekávali jsme obrat; na něm jediném žádáme vysvětlení. Na ty ostatní pány upozorňujeme dnes své přátely, že když dobře vydělávají ve službách p. Podlahových, nereflektují patrně na účast jinak smýšlejícího obecnstva.

*

V Obrázkové revue v čísle 12 spoluúčinkují z mladých malířů českých následující členové Mánesa: Preissig, Jelínek, Kalvoda a sochař B. Vlček. Také p. prof. Hanuš Schwaiger nedovedl odřící klerikálnímu náhončímu.

VOLNÉ SMĚRY V PĚKNÉM POSLEDNÍM ČÍSLE

podaly přehled činnosti p. Schwaigrovy s textem p. Mádlovým. Rozumí se samo sebou, že tento umělec nepotřebuje zvláštní reklamy; je to jeden z toho mála, které lze přijati beze všech výhrad, jemuž nutno se prostě jen obdivovati. V úpravě byl bych si přál leccos jinak; tak nechutné tónové tisky jsou naprosto zatracení hodné, zvláště nějedená-li se o drobné viněty. Že i ve volbě tónového papíru nutno si počínati co nejopatrněji, svědčí pochybené užití šedého kartónu při jisté příloze, jenž obrazu vzal všechno jeho slunce. Vlepovati do čísla

reprodukce na jiném papíře stalo se dnes všeobecným zvykem, mnohdy zlozvykem. Láce tohoto prostředku při několikabarevných tiscích omlouvá tento úzus, ale i zde neškodí opatrnost. Číslo Schwaigrovo doporučujeme svým přátelům co nejvřeleji a upozorňujeme je v zájmu mladého a čilého výtvarnického listu, jímž jsou Volné směry, na čísla následující, kde konečně octnou se i vzorné práce cizí. Následovati bude číslo Bílkovo, číslo moderních karikatur a přehledné číslo soudobé moderní architektury, redigované sympatickým architektem p. Kotěrou. Tato dobrá snaha Volných směrů může způsobiti mnoho dobrého v těžkém našem vzduchu, zvláště bude-li se v listě na vše hleděti přísně a kriticky a nebude-li redakce podléhati vlasteneckým klikám, aniž zhoubně působícím jednotlivcům. Jediný moderní výtvarnický náš list odborný musí býti orgánem volné diskuse a nesmí se ocitnouti ve vleku osob nebo frakcí s vedlejšími úmysly. Neopomeneme sledovati jeho bohdá blahodárnou a opravdovou činnost.

ČESKO-NĚMECKÝMI SMIŘOVAČKAMI,

existencí pravice, státoprávními i nestátoprávními tlachy a podobnými životními otázkami velikých žurnálů a velikých vlastenců budeme se zabývati jen v případech nejkrajnější nutnosti. A to z dvojího důvodu. Předně: Směšné dobrodružství dnešní oficielní české politiky, radikální statisty a trpělivé lovce mandátů v to počítaje, je celkem dosti neškodné, ubývá mu stále více obdivovatelů ve vrstvách, které snad nikoli v tak dlouhé době budou rozhodovati o osudech národů a těžiště širokých zájmů přenesou jinam. Vedení české politiky musilo by míti dříve *vážný, přesný, pevný, do detailů vypracovaný, pozitivní a moderní program*, třeba, chcete-li, státoprávní, a v mezích tohoto programu musilo by důstojně a důsledně jíti kupředu, aby si mohlo vynutiti zájem a respekt lidí, kteří mají již pevný cíl své práce a kteří čím dále kráčeji, tím více pochopují nesmírnou její tíhu a zdrcující její velikost. Po druhé: Politická činnost vůbec, a činnost tzv. „zástupců lidu“ na základě zastaralých řádů volebních zvolených zvláště, ztratila dávno přitažlivost, ztratila i váhu ve světě, který dumá nad těžšími a vážnějšími problémy. Jako Češi máme ovšem svou národnostní otázku. Ta žádá si také od nás svůj podíl. Ale nesmí se zapomínati, že žádnými *umělými* prostředky, žádnými smiřovačkami vyvolanými v zájmu vlády, v zájmu systému, nikoli snad v zájmu říše a národnostního klidu, nedostaneme se k cíli národní samostatnosti. To, co chceme, v tomto případě zase část individuelné svobody (aby totiž český člověk netrpěl proto, že se po česku vyjadřuje), toho domůžeme se jen *přirozeným vývojem*, kterého myslím jako národ nakonec přece jen žijoucí a nedolatelny nemusíme se báti. A tomuto přirozenému vývoji napomáhati budeme jen tehda, když s celou duší svou ponoříme se ve veliké sociální a morální úkoly své doby a když, *podporující všechny ty, kdož k nim*

docházejí zhnusení běžnou politikou, stále budeme na stráži, aby jednotliví činitelé sociálního hnutí nevrhli se pomalu dle příkladu předchozích stran na plané politikaření. Neboť symptomů pro to je dosti.

CO JE V ROZVOJI ZAJÍMAVÉHO?

Tak se táže poloantiklerikální olomoucký Pozor, vlivem známého p. Kubise, katolického „modernisty“, patrně celý zmatený novým hračkářským, potměšilým a zákeřnickým listem moravského odboru internacionální mafie pro ohlupování lidu. Vážím si Pozoru pro jeho čilost a v jistých případech i neohroženost, jeho koketování s katolickou „modernou“ neslouží mu však ke cti. Co je v Rozvoji zajímavého? Leda ta školácká naivnost z podstavce neomylného katolictví drze deklamovaná, leda to quasiduchaplné diletantské zahrávání si se vším na světě — a leda ten divoký jeho redaktor Adolf Racek, jemuž kruté blasfémie debutové knížky veršů nezabránily v kariéře u chytráků v kutně. Ale p. Adolf Racek mohl býti dnes spolupracovníkem, spoluředaktorem Nového kultu a mohli jsme spolu vesele bušiti do těch nestoudných klerikálních lebek. Měl jsem k němu hodně sympatií, měl jsem účast s jeho osudem — bohužel, že vše musilo zůstatí platonickým. Neboť v době, kdy p. Racek u mě klepal, klepal jsem já také u cizích dveří, a byli jsme na tom asi oba stejně. Je mně opravdu líto, že p. Racek našel útočiště v Rozvoji. Mohli jsme spolu tak vesele bušiti do těch klerikálních, vzduch otravujících lebek... To je na Rozvoji zajímavé!

ROZVOJI

Nemohli jste ovšem mlčeti na zprávu naši v minulém čísle. Proti obsahu jejímu neodvázili jste se však ani hlesnouti. Vrhli jste se na celý náš list a na jeho redaktora, „pověstného pražského anarchistu a opěvovatele satana“. Je to až směšné, jak lehce ztrácí bojovní pánové z podobných listů duševní rovnováhu, a odhazujíce ve své zuřivosti beráncí škrabošku, obratem rozšklebí klerikální svou tvář. Nakonec opepří se vše řádnou denunciací. Píšete, že rozvíjíme „horečnou agitaci mezi žactvem středních škol. Škoda těch mladých, čistých duší!“ To je však jen křesťanskosociální opsání následujícího: Upozornujeme správu středních škol, aby svým žákům přísně zakázala odbírání a čtení Nového kultu. Ale, Rozvoji, pozor! Zapovězené ovoce nejlépe chutná. — Pan Jiří Karásek není literárním naším kritikem.

PAN EMANUEL Z LEŠEHRA DU

stal se konečně po svém přání veleslavnou v Čechách osobností. Mluví se o něm, píše se o něm, co na tom, že to není vždy lichotivé

a — zasloužené. Nechápu opravdu, proč se stal přes noc hrdinou dne: vždyť nečiní přece pranic jiného a horšího než mnozí uznání bohové našeho Parnasu. Zařídil si velkovýrobu veršů — a my máme přece již několik takových osvědčených, protežovaných a Akademií vyznamenaných firem; rozšiřuje svůj závod o romány a dramata — a vše to přece v uznaném, oficiálním českém stylu hladíkovském; nemá přesvědčení, nemá páteře charakteru, je fangličkou a „dívkou pro všechno“ — jako první a jediní reprezentanti té pravé a jediné české literatury, jako bozi z Akademie a jejich sateliti redaktorující ve vynášejících nakladatelských podnicích. Příčinu toho hluku dlužno hledati tedy mimo vlastní sportovní činnost p. šlechticovu. A jest jí ta okolnost, že p. z Lešehradu je považován za protežence těch, jimž se říká „mladí“. Kdyby nebylo Paní Modrovousky, mohl platiti stejně i za protežence Lumíru. Ale k pánu z Lešehradu projevil p. Jiří Karásek nepochopitelný akt zdvořilosti, důstojný leda p. Vrchlického. Napsal předmluvu k Paní Modrovousce. Teď musilo se něco státi. Ústy jednoho z nejmladších strážníků českého literárního penzionátu zřekl se Lumír autora Paní Modrovousky. To, co jinde stalo se docela tiše, provedlo se tady ovšem s náležitým hlukem. Pan z Lešehradu odkázán je dnes již jen na listy klerikální. Nezasluhuje vážné pozornosti. Nedovedl si vážiti osobních a důvěrných pokynů, neměl ponětí o významu a úkolu spisovatelově, byl pouhým sportsmanem: requiescat in pace. (Pan Pelant v Akademii přišel poněkud pozdě se svým článkem, pozdě, aspoň pokud se týče Nového kultu. Jakmile p. z Lešehradu stal se stálým spolupracovníkem listů klerikálních a různých plátků nejhoršího druhu, přestal přirozeně býti beze všech prohlášení a skandálů naším spolupracovníkem.)

AFÉRA PÁTERA KRAČMARA,

přes úřední opravy arcibiskupské kanceláře, obnažuje se jako pouhopouhá pravda. Páter Kračmar, kněz podřízený olomouckému Kohnovi, opovážil se v časopise kritizovati poměry v diecézi. Byl za to potrestán klášterním vězením a takovým způsobem, že zešílel a teď v blázinci blábolí: „Modlete se za arcibiskupa.“ Tento Kohn je opěvován pérem v Novém životě a štětcem českého malíře Felixe Jeneweina!

RADIKÁLNÍ LISTY NAPSALY,

že žádný český list neprojevil nepřízně ke stávkujícím horníkům. Omývaly tím ovšem nejen celou buržoastickou žurnalistiku, k níž patří i Lidové noviny, které, když nic jiného, tedy aspoň denuncovaly sociálně demokratické kolportéry, nýbrž omývaly i *družný* deník Katolické listy, jichž chování k stávkujícím bylo přece nezměrně surové.

Jakých prostředků užívaly tyto proti nepohodlným sobě stávkujícím, svědčí tento úryvek z dopisu z Benešova: Do krámu jedné židovky vešel muž žádající o almužnu. Dostal jeden krejcar. „Já chci pětník, jsem horník. *Však beztoho bojujeme za vás.*“ „Nechcete-li krejcar, nedám nic,“ řekla židovka.

JAKO VÍTĚZSTVÍ ČEŠSTVÍ PRVÉHO ŘÁDU

označovaly Národní listy porážku „internacionální“ sociální demokracie. Nám zdá se naopak, že tato porážka sociální demokracie je spolu porážkou opravdového češství, toho neztotožněného ovšem s vlasteneckým hubařstvím, a sice nejen proto, že zasadila těžké rány hospodářské i kulturní českým menšinám, nýbrž i z toho důvodu, že otrásla čistými demokratickými zásadami, na nichž přece nakonec bude nutno založiti celý český život. Víme o jednom vítězství, které by vyvážilo tuto porážku, a to by bylo, kdyby již jednou nadobro smetena byla z povrchu zemského ta mizerná záplatovaná vlastenecká plachta Národních listů.

SLOVANSKÝ KLUB

je zas jednou povedený národní spolek. Jakým směrem nese se u nás slovanská vzájemnost, je všeobecně známo. Nový a jasný doklad podal Slovanský klub uspořádáním banketu na počest herečky Marcellové v České domácnosti, jehož kuvér stál jen — 20 korun. Sláva slovanské demokracii!

UMLČOVÁNÍ

je proslulá a pohodlná zbraň v českém světě. Na kompak jí nezkusily dobré naše žurnály! Nemohou přece uznati hned každého protivníka za hodna svých nadávek a svých o něm šířených lží! I tady však prozrazují pravý svůj charakter. Tak Národní listy a Národní politika uveřejňují v bibliografii sice úplný obsah Obrázkové revue, Nový kult však neuznaly za vhodné ani registrovati. Neškodí. Jen když o sobě víme. Příležitosti jsou všelijaké.

PANU OTAKARU THEEROVI

Dodáváte své osobě zbytečné důležitosti v dopisech. Když Nový kult protestoval proti Radikálním listům, projevil jste mi spokojenost, dnes, kdy nezměnil nic na své pozici k Lumíru, projevujete opět svou

nespokojenost. Nelze se, jak vidno, vždycky zachovati. Na naší přímé, všem šplhavečkům nepříjemné cestě, nezmění se však nic. A také zůstane instituce „gilotiny“, jen rozšíříme ji ještě a přiostríme. Básnická mládež měla by se u nás příliš dobře, kdyby za ní nestálo nějaké časem důrazné svědomí. Že odmítáte býti přispívatelem Nového kultu, opravdu nechápu. Já vás zaň již dávno, dávno nepovažuji. Připustíte přece, že lidé, kteří jako kluci běhají po Praze, jen aby přišli včas — vypískat profesora, jenž se opovážil míti odlišné své mínění, nemohou býti spolupracovníky našeho listu. —

Ostatně prohlašuji, že to, co se týkalo p. Arne Nováka, nemohlo se přirozeně vztahovati ku *všem* přispívatelům Lumíru. Nebyli bychom přece mohli tisknouti zároveň práce p. Opolského. Je nám lhostejno, kam kdo píše (mimo listy klerikální ovšem); jedná se jen o to, proč a zač kam píše. Jinak je přece naše stanovisko známé a přesné.

NOVÁ KAMPAŇ?

1. Kousek historie

Vlastně trochu informací pro čtenáře, který neví, jak se lže a švindluje.

Byla jednou „moravská kritika“. K té patřil i p. F. X. Šalda. Bojovala za volnost kritiky a za svobodu uměleckou. Vybojovala si ji na „starých pánech“, literárních mandarínech. Byla to revoluce vítězná. Pan F. X. Šalda zpronevěřil se však vzápětí zásadám, které proklamovala a které on proklamovati pomáhal. Staré modly byly poraženy, p. F. X. Šalda aspiroval však na jejich slávu; piedestal modloslužebníků byl opuštěn, p. F. X. Šalda však hledal žebříček k němu a nové modloslužebníky. Chtěl toho všeho dosáti literární politikou. Ale všecky shody, v jichž středu se objevil, rozpadly se. Tu veliký jeden nakladatel, p. J. Otto, měl chytrácký nápad. Chtěl smířiti v obnoveném Lumíru starou generaci literární s generací mladou. Vyhlédl si však za redaktora — Václava Hladíka.

Mezi slušnými lidmi v Čechách nastal opravdový úžas. Jakže, ptali se lidé, obyčejný žurnalista, jeden z těch, kteří šíří mravní jed z Národní politiky nebo z Národních listů po celém našem životě, talent schopný imitovati leda hloupé pařížské romány, bývalý překladatel Ohneta má se státi redaktorem listu s vysokými uměleckými aspiracemi? A šel jeden hlas po Čechách, to že jest než nakladatelský švindl. Stýkal jsem se tehdy s p. F. X. Šaldou. Neměl pro Václava Hladíka než nejopovržlivějších slov. A za několik dní — proslýchalo se, že p. F. X. Šalda bude spoluredaktorem Lumíru. Česká stráž tehdy napsala, že tomu nemůže věřiti. Věc vyvolala nový úžas. Nicméně p. F. X. Šalda zakrátko seděl v redakci Hladíkova Lumíru. Mezi všemi pokrokovými lidmi bez výjimky nebylo tehdá sporu o tom, že tímto krokem význam-

ného bojovníka za uměleckou svobodu vydává se nejmladší literární generace všanc nakladatelské libovůli a že akcí Lumíru bude jí vočkována bezkarakternost, myšlenková vlašnost a šplhavectví. Pan F. X. Šalda neměl tehdy pro svůj bezzásadný skutek jiného *hlasitého* důvodu než toho, že chce opatřiti mladým literátům honoráře a platícího nakladatele. Zdálo se, jako by bylo předcházelo dohodnutí jeho s nakladatelem. Ale — chyba lávky! Přispívatelé Lumíra tisknou své knihy dál vlastním nákladem nebo u nakladatelů jiných — bez honoráře. Ano, mladý jeden autor, jenž tiskne ve Zlaté Praze i v Lumíru, posílá kohosi s archem po literátech, aby subskribovali aspoň zlatku na jeho knihy! Ejhle, výsledky p. Šaldovy literární politiky! Jak jsme je předvíдали. Ostatně panu F. X. Šaldovi jednalo se spíše o žebříček k opuštěnému piedestalu modloslužebníků. Snil o slávě a vlivu takového — Kuffnera! Jen zapomněl, že ti „mladí“ byli vychováni pro svobodu, nikoli pro otroctví. A zapomněl, že jeho činnosti, obdivuhodné snad erudicí, výmluvností a sebraným myšlenkovým aparátem, nemohli se klaněti ti, kdož viděli směr její, daný vždy zpřetřhanými nebo navázanými nitkami osobních styků. Tolik z historie.

2. Odpověď panu F. X. Šaldovi

Rozestřel jste ochranná křídla nad svými odchovanci. To je přirozené. Neměl jste však lháti a švindlovati. To je sice věrné tradicím lumírovským, ale Vám zasazuje to nejméně počestnou ránu.

Nastavuji Vám zrcadlo:

Obviňujete Nový kult z výroků, kterých v něm nikdy nebylo, ze zásad, kterých nikdy nepropagoval, a jeho redaktora ze slov, kterých nikdy neužil, naopak ve člancích v Novém kultě i jinde uveřejněných vyvracel. Mortuus odpovídá Vám na jiném místě tohoto listu; já za sebe — ač mého jména, snad z opatrnosti, neužíváte — odpovím Vám prostě tím, že ze svých článků v Novém kultě, v Rozhledech a jinde dokážu, jaký směr propaguje Nový kult a jeho redaktor, dokážu Vaše nepravdy, Vaše lži, Vaši lstivost.

Obviňujete mne, že chci, aby rekem románu byl štvanec, chudák, rebel; že předpisuji umělci, kam má jít hledat své látky, do kterých vrstev, do kterých společenských tříd; že mám názor na umění jako služebné; že se domnívám, že jsou na světě jen bolesti chudáka; že třídně klasifikuji. Obviňujete, že zase počínám hledět na látku, na syžet, že šlapu jediné rozhodné, volné, duchovné, umělecké *jak*; že má popularizace je vulgarizací; že rozhodují pro mne momenty docela vnější, sociálně tendenční a propagační.

Nuže, co jsem opravdu napsal a co propaguji:

„Umění je individualistické. A to znamená: síla uměleckého díla je v přímém poměru se silou umělecky tvořící individuality, čili čím je umělecká individualita silnější a vyšší, tím je také umělecký produkt

této individuality silnější a vyšší. Dílo epigonů stojí níže než dílo iniciátorů. A dále: Umělecké dílo nutno ceniti pak nikoli dle toho, jaký účel nebo účinek sociální či morální má (tady názory Tolstojovy jsou zlé, bludařské a pro umění vražedné), nýbrž dle toho, jak silná a vyhraněná individualita se v něm projevuje. Je-li nám však síla individuality základním kritériem při odhadu uměleckého díla, musíme uznati, že stejně silné — byť jinak od sebe docela se různící — individuality, vyjadřují-li se umělecky stejně silně, plodí díla stejné umělecké oprávněnosti, plodí stejné umění. Toto jediné může být kritikovi individualistovi směrodatným. Nic jiného. Je-li básník romantikem, realistou nebo symbolistou, je-li malíř prerafaelistou nebo impresionistou atd., to nemůže být rozhodujícím při odhadu výše jeho umění, leda pro kantora Akademie. A jistě nemůže být také rozhodujícím, napíše-li básník báseň příležitostnou nebo erotickou, či pomaluje-li malíř plátno, zeď nebo dřevo, oponu, strop nebo postel. Nikoli prostředky, nikoli účel nebo účinek, ale *prostá síla uměleckého vyjádření individuality platí*. Vše ostatní nepřidává pranic umělecké výši, ale také za žádných okolností nemůže jí nic ubrati. Nepovyšuje umělce jako umělce, ale také jako umělce nemůže ho snížití...“

(Rozhledy, rok 9, číslo 3)

„Nehledím prostě na otázku demokratizace umění jako na otázku výroby například tzv. lidové četby. Nechci, aby umělci tvořili s ohledem na lid, chci však, aby se neuzavírali širokému proudu života, aby se nepovažovali za žongléry s rýmy nebo barevnými odstíny, nýbrž jeden každý za člověka, za silné individuum, které má na tomto světě slavný a důležitý úkol. Dneska každý prázdný mozek, svede-li knihu obstojných rýmovaček, domnívá se již, že je povýšen nad ‚lůzu‘, že nepatří již k ‚davu‘. Aristokratism je dnes na všech ústech, a opravdových, pyšných lidí je tak málo. Máme samé nadčlověky, ale silné, špínou skutečně opovrhující a život tvořící individuality nám chybí. Máme veršotepce, nikoli však básníků, a přece jen básníci, jen výmluvní hlasatelé nějakých myšlenek, jen zanícení objevitelé nových světů mají právo na lásku a pozornost lidu. Tedy, kdo chce sblížit lid s uměním a umění s lidem, nesmí ani žádati, aby lid okamžitě všechno chápал a za vším sebeefemérnějším ihned se hnal, ani nesmí žádati na umělcích, aby vyhovovali i těm nejnižším intelektům a lechtali i ty nejnižší vášně a pudy. Nýbrž musí se snažiti, aby pomáhal dodati váhu požadavku, jenž hledá u umělců nejen silnou uměleckou individualitu, ale také důstojné názory a stanoviska ku všem sociálním, morálním a kulturním otázkám a potřebám doby.“

(Rozhledy, tamže)

„A proto bych řekl k mladému básníkovi: Střezte se kritiků, nemáte s nimi co činit. Posily, pomoci nehledejte v literatuře, hledejte ji v životě kolem sebe, v lidech, s kterými se stýkáte a kterých snad ani nevidíte, působíce jim bolest svojí nevšímavostí. Najdete u nich přá-

telské teplo, rozmrzení sobeckým chladem literárních soudruhů; najdete u nich povzbuzení, neboť nemají příčiny, pro kterou by vás tiskli k zemi. A najdete u nich opravdový život, strašlivě krásný, stojící za to, aby se žil v celé jeho šíři. A žijte, žijte! A když pocítíte potom potřebu psát básně, pište je, ale dříve třeba je žít a vědět, co je to život.“

(Nový kult, 2. svazek, číslo 6 a 7)

Krátce řečeno:

„Nejprve své nitro na pevnou bázi idejí a cílů, a pak svoje dílo ze sebe sama.“

(Volné směry, rok 4, číslo 1)

To propaguji. Nic jiného. Nechcete-li platit za lháře, dokažte opak, pane F. X. Šaldo, modlo, která sama se vytyčila uprostřed svobody a mstí se nyní na těch, kdož nemají smyslu pro modloslužbu.

Ale jak malicherně! Vrhli jste se ve slepé zuřivosti na — *Stefanyka*. Mladý muž, jenž všade, kde byl čten, vzbudil pozornost. *Życie*, to výlučně „aristokratické“ *Życie* p. St. Przybyszewského přineslo nejen překlady z jeho knížečky, ale i delší studii o něm, a naše Česká stráž napsala: „Pozoruhodným mužem je mladý rusínský spisovatel V. Stefanyk. Četli jsme od něho v Novém kultu dvě črty ze života maloruského... — jaká to sytost, síla a stručnost přímo garšínovská! Už dávno nesetkali jsme se s hlavou tak mladou a už tak pevně vyžralou!“ A *Życie* a Česká stráž jistě nejsou žurnály, které „lichotí davu“. Kdo Vám teď ještě, p. F. X. Šaldo, uvěří, že jste soudil poctivě, že práce Stefanykovy byly pro Vás opravdu „žurnalistickými novelami“, jak papouškuje po Vás p. Theer? Přitáhl jste za vlasy jediný argument v té spoustě moderně natřeného bombastu, argument právě jen — za vlasy přitažený. Ten nestačí, abych Vás bral pro tuto chvíli vážně a odpovídal snad ještě na osobní insinuace.

3. Odpověď literárnímu penzionátu

Vaše zasláno má tu přednost, že povídá stručně to, co mistr a pán Váš frázemi rozšlapal. Moje odpověď jemu patří i Vám. „Davu“ jsem nesloužil a sloužití nebudu ani já, ani Nový kult. Mluvím jen jasně a prostě, a domnívám se tedy, že mně mohou všichni naslouchati. To je vše. Pak zase ty ubohé osobní insinuace. Chcete snad účty mé domácnosti? Účty toho, co jsem vydal v literatuře? Možná, že těch Vašich honorářů, které jsem také *mohl* míti, potřeboval bych spíše, než jich potřebují oficírské děti a synkové uhlobaronů. Je mi však blaze bez nich, protože jsem volný; a budu-li nakonec přece nucen znova klepati u cizích dveří, učiním to, jako prostý dělník, který prodává práci, nikoli však svého srdce a svých myšlenek.

Lépe by bylo, kdybyste neobtěžovali světa loutkovými svými výstupy. Nový kult stojí tu jen tím, že soudí lidi i věci, jsa na všechny

(budte ujištěni, že na *všecky*) strany volný. Těch, kteří ho vyhledávají pro tu jeho volnost, přibývá. Takovými zaslány mrháte jen čas, neboť na jeho pozicích nezměníte nic. Docela nic.¹

PANU F. X. ŠALDOVI

Mám s Vámi soucit a útrpnost jako s člověkem chorobným. Neboť jen abnormálním duševním stavem Vaším lze si vysvětliti neskonalou sprostotu a hrubost nového Vašeho výkonu v Lumíru. A proto Vám odpouštím všechno, za co jiného bych prostě *žaloval*. Polemicky sledovati Vás do končin, kde jste se sám octnul, nedovedu a nemohu. Opustila Vás soudnost, opustil Vás zdravý rozum; já však doufám, že mám ještě obé, a proto mlčím již tam, kde proti mně vystupuje šílený, chorobný vztek. Máte tu zásluhu, že jste dal všem svým věrným nesmrtelný příklad, do jakých sfér docela obyčejného sprostáctví lze zavésti polemiky s nepohodlnými lidmi. Obnažil jste mravní svou úroveň zdrcujícím pro sebe způsobem. Ranil jste sám sebe strašlivě. Přeji Vám, abyste se uzdravil, neboť škodolibě se Vám smáti nebo snad dokonce zlobiti se na Vás opravdu nemohu.

K místu, kde mi připomínáte tajemně, že jsem kdysi soudil něco nebo nějak o mnohých pánech z *Moderní revue*, prohlašuji: Jsem zvyklý říci vždy a všade, co si myslím. To, co jsem Vám řekl, nevy-mykalo se mezím objektivního úsudku, a řekl jsem totéž vždy každému do očí — i Vám jsem řekl do očí, co Vám snad vždy nelichotilo — i napsal jsem to veřejně. Soukromé i veřejné mé úsudky se kryjí. — Že je vždy bezohledně pronáším, to mi již ponechte. Nepotřebuji žádné modly v podobě literárního přítele a sám se nikomu jako modla nevnucuji! Tím se liší můj individualism od Vašeho.

RISUM TENEATIS, AMICI,

čili souboj jest jedno z nejkrásnějších rozpětí naší bytosti

*...jedno z nejkrásnějších rozpětí naší bytosti, kdy
provane celou naší duší, do nejzazších koutů vůle;
jste zároveň dobří a hlubocí, neboť stojíte před
největším dobrodružstvím života — před smrtí.*

¹ Polemiky, jak je Lumír zahájil frázemi, nepravdami a insinuacemi, měly by ráz docela osobní. Nemíníme tedy vzácné pro nás místo v listě jimi vyplňovati donekonečna. Použijeme však této příležitosti a vrátíme se v Novém kultě ve zvláštních člancích postupně a široce k zásadním otázkám, jež jsou — zdánlivým jen — podkladem lumírovského útoku.

Instinkt vede vaši ruku, instinkt, ten stále řídí host našich srdcí, to echo krve našich předků, kteří stáli celí za každé své slovo. A nemáte-li dost odvahy, ptejte se: Žijeme proto, abychom žili, anebo proto, abychom žili hluboce a odvážně.

Otakar Theer, *recte* F. X. Šalda

Jednoho dne přišli ke mně dva elegantně oděni páni, každý vtělená zdvořilost, laskavost a slušnost. Žádali ode mne, abych si jmenoval také já podobné dva pány, aby všichni dohromady rozhodli, spáchal-li jsem urážku tak neb onak odčinitelnou, když jsem o panu X veřejně pronesl své mínění: že při jisté příležitosti *běhal jako kluk*. Jednalo se o vypískání profesora, který se opovážil pronést v jisté aféře své poctivé mínění, jemuž — i kdybychom s ním nesouhlasili — neupřeme, že aspoň *reakcionářským* nebylo. Neboť jen tehdy, jedná-li se o úmysly a pokusy reakcionářské, je trvám aspoň omluvitelné použití terorismu, jenž všade jindy jest útokem na individuální svobodu, útokem ošklivým, luzovým, opovrženímhodným.

Masopustní scéna netrvala dlouho. Odmítl jsem s úsměvem jmenovati si jakékoli svědky a tím uznati formálně souboj. Prohlásil jsem: Vyslovil jsem o jednání pana X svůj dojem, svůj úsudek, kritizoval jsem ho. Neurazil však. Neboť mezi kritikou sebe prudší a bezohlednější a urážkou je podstatný rozdíl. Neurážím nikoho, protože ani mne nikdo urazit nemůže. Svého úsudku jsem dosud nezměnil, nemohu ho tedy za žádných okolností odvolati. Toť vše.

A je mi docela lhostejno, že pan X, zklamaný ve své rytířské bojechtivosti, vychrlil na mne spoustu malomocných insinuačí. Dotýkají se nejvýše mého sluchu, ničeho více. Nemám prostě dřevěné cti společenských loutek, té zástěry bezzásadnosti a chabého sebevědomí, té záplaty tam, kde chybí individuální životní pravda. Neznám tohoto prkenného brnění všech stranicky a stavovsky uniformovaných vojáků. Mám jen své zásady a pak — své svědomí, které přísně a vzorně soudí nad mými skutky. Napadne-li někdo mé zásady, tož je hájím a bojuji; napadne-li někdo mé svědomí, tož protestuji a odrážím útok, napadne-li někdo mé skutky buď spravedlivě, nebo nespravedlivě, tož odpovídám, vítězím nebo padám veřejně, přede všemi, v plném světle jako čistý člověk. Jen tehdy mohu svou věc prohráti, když jednal jsem jinak, než svědomí mé chtělo; a vyhrávám vždy, když skutky moje mu odpovídají. Neznám však žádného všeobecného zákoníka cti nebo morálky, jenž by mi mohl býti oktrojován a nevyrostl z kořání zapuštěného v mém nitru.

Čest je nevěstka, která snímá všechny hříchy. Obviňte někoho, že kradl, nedokáže vám opak, nýbrž zažaluje vás pro urážku cti; obviňte někoho, že lhal, nedokáže vám, že mluvil pravdu, nýbrž požene vás před soud pro urážku cti; obviňte někoho, že se choval uličnický, nedokáže vám, že jeho jednání bylo mužné a správné, nýbrž — pošle

vám svoje svědky. Jaká zvrácenost! Vždyť přece není-li lidstvo pouhým houfem šašků a šarlatánů, měly by ve sporech člověka s člověkem rozhodovati jen důkazy a nic než důkazy a důvody. Nehledám zadosťučinění nějaké své cti; nebyl jsem „uražen“, byl jsem nařčen a pomluven: důkazy chci. A jen tehdá, setkám-li se s darebákem, jenž nemoha podati důkazů, trvá přece vědomě na své lži, ženu ho před soud, aby byl donucen ku své lži se přiznati, nemohu-li sám podraziti její hliněné nohy.

Ale sport se ctí je pohodlnější. Lze s touto prostitutkou páchat podvody, které vyhlížejí jako ušlechtilá rytířství. Obviňte někoho, že se choval zbaběle, spásete urážku jeho cti, i kdybyste světu tisíce důkazů o jeho zbabělosti podali, — on vás vyzve na souboj: každý vystřelíte třikrát, kulky odletí pěkně stranou, podáte si ruce, a on je zase hrdiným člověkem, jeho cti bylo zadosťučiněno, a důkazy? — — důkazy jsou vedlejší věci. Skoro každodenně jedná se o podobný případ. Odehrává se tato podvodná a pokrytecká komedie se ctí obyčejně před soudem, a mají-li zúčastnění řádné oficírské vychování, vyřizuje se soubojem. Za tím účelem zakládají lidé také šermířské kluby, v nichž učí se sekati do svého bližního, a pořádají šermířské turnaje o ceny. Zkarikovaný zbytek středověku je to. Směšný a ubohý. Gigrlata se tu mohou naparovati do bojovných póz a jsou stejně komická, mluví-li o rytířském dobrodružství (dokonce — duše), jako vyžilí a omezení kavalíři, kteří se honosí aristokratismem.

A to je právě to nejhorší. Z toho, co tehdá vykvétalo z kořání rozvětveného ve všech soudobých srdcích, zbyly dnešním rekům papouškované fráze a nicotné předsudky, s nimiž se tak dobře podvádí a balamutí. Neboť mnohá prostá duše neví, že takový šavlí řinčící nebo kohoutkem pistole cvakající hrdina má jen *masku* odvahy na tváři, která se možná rdí studem nad spáchanou hloupostí nebo ničemností.

Moderní doba zná jiné odvahy, jiné neohroženosti a také jiná dobrodružství. Hlubší a krásnější. Mužná. Neboť co je vážnějšího a ušlechtlejšího nežli žítí soudobý život v celé jeho náplni a učiniti své srdce přístupné jeho těžkým problémům a otázkám mravním i sociálním. A žítí ho pravdivě a poctivě před sebou samým i před světem. Je to ovšem těžké, je k tomu třeba silné páteře zásad, dobrého individuálního sebevědomí a mocné mravní síly, které všichni ti soubojovní reci dohromady nemají.

Souboj jest jednak pláštíkem nedostatku toho všeho, jednak formalitou přežilou a hloupou. Ničemný je dokonce. Neboť vyskytnou-li se lidé, kteří k němu nepřístupují jako ke komedii, při níž jsou daleci toho ublížiti si navzájem, je pokusem sprosté vraždy, připravovaným několik dní s chladnou rozvahou. Bezprostřední, instinktivní pomstychtivé krvelačnosti, která by snad mohla některým lidem imponovati, v něm není. Spíše na smrt připravuje se pak každý a dávno již nemyslí na pomstu. Imponuje jistě víc pár políček vedených rozčilenou rukou ve tvář toho, kdo zlomyslně ubližuje. Je to nedostatek rozvahy, je to

nedostatek toho krásného sebevědomého klidu čistého svědomí, které nelze urazit, ale je to aspoň bezprostřední, silné a zdravé. Není to ceremonielní, afektované klání společenských histriónů. A považuje-li někdo svůj život za tak jednotvárný a bezcenný, že se již nemůže dočkat toho, až bude „státi před největším dobrodružstvím — smrtí“, tož ať skáče v sebevražedném úmyslu laskavě do nejbližší řeky nebo rybníka a nepovídá to raději nikomu, aby nebyl upřímně litován. Jsou lidé, kteří život považují za dosti krásný, aby ho rádi žili, pokud mohou. A žijí ho i bez soubojového naparování se odvážně, snaží-li se ho žít v pravdě, tj. bezohledně podle svědomí svého...

Neslyšel jsem jediného vážného důvodu pro souboj, ač jsem slyšel chválu jeho z úst dobře známých svou výmluvností. A není ho také. Chvála souboje stejně jako chvála poprav a militarismu vyvěrá z jednoho a téhož pramene: z duše sobecké a ohyzdné, libující si ochotně v přežilých morálních pojmech. Kdo z myslících lidí má dnes ještě před ní respekt? Bouřlivý příliv nových idejí zatlačuje ji pomalu s celou její reakcionářskou tmou.

PANU F. X. ŠALDOVI

Nedám se, drahý pane, vyprovokovat k sáhodlouhým a směšným polemikám. Mám tolik vkusu a soudnosti. Víím, že se v nich jedná jen o to, kdo koho dříve umluví. Nemám nakladatele, jenž by mi zaplatil pár stránek petitu a ještě snad mne honoroval za to, že nadávám lidem mu nepohodlným. Ze stručné, ostré, věcné gerily Vás nepustím, k těžkopádné válce nemám chuti, času ani peněz. Odpovídám krátce: Porážení hrajou si vždycky na mučedníky. Pateticky jste však překroutil i těch několik řádků. Vesele jsem konstatoval jen to, co po posledním literárním boji je všeobecným úsudkem nepředpojatých lidí, těch totiž, kteří nemají chuti literárního Florjanského jistých kruhů, kde také mají dámy převahu, nésti v triumfu. Vaší nemoci jsem se tentokráte ani nedotekl, ale ovšem nemám nejmenší příčiny býti delikátním k někomu, kdo se neštítí nejhorších nadávek a kdo ztratil v mých očích veškeru svou důstojnost literáta. Co se pak týče mé poznámky „*recte F. X. Šalda*“, znamenala jen tolik, že Otakar je ve všem všade účelivým žákem Františka Xavera a že tento je také zastancem souboje. Dejte si třeba toho *zastance* zase chytře do husích nožek: víte, že mám svědky, jak horlivým dokonce jste jeho zastancem. Pak by Vám zbyla snad než výmluva na opojení nocí a vínem. Máte-li o nějaký důvod víc nebo méně, nepadá na váhu: zač byste měl za sebou kritickou kadetku, kdybyste dobrým šermem neuhájil i té nejmizernější věci. Někomu však zůstává špatná věc špatnou věcí a brilantní šerm neimponuje.

Nový kult musí se snažiti vyhověti všem našim soudruhům a přátelům. Je naší tužbou, aby každý, ať náleží kterékoli třídě a kterémukoli stavu, našel v něm něco zajímavého, něco „pro sebe“. Časem dostihneme snad tohoto svého ideálu, nejde to však tak lehce. Připouštím, že rubrika literární v prvním čísle byla poněkud rozsáhlá, ale v tomto čísle zase jí není. Nechceme si vůbec vázati ruce nějakým přesným dodržováním rubrik, abychom nemusili jich někdy vyplňovati jen — slovy. Počínati si budeme vždy volně, pokud se týče obsahu. Psáti „klackovitě“ nemůžeme, hověti nesprávným choutkám méně vzdělaných lidí nechceme, také naše „revolučnost“ nesmí býti taková, abychom propadali stále zbytečným konfiskacím. Frázemi jako „chceme pravou lidskost v celém lidském pokolení“ nikomu a ničemu se nepomůže. Více než kdo jiný musíme se všech frází bedlivě stříci. V daném případě však dovedeme konati svou povinnost. Jen strpení. Na všecko dojde postupně, budou-li všichni jen svorně nás podporovat po stránce finanční. Číslo není drahé, Omladina stála 8 hal., Nový kult je dvakráte tak veliký, stojí tedy 16 hal. Kdyby každý, kdo s námi sympatizuje, časopis také kupoval, mohlo by býti ovšem levnější. Co se týče inzerátů, je to starý, nesprávný předsudek, že listy socialistické nemají míti soukromých inzerátů. O takových malichernostech nemělo by se vůbec mezi námi mluvíti. Seznam těch, kdož před léty vystoupili z církve, bylo by bezúčelno oznamovati. Jedná se mi o hromadná vystoupení nová. Učiníte-li tak ve vaší organizaci, milerád pak oznámím jako dobrý příklad.

Z EPOPEJE LIDSKÉ HLOUPOSTI (1)

K potěše svých čtenářů zavádíme novou rubriku. Měla vzniknouti již dávno. Tehdá, kdy Nový kult vycházel ještě jako časopis neperiodický, přimlouval se za její zavedení známý český kritik a esejista p. F. X. Šalda. Mnoho se od té doby změnilo. Pan F. X. Šalda stojí dnes v pozicích, které by byl tehdá vesele a nemilosrdně snad s námi atakoval. Stojí proti nám. Neváháme však právě dnes uposlechnouti bývalé rady jeho dobré a zahajujeme tuto novou rubriku prozatím věcmi, které se — p. F. X. Šaldy bohudík ještě netýkají.

V Bruselu vystřelil šestnáctiletý Sipido z pětifrankového revolveru na waleského prince, jenž jel kamsi na radovánky. Toť se ví, netrefil, a kdyby byl trefil, byl by poškrábal principi náprsenku, sotva však víc. Byl ztlučen přednostou stanice a publikum shromážděné na peróně vrhlo se na něho v nejmravnějším rozhořčení. Princ vyhledl ještě dvakrát z okna, a když mu bylo řečeno, že útočník vystřelil naostro, usmál se a odjel. — Potud anekdota; dál gratulace, výrazy lítostí, „že na belgické půdě“, výrazy rozhořčení, a zas gratulace, celé stohy jich

do Londýna a splav novinářských zpráv po světě. To všechno různě různým osobám a podnikům vydělává, a je tedy v pořádku. Jenom jedna věc mate a stála Národní listy již hodně sazby: útočník nejeví žádné, ale docela žádné lítosti nad svým činem.

Je to opravdu tak nepochopitelno Národním listům, které přece hned s první zprávou o aféře udaly proloženě, že před příjezdem prince mluvil Vandervelde na schůzi socialistů proti trůnům? Těmže Národním listům, které neméně proloženě oznamují, že belgičtí socialisté hodlali učiniti na nádraží projev proti princi, z něhož jen náhodou sešlo? Tomuže bojovnému listu, který se přece více než dostatečně narozhořčoval nad chladností Luccheniho, jenž byl anarchistou, a Sipida hned po prvním dnu štemploval na anarchistu? Jest Národním listům to vše tak nepochopitelno? — Zdá se nám, když už ne svobodomyslnictví, tedy aspoň jejich policajtský důvtip měl by je tu chrániti od úžasu řekněme přinejmenším nebystrého.

Katolické listy rozhorlily se (1. IV. 1900) na náš list pro článek Lex Heinze a prostituce. Nazvaly mravní zvrhlostí názor, že konkubinát a styk vedle manželství autor nepokládá za nemravné, pokud ovšem jde o poměr čistý, to jest takový, k němuž obě strany přistupují s láskou a radostí. Proslýchá se, že mravní rozhořčení Katolických listů bylo tak značné, že směrodatní jejich činitelé rozhodli se zakročiti rázně proti konkubinátu i u svých spolubratří v Kristu. Vydají prý v tiskárně p. Kotrbově obsáhlý a úplný seznam všech „nehodných“ kněží, jejich kuchařek, schovanek atd. Jen co seženou od svých oveček peníze potřebné k vydání knihy tak obsáhlé!

Ještě Katolické listy. Lokálka ze dne 11. IV. 1900: Na Květnou neděli, kdy začíná pašijový týden pro katolíky velevýznamný, pořádána byla v Praze celá řada tanečních zábav katolickými hostinskými a takřka výhradně katolíky navštívených. To je dozajista smutný úkaz náboženského přesvědčení...

Na dolnorakouském sněmu podali nedávno poslanec Schneider a soudruzi návrh, kterým se vláda vyzývá, aby za příčinou blížících se svátků velikonočních nařídila, aby policejní orgány měly na zřeteli všechny osoby, které u židů jsou ve službách. Dozor nad židy a všeliké vyšetřování s nimi nemá býti svěřováno židovským úředníkům a zřízcům. V odůvodnění poukazuje se k tomu, že existence rituelní vraždy je dokázanou věcí.

Dle Liverpool-Postu uložila královna Viktorie polnímu maršálkovi Robertsovi, aby za každou cenu k vyproštění Mafekingu přikročil, očekává se *proto*, že Mafeking bude do čtrnácti dnů osvobozen. (Telegram denních listů.)

Pan Otakar Theer poslal redaktoru tohoto listu svoje dva svědky.

Ti, kdož sledují různé víceméně zajímavé zprávy denních časopiseckých kronik, jistě dobře se pamatují na nedávný pochmurný proces se socialistou J. Pačesem, duševně i tělesně udolaným vězněm borským. Pamatují se také na dobrozdání obou soudních lékařů, kteří prohlásili znova souzeného vězně za člověka zbaveného všeho etického jádra. Nevím již přesně, jak to znělo v komisním jejich žargonu. Správně podotkly některé slušné listy, že to není žádný div, stane-li se člověk dlouholetým žalařováním tvorem sobeckým, urputným a nevraživým. Měl jsem na Borech příležitost poznati tohoto vězně. Byl to člověk uzavřený a zasmušilý. Jaké však měl srdce a jaký byl opravdu ve svém nitru, o tom výmluvně svědčí dopis, jež zaslal Pačes americkým svým soudruhům a jenž teď koluje americkými listy dělnickými. Dopis tento, s datem 3. listopadu 1899, zní takto:

Drazí přátelé!

Již dvakráté žádal jsem Hybeše, aby mne přijel navštívit; on jen slíbil, že tak vkrátku učiniti hodlá. Divím se velice, že vy, jsouce tak vzdáleni, četli jste zprávu o mně v novinách, kdežto Hybeš je tak blízko a vyslovuje své podivení nad tím, že jsem ve vyšetřování.

Tomu věru nerozumím!

I já, drazí přátelé, těšil se na příští červenec, na shledání se s vámi. Již v duchu stavěl jsem si povětrné zámky, jak si svou domácnost zařídím v tom novém domově za tou velikou vodou. Já již snil dnem i nocí o těch krásných nezkalených dnech budoucího svého života uprostřed svých věrných; jak se vynasnažím všem, kdož mi můj osud ulehčiti pomáhali, vše v hojné míře nahraditi, jak dokážu, že v prsou mých bije vděčné, upřímné srdce, že nezapomínám ani té nejmenší služby, již mi kdo prokázal. Já chtěl začíti nový život a zaříditi si vše dle dlouholeté zkušenosti, já chtěl žíti v klidu své myšlence, svému povolání, svým příbuzným a přátelům. Pracovati v tichosti a pokoji na poli pokroku a vzdělání, to bylo a jest mou ideou a zůstane až do hrobu. Já oživnul, já cítil v sobě sílu, já pevně doufal, ano já byl sobě jist, že budu jednou vdychovati volný čerstvý vzduch, užřím jedenkráté širojasnou oblohu pnouti se nad mojí hlavou — — avšak když jsem se toho nejméně nadál, zatáhlo se nebe černými mraky, strhla se bouře, udeřil blesk a — — moje povětrné zámky se zřítily — leží v sutinách. — —

Ano, drazí přátelé, tak jako každý rozumný tvor nečiní nic bez pohnutky, bez příčiny, tak také i já měl příčinu; jenom blázni a lidé v nepřičetném stavu jsoucí podnikají věci bez pohnutky. Avšak příčinu tu vám nemohu, nesmím vypsati. Možná, že se jí dozvíte později.

Přesto ale otažte se těch, kdož byli zde se mnou v dřívějších letech a znají útrapy moje dřívější; ti vám věc poněkud objasní. — — —

Vašemu dopisu rozumím tak, že myslíte, že jsem spáchal vraždu,

což není pravda, neboť jsem ho jenom ranil, nevím ještě kde. Budu jistě potrestán, nikoliv však smrtí provazem, nýbrž jen vězením. Půjde-li vše obyčejným chodem, přežiju snad i tento druhý trest šťastně. Pročež nermuťte se příliš, vše může se ještě v dobré obrátiti.

Rekněte dceři Johaně, aby se stala počestnou ženou dělníka, a bude-li mít jaké děti, aby je zdárně vychovala, by byly přímé, pravdymilovné, by se nepřetvařovaly, nebyly pokrytci, patolízaly, aby se vždy a všude ujímaly utiskovaných. Nechť mluví pravdu i tam, kde jim to škodu přináší. Zkrátka, ať jsou řádnými lidmi.

Plzeňští opatřili mi obhájce JUDr. Ecksteina, advokáta v Plzni, a prý jej i zaplatí. Časopis, jehož jméno jste chtěli znáti, jest Nová doba v Plzni. Redaktorem je nyní Alois Krejčí, jemuž jsem dal vaši adresu. Což vám ještě nepsal Josef Hybeš, jež zajisté znáte, jest říšským poslancem páté kurie za Brno. I jemu jsem poslal vaši adresu. Kdyby mne byl Hybeš v září navštívil, jak jsem ho prosil, nemuselo k tomuhle dojít; nynější socialisté jsou však velmi pohodlní a nikdy nemají kdy. Naposled jsem mu psal, že přeje-li si nějaké náhrady za cestu, dostane ji od vás; nepřijel však, jen psaní mi poslal, že co nevidět přijede.

Drazí přátelé! Víte nyní, co mne čeká, tož vás prosím, můžete-li nějaké peníze sehnati, byste je měli připraveny; možná, že si vezmu ještě jednoho obhájce, neboť myslím, že nebude na škodu, budou-li mne obhajovati dva. Peníze však podržte zatím u sebe, pokud vám o ně nenapišu. Právě o tom druhém obhájci chci promluvit s Hybešem, poradí-li mi... (Následují verše.)

Zdraví vás všechny co nejrůzněji váš švagr, bratr, strýc a otec; netruchlete, na to jest ještě dosti času, možná, že se přece jen shledáme.

Váš J. Pačes

Nehledě k opravám pravopisným otiskuji tento dopis beze změny. Vynechal jsem jen verše, které nemajíce zvláštní ceny nepřidávají aniž ubírají něčeho zajímavému tomuto dokumentu; také několik vět určitých osob se týkajících jsem vynechal šetrně.

Je účelem těchto řádků postavití v pravé osvětlení výrok soudních lékařů a získati trochu sympatií — politickému vězni.

Moto: *Za své dlouhé vlasy
chytil se Absolón.
Dnes jsou horší časy:
na tvé dlouhé vlasy
chytil se lečjaký slon.*

Capriccio

(Moderní revue, sv. 7)

DRAHÝ PŘÍTELI,

dáváš mi k dispozici příslušné místo v Nezávislých listech, abych odpověděl na duchaplný fejton Plzeňských listů. Domníváš se oprav-

du, že by bylo důstojno odpovídati na výrobek p. Jonáše nebo snad dokonce nějakého — odpusť! — Žaluda? Všimni si jen laskavě, co bylo v jejich listě tištěno před „besedou“ a co po „besedě“. Pánové snad čekali lichotivé poznámky o „Aténách“ atd. Vždyť jsou zvyklí slyšati je z vlastenečtějších a v národě slavenějších úst. Či myslíš, že se v městě, které má tak ušlechtilou mladočeskou samosprávu, útočí beztrestně na samosprávné švingulanty, na klerikalism, na bezkarakterní umělce a literáty a podobné? A konečně všimni si jen blíže fejetonu. Těch poznámek o opovážlivých studentech, kteří jsou „nejhorlivějšími vyznavači marxismu a realismu“, toho názoru o lidových akademiích, toho přiměřeného poukazu na můj vlas a vous, toho významného použití hrubosti p. Šaldovy s poznámkou: „nepravím tím, že by tvrzení to hodilo se úplně...“, toho zkrouceného citátu a poznámky: „zde následovalo slovo, jež nechceme opakovat“ atd. atd. Tedy s takovým žurnalistickým zákeřnictvím měl bych polemizovati? Neuvoď nás v pokušení! To bych nesměl znáti ta povedená kvítka, která to psala. Nejlepší odpovědí jest doslovný text mé přednášky, kterou otiskuješ. To stačí. Plzeň nepřátelská opravdu za polemiku nestojí, pozdravuj Plzeň *přátelskou*.

Tvůj Stanislav K. Neumann

NAŠIM ČTENÁŘŮM

K týdeníku nedošlo a nedojde. Nenašel přispívatelů, jaké potřeboval. Všem chladným, nezúčastněným, jen se prodávajícím bylo nutno ukázati dvěře, jakmile se Nový kult měl státi bojovným listem určitých myšlének. A věrných a oddaných spolubojovníků není ještě, není aspoň tolik, kolik jich týdeník potřebuje. Zůstane tedy čtrnáctideníkem. A přizpůsobí se užší své úloze. Jako týdeník měl míti širší úkol, měl prostě a jasně mluvit k mnoha a mnoha. Dnes však méně než kdy jindy přístupny jsou duše slovům, která nejsou nevraživá, brutální a stranická. Jed mstivosti se hledá, nikoli poctivá nenávist. Sprostotě a neomalenosti se tleská, nikoli bezohledné přímosti. S těmi bychom měli konkurovati? Nikoli, vracíme se k prvotnímu svému programu. Nový kult bude zase sborníkem vybraných prací původních i cizích. Bude redigován jen s ohledem na ty, jež inteligence jejich zachránila před utonutím ve stranickém bahně. S ohledem na zdravé inteligenty a inteligentní dělníky. A podaří-li se mu časem sraziti je v pevnou a vytrvalou falangu, vedenou svorným nadšením, vrátí se možná — budou-li poměry příznivé a přestane-li všeobecné zdivočení — k širokému úkolu agitačnímu. Tímto krokem vzdává se ovšem dobrovolně mnoha svých odběratelů. Nicméně není pochyby, že v dnešní situaci bude to na prospěch listu i jeho čtenářů.

Nový kult příštím číslem počne vycházeti čtrnáctidenně v sešitech prozatím archových, bohatě ilustrovaných, v obálce a s uměleckou

přílohou v každém sešitě. Slíbeným románem bude novější práce slavného francouzského romanopisce, u nás skoro neznámého Paula Adama. Pro text ostatní a část obrazovou získány jsou původní i cizí práce dle dobré tradice našeho listu.

Cena sešitu třicet haléřů. Předplatné na 25 sešitů poštou K 8. Předplatné na 50 sešitů poštou K 16.

Žádáme zdvořile své abonenty, aby dle toho doplnili laskavě své předplatné.

Z EPOPEJE LIDSKÉ HLOUPOSTI (2)

Výbor ze sprostot a nadávek Václava Hladíka v zaslánu v Národních listech 6. června 1900:

Surovosti — internacionála pseudomoderního humbugu — stádné kotérie hamživé a smíchané jako klece opic a morčat — rvavé plátky utřaččné a klevetivé — zakuklený pisálek — žurnalista lži — rozhled plazivého pseudomodernisty nesahající za mříže jeho klece opičí — fanatikové nynějších Volných směrů — odporná sprostota klackovitého stylu — zjednaný rváč — kritičtí gladiátoři — atd. atd.

A to vše pro poznámku Volných směrů, kterou náhodou *nepsal* redaktor tohoto listu a která zní: „Je samozřejmo, že jako u nás i všude jinde objeví se lžižurnalismus rázu p. Hladíkova a Čapkova, který, zaslepen pro vše ostatní, nedovede než slepě vynášeti hnízdo vlastní...“

A tento člověk se domnívá, že se může ještě někoho dotknouti! A tento člověk vytýká jiným, že nadávají! Škoda, že neviděl svého redakčního kolegu p. Patrika Blažka, s jakým hnusem veřejně v kavárně odhodil Národní listy a o tomto zaslánu jeho se vyjádřil. Ostatně, kdožpak by se zlobil. Toť právě jen příspěvek do této epepeje.

Pan F. X. Šalda, od nějaké doby žák a vážný konkurent Hladíkův v nadávkách, odejel do lázní a léčí tam bezvýsledně prý smrtelné rány a pohmožděninny utržené v posledních literárních bitvách.

Radikální listy posmívají se prof. Masarykovi, že děkoval komusi, že ho chránil v Mladé Boleslavi před poštváním davem. Jaké prý to hrdinství! Tedy dáti se zbíti od zuřících národních dělníků bylo by statečností dle tohoto listu. Pan dr. Rašín se přece schoval v Roudnici až — do sklepa.

Studentský sborník (sociálně demokratický) slyšel kdesi od kohosi cosi zvoniti a neví dobře co. Že prý redaktor tohoto listu zastavil vydávání překladu Afrodity na autorovo zakročení. A překlad byl zatím autorizován dopisem, jenž je dobře uchován v naší redakci. Inu, té malichernosti — — reformátorů!

Červen. 16. Sobota. Všechny pokrokové listy ukazují na slabé účastenství zejména studentstva při převezení ostatků *Augustina Smetany*. Většina shodně vidí v tom vzrůstající vliv klerikalismu. Zajímavý případ z jistého studentského spolku poučuje však ještě o jiném. Na černém prkně vyvěseno bylo vyzvání, aby členové spolku hojně se zúčastnili tohoto významného převezení. Bylo však strženo jedním členem, jenž interpelován prohlásil: „Jsem proti všem demonstracím. Student má pracovat pro svoje vnitřní zdokonalení, a nikoli demonstracemi.“ Tedy pěkné umravené fráze, že ano. Jsou v módě u jisté části studentstva, stejně jako druhá část ohání se frázemi radikálně vlasteneckými. A reakce přitom bez překážky postupuje *všemi* prostředky navenek i uvnitř.

17. Neděle. Při volbách do okresní nemocenské pokladny pražské zvítězili sociální demokraté 2820 hlasy proti 879 hlasům národně dělnickým. Těší nás nikoli sociálně demokratické vítězství, nýbrž porážka vlastenecké avantgardy. Reakční následky její vítězství byli bychom všude pociťovali.

18. Pondělí. Včera sešla se k první schůzi *Národní rada*. Famózní instituce zpátečnických i nejzpátečnickějších stran, které se konečně veřejně a mile našly, zahájila svoji nečinnost. Blahá naděje, že tento vejlupek vlastenecké naší společnosti nic nevykoná, je bohudíky silně oprávněná. Tam, kde klerikálové mají prim, nemožno si jiného přát. Jen nepoužijí-li nové vhodné příležitosti, ti jediní *chytří* v této společnosti.

19. Úterý. Telegramy vládní kanceláře vyličují nejčernějšími barvami *čínské boxery*. Nu ovšem, vždyť ti zlotřilci opovažují se vyháněti ze své vlasti misionáře a birice evropských států. Říkají:

„Chceme, abychom byli ponecháni sami, chceme míti svobodu, užívati naší krásné zemi a plodů našich starých zkušeností. Když vás prosíme, abyste odešli, zdráháte se a hrozíte nám dokonce, nedáme-li vám své přístavy, svou zemi, svá města. Proto se stáváme boxery, toť jediná možnost zbaviti se vás. Kdybychom chtěli vašich drah a strojů, mohli bychom si je koupit, ale nepotřebujeme jich, dovedeme být bez nich. Viníte nás, že nemáme pořádných vojáků, ale my jsme přestali vojákovat, protože jsme se civilizovali. Válka je barbarská. Je nás 400 miliónů lidských bytostí, a kdo by nám mohl odpor klásti, kdybychom svou moc chtěli uplatnit? Myslíte, že si toho nejsme vědomi? Čína přečkala již dvacet invazí, ale vždy absorbovala vítěze. I židy — což vy ne. Nejsme dětmi. Ale přiučili jsme se tajemství být šťastnu. Nechte nás na pokoji a necháme vás na pokoji!“

A tomuto „nechati na pokoji“ se v Evropě tak špatně rozumí. Tím méně tomu, že někdo nestojí o kořalku, syfilis a křesťanství.

20. *Středa. Národopisný lyrism* je povrchní a výstřední „nadšení“ pro staré lidové kroje, výšivky, písně, zvyky a obyčeje z důvodů nikoli vědeckých, nýbrž domněle vlasteneckých. Jeho apoštoly u nás jsou moravští zpátečníctví vlastenci a klerikálové. Říkají, že chtějí vypěstovati národní kulturu, zatím však sledují své tajné reakcionářské cíle. Vystihli, kde najdou dobrou pro sebe půdu. Čím ošálí a zlákaají lehkověrné, jichž potřebují. Přitom jsou povrchními frázisty a diletanty. Národní kultura, její směr, její duch nenajde se v pestrých barvách přežitého povrchu. Morava, i kdyby ji oblekli celou do vyšíváných spodniček, zůstane tímže zuboženým, znemravnělým, dusným hnízdem, dokud nepřijde tam „revoluce vědecká, literární, žurnalistická, slovem nový život“. A pokud tito lidé táhnou se svým folkloristickým muzeem do umění, především výtvarného, nechápající zbla ze základních jeho principů, musí se rázně a definitivně všade odraziti. Nepravím tím ovšem, že ty všechny věci, jež národopisný lyrism zahrnuje svou kočičí láskou, jsou materiálem umělecky naprosto nezpracovatelným. Ale proti přeceňování jich významu, proti jich povýšování na kritérium v otázce národního umění nutno se zcela rázně postavit. — Třeba prostě ze všech důvodů položit u nás hráz pohostinskému vystupování různých Cejnků, Wurmů, Marešů, Dostálů. Neboť nemá-li Morava pranic lepšího, klerikální a zpátečnické agitace máme sami až dost. Tolik k rozvláčné polemice Času a Samostatnosti.

21. *Čtvrtek. Jakými socialisty jsou národní dělníci:*

„Vaše Blahorodí! Ctěné firmě Vaší zajisté je příliš dobře známo, jakým způsobem si dosavadní představenstvo okresní nemocenské pokladny v Praze, nacházející se v rukou strany sociálně demokratické, počíná vůči kruhům zaměstnavatelským. Lidé ti neuvažujíce, v jak stísněných poměrech se obchod a živnosti u nás nacházejí, skandalizují jednotlivé zaměstnavatele dluhující příspěvky členské. V roce minulém dokonce toto představenstvo vydalo zvláštní seznam dlužníků, chtějíc tím nepochybně zakryti své špatné hospodářství nejen s penězi dělníků, ale i s penězi pánů zaměstnavatelů. V tomto skandalizujícím seznamu našli jsme i ctěnou firmu Vaši. Jsme přesvědčeni, že jednání toto nemůže na kruhy pánů zaměstnavatelů zůstat bez účinku a že kruhy tyto vzchopí se, aby sociálním demokratům v pokladně řádicím daly patřičnou odpověď. Příležitost k tomu naskytuje se právě nyní, kdy 17. června v sále Typografické besedy konati se budou volby 494 delegátů z členstva pokladny. Páni zaměstnavatelé mají tu příležitost na kruhy dělnictva působiti ve prospěch kandidátní listiny strany národně sociální, která přítrž chce učiniti dosavadnímu hospodaření sociálních demokratů v pokladně. Nadějíce se, že Vaše Blahorodí toto laskavě vezme v úvahu, jsme v úctě dokonalé důvěrníci strany národně sociální.“ (Zář)

22. *Pátek*. Časopis *Pozor* v Olomouci vede dobrý boj s arcibiskupem Kohnem. Drží se ho jako klíště a nepouští. Naposledy obvinil ho, že zaslal kabinetní kanceláři jen žádosti tří *šlechtických* uchazečů o kanovníká místa, kdežto žádosti ostatních dvanácti nešlechtických uchazečů do Vídně nezaslal. Arcibiskup, jenž se přiznal, chytře odvolal žalobu pro urážku cti a redaktor žalován jen pro pomnutí redaktorské péče. Týž byl však včera osvobozen a arcibiskup odsouzen k náhradě značných útrat. — Jedno však mám vždycky na mysli, kdykoliv čtu *Pozor*. Že totiž boj s arcibiskupem není ještě celým bojem antiklerikálním. A že by *Pozor* neměl pro výbojného nevlasteneckého pastýře zapomínati na o nic méně výbojné berany klerikálního stáda, berany s lyrickou tváří vlasteneckých kulturníků.

23. *Sobota*. Dnešní noviny píší ze soudní síně o následujícím *omylu policejního konfidenta*:

„Tajný zřízenec policie František Kalivoda podnikl dne 1. května po 10. hodině v noci velmi nešťastný ‚lov‘. Stojel na chodníku nedaleko hostince U Bulhara v Karlově třídě na Žižkově, spátril na druhé straně u celní budky jakousi dámu, k níž beze všech okolků popošel a vyzval ji, aby šla s ním. Překvapena tímto oslovením, odbyla ho neznámá, aby ji nechal na pokoji a šel po svých. Ale konfident v domnění, že má co dělat s nějakým ‚nočňátkem‘, zhurta vzkřikl na dámu, že kdyby byla pořádná ženská, nestála by v té době na ulici, a doložil, že ji pozoruje již chvíli, jak chytá ‚pány‘. Dáma proti tomuto nařknutí protestovala, posléz dala se do pláče, ale konfident trval na svém. Stráž odvedla oba na komisařství, kde se však zjistilo, že domnělá ‚dámička‘ je zcela pořádaná žena. Téhož dne byla na návštěvě u svých příbuzných na Žižkově, a jedouc elektrickou drahou, vystoupila na stanici U Bulhara, kdež chtěla přestoupit do koňky, což jí dokázal zřízenec potravní daně, kterého se ptala, pojedje-li ještě nějaký vůz do Prahy. Uražená nařknutím konfidenta, podala na tohoto žalobu pro urážku na cti, o které se včera vedlo hlavní přelíčení u okresního soudu žižkovského. K vyzvání soudce, aby se strany smířily, prohlásila žalobkyně, že od žaloby upustí, když konfident zaplatí ve prospěch Domoviny, spolku pro vychování zanedbaných dívek v Praze, obnos 20 korun...“

Podobný případ sdělují *Les Temps nouveaux* z Paříže. Paní S. byla strážníky za podobných okolností zatčena, dovedena do vězení a *podrobena s holkami zdravotní prohlídce*. Časopisy chopily se však zavčas věci a jen tak se stalo, že prostá tato žena nezůstala až do smrti zapsána v ničemném policejním seznamu a nebyla po celý život každý týden kontrolována. A jakým způsobem bylo odčiněno bezpráví na ní spáchané? Jeden komisař byl přesazen a dva špiclové degradováni. Toť vše, jako obvykle. *Les Temps nouveaux* dodávají: A tak nejposlednější policejní otrok může s námi činiti, co mu libo; může znásilniti kteroukoliv ženu, vstoupí-li mu tato myšlenka do hlavy. Nic se mu nestane, přenese jen svoje působíště o kousek dále. Paní S. spokojila se tím, že si

stěžovala, je to patrně dobrá duše. Před nějakou dobou paní Paulmierová za bezpráví mnohem menší zabila skoro jednoho žurnalistu a byla osvobozena. Policisti, kteří způsobili paní S. urážku bezejmennou, mohou se zváti šťastnými, že jim dala milost!

24. *Neděle*. Nějaký zpěvácký spolek vídeňský měl prý položit věnec na hrob *Heinův* v Paříži. Vídeňská městská rada, jakmile o tom zaslechla zvonit, usnesla se rychle vysloviti „politování pěvecké jednotě, že položila věnec na hrob *židovského básníka*, jehož žádné německé město nechtělo poctiti pomníkem“. Do věnce nesmrtelných ostud a blamáží antisemitských kreténů vídeňských přibyl nový lístek, tentokráte zbytečně, neboť zpěvácký spolek věnce na hrob *Heinův nepoložil*.

25. *Pondělí*. Z apoteózy české hlouposti, která se konala včera na *Mušském*: „Výborně! Sláva! Výborně! Výborně! Hanba mu! Masarykovci! Hanba jim! Výborně! Výborně! Výborně! Nemůžeme! Nestane se tak! Nikdy ne! Nikdy! Nikdy! Don a Visla budou vidět placaté čepice! Český národ nezahyne! Nikdy ne! Výborně! Výborně! Výborně! Hanba jim! Ti ať se starají o svého Hilsnera! Výborně!“ — Pokračování na Podřipsku a v Soběslavi.

26. *Úterý*. *Audiat et altera pars!* Hnusná aféra *Akademické čítárny* vyvolává obvyklý zaslánový doprovod. Omývá se, vyvrací se, lže se. Tři pozitivní a nevyvratitelná fakta volají však o soucit s českým studentstvem. Předně: že se našel takový Znamenáček, který patrně věděl, čeho až může se odvážiti. Po druhé: že *Akademická čítárna* zbaběle vyhnula se přesnému rozhodnutí. Po třetí: že antiklerikální a pokrokové studentstvo neodhodlalo se k vážnému projevu, kterým by smazalo hanbu, jež na něm lpí a lpěti zůstane, charakterizujíc nejen odvahu jednotlivce, nýbrž i vlažnost, ubohost celku.

27. *Středa*. Sociálně demokratický *Ženský list* má ve 12. čísle, jež dnes došlo, tuto zprávu:

„*Člověk bestie*. Tohoto názvu užil v jednom díle spisovatel Zola a měl pravdu. V tyto dny stál před soudem Emanuel Pelinger, 33letý nádeník z Rájce, maje se zodpovídati ze zločinu hnusného proti přírodě, jehož se dopustil tím, že k ukojení svých nezřízených chtíčů používal — slepic. Byl odsouzen pouze na tři měsíce.“

Domnívám se: takovým způsobem neměl by přece *socialistický list* vychovávat své čtenáře. I v českých listech dostatečně se psalo již o tom, jak se mají posuzovati podobné případy sexuální zvrácenosti a úsudek všech rozumných lidí souhlasil v tom, že podobné perverze patří nejvýš pod lékařský dozor, ale jistě ne do kriminálu. A teď přijde *Ženský list* a vzdychne si: byl odsouzen *pouze* na tři měsíce.

28. *Čtvrtek.* Jsme už tak zotročili, že svobody neuznáváme za vlastnost charakteru, že jí nečítáme mezi „praktické ideje“, ovšem blahovolnost, vlastně ovčí poddajnost, službičkování, usluhování jiným, to jsou vlastnosti, kterých na nás vyžadují jiní, jimž zejména pokora, poslušnost, otroctví jsou nejpřednějšími, nejsvětějšími ctnostmi, — ale svoboda, volnost, neodvislost — jen to nikdy!...

Pravá svoboda spočívá v bezohlednosti všeho jednání a konání. Bezohledný muž nemusí být ještě člověkem hrubým, surovým, necitlivým! Naopak, bezohledný muž — v tom ušlechtilém slova smyslu — je povahou nejcitlivější, srdce jeho je otevřeno všemu vznešenému...

(Školský obzor, č. 26)

29. *Pátek.* Uznáváme, že *sňatek následníkův* je aktem *pro říši* důležitým. Rozhodnutí, je-li to nerovný sňatek morganatický, a přísaha následníková určují poslušnost v říši. Člověk by však řekl, že české žurnály, hlavně ty, které tak rády rozvinují demokratickou a opoziční fángli, mohly odbýt celou věc jediným informačním článkem. Ale kdež! Český byzantinismus rozvinul se na celé čáře, a dočkáme se bezpochyby ještě toho, že si naše státoprávní žurnály s nestátoprávními vjedou do vlasů, neboť se jedná o „českou“ kněžnu, která se stane nebo může se státi manželkou „českého krále“. Samostatnost je sentimentální a Radikální listy chystají zvláštního zpravodaje. Dnes přišel i Čas s kolosální *Idylou následníkovou*. Pánbu pomáhej při této výchově českého lidu!

30. *Sobota.* V *Národním divadle* končí dnes dny loučení. Od nové společnosti neslibuji si skoro nic. Naše divadelní publikum, které hledá v divadle především modly à la Florjanský nebo Benoniová, hledí na změnu nejvýše ze stanoviska politického a nedovolí reformovat příliš v uměleckých věcech. Vážný význam vzdělávací Národní divadlo ztratilo; pochybuji, že mu ho nový pořádek vrátí.

NĚKOLIK AFORISMŮ O VÁLCE A MILITARISMU

Konflikt mezi dvěma národy, ať již pochodí z příčin racionelních, hospodářských nebo jiných, či ať je vyvolán uměle diplomacií, nemůže být vyřízen válkou. Naopak, nenávist na obou stranách vzrůstá a u přemoženého vzniká touha po odvetě. A máme příklad na dobrodružství filipínském: válka přivedla válku, neboť násilí vyvolává opět násilí.

*

Zdá se nám někdy, že válka přichází jako osudový mstitel. Tak na Španělsko. Avšak kterak přijde k tomu nevinný národ, držžený v otroctví duchovém i hmotném, aby pykal za hříchy mizerné vlády, která bez-trestně čachruje, zatímco on ztrácí nejlepší své síly!

*

Jako souboj nemůže zadostučiniti uražené „cti“, tak nemůže válka zadostučiniti právu. Ano, je to zcela v duchu dnešní kapitalistické morálky, vyřizují-li knížata a vlády své různé právní zápletky válekou, jinak řečeno bezprávím, ukládajíce lidu, aby za ně šel na jatky.

*

Jakou důležitost má pro lid jakákoliv změna mapy civilizovaného světa, nehledě k prospěchům vyplývajícím z národních autonomií? Jeho největší nepřítel zůstává, a tím jest kapitalistický systém, kapitalistická společnost s její morálkou. A tomu je všady stejně, v Rakousku jako ve Francii. To je dneska největším problémem pro všechny národy. Všecky ostatní otázky mají podřadný význam.

*

Kdyby se aspoň posílali do boje jen starci a se životem hotoví lidé. Nebylo by to aspoň pro lidstvo neekonomickým snad. Avšak když se tam posílá mládež, která má ještě nejkrásnější léta před sebou, vydává-li se mládež všanc smrti nebo neskonalým útrapám, kdo se odváží pak říci, že válka jest pákou pokroku nebo jeho důsledkem!

*

Táže-li se vás někdo, jaké jsou účinky militarismu, nechybíte, odpovíte-li mu: žalostné v každém směru. Toť přiznává se i ve vládnoucích kruzích, jak tomu nasvědčuje návrh carův. Avšak nesmíme se klamati. Žádná konference míru nebude míti vlivu na soudobý militarism, leda v maličkostech, protože prostě armáda nestojí jen proti nepříteli vnějšmu, s nímž nakonec dohodnutí nebylo by tak nesnadné, nýbrž především i proti nepříteli vnitřnímu, s nímž není či nebude aspoň vůbec žádného dohodnutí. Buď a nebo! Proti armádě militaristické stojí armáda proletářů. A proto nepadne militarism, dokud nepadne soudobá společnost.

*

Je to krásný sen, pomyslíme-li si, že jednoho dne v kritickém okamžiku odmítnou vojáci hráti úlohu v intrigách králů a vlád. Evoluce však realizovala již sny mnohem odvážnější. Nezbývá tedy než *pracovati*. En avant!

NOVÝ KULT OPĚT NEZANIKL

Bez marných stížností a bez zbytečných rozkladů o tom, proč tak dlouho nevyšel, budiž prostě konstatováno, že nikterak nemíníme k potěše různých lidiček dáti svému listu nadobro zaniknouti zvláště nyní, kdy přátelská pomoc, jíž se nám dostalo od dělnických našich soudruhů, a rapidní vzrůst kolportáže svědčí o tom, že uznání naší práce a důležitosti nezůstane nadále jen platonickým. Ovšem je třeba především ještě, aby se uznalo, že nestačí, by Nový kult vycházel v dlouhých intervalech, nýbrž že hnutí naše potřebuje ho *ve lhůtách čtrnáctidenních*. Neboť mezi jiným je nutno, aby již jednou systematicky

a věcně odrážely se u nás všechny ty tradiční lži, vědomé nepravdy a klamně domněnky, šířené buď z nevědomosti, buď ze zlomyslnosti o všech našich názorech a myšlenkách, takže se někdy zdá, jako by lidé vůbec nečetli anebo jako by jim při čtení ucházel veškeren smysl napsaného. Žádáme tedy důtklivě své soudruhy a přátely, aby aspoň v nynější kritické pro nás době nezapomínali na nás při svých besedách a schůzích a přičinili se hlavně o to, aby *počet výtisků hromadně zasílaných (po 20 hal.) vzrostl všude aspoň o polovinu*. Nový kult jako čtrnáctideník byl by pak zajištěn. Také dlužníky žádáme, aby šli do sebe, a prosíme všechny abonenty i kolpoltéry, aby svoje obnosy zaslali nám pokud možno *ihned po obdržení tohoto čísla*.

NOVÝ KULT KONČÍ tímto sešitem svůj druhý svazek a vůbec svou existenci jako neperiodický časopis. Doufáme, že již v únoru shledají se s ním naši přátelé opět — v nové, ještě vítanější podobě. Těm, kdož mají částečně nebo docela zaplacený třetí svazek, předplatné bude přeneseno, takže neutrpí žádné ztráty.

První čísla Letáků a první svazky Knih Nového kultu vyjdou současně s prvními čísly obnoveného našeho listu.

Ti, kdož by se chtěli zúčastniti za výhodných podmínek finančně našeho podniku, přihlastež se v redakci tohoto listu pokud možno v nejkratší době.

Z VÝTVARNICKÉHO REFERÁTU NÁRODNÍCH LISTŮ: „Whistler naplňuje obecenstvo obdivem nad svou troufalostí, s jakou odvážil se (!) vystaviti několik příliš geniálně odfleknutých skic. Besnard zůstává věrným svým barevným výstřednostem (!)...“

HROMADNÁ VYSTUPOVÁNÍ Z CÍRKVE budou vždy ochotně v tomto listě oznamována. Třetí vydání Epištoly k římským tiskne se jako první leták Nového kultu.

STÁTOPRÁVNÍ NAŠE RADIKÁLY dobře charakterizují slova, jež nedávno napsalo Právo lidu: „V týž den, kdy skončila v několika uhelných revírech stávka následkem nedostatku podpor, založili radikálové seskupení kol Radikálních listů *lidovou banku* a označují hned pro počátek 183 podíly po 100 korunách. Tedy *18 300 korun*. To dovedli sehnat ovšem na lidovou banku, o niž chtějí opřít svou politiku, jež má hrát důležitou úlohu jmenovitě při volbách, jak to odkoukali u jiných podniků jich mladočeských tatíků. A současně dovedli sehnat desettisíce potřebné pro nové *kapitalistické družstvo* k zpachtování Národního divadla. *Proč nesehnali také nějaký desettisíc pro stávkující horníky?* Ovšem, to by jim ty desettisíce nenesly vysoké úroky a dividendy!...“

KLERIKÁLNÍ ZVRHLOST. Učitelské noviny pod záhlavím Učitelská zvrhlost píše následující: „Časopis Vychovatel, jenž jest orgánem Jednoty katolického učitelstva v Království českém, píše v čísle 6 pod záhlavím *Může-li býti dle katolického obřadu svěcena škola, jejíž průčelí zdobí okázale odznak nebo poprsí pedagoga nekatolíka?* — v tento rozum: „O této

věci promlouvá obšírně dr. Ant. Brychta v Rádci duchovním a dokazuje, že školy s poprsím pedagogů nekatolíků světiti se nemají. Důvody uvádí tyto: 1. Člověka nelze dělit, a nemožno tedy přihlížeti k omluvě, že poprsí bylo umístěno pouze hledíc k zásluhám osoby jako pedagoga. V osobě té nutno ovšem viděti pedagoga, ale zároveň jinověrce. 2. Církev světi pouze obrazy a sochy svatých. 3. Svěcení obrazů osob světských, tím více pak obrazů osob, jež nejsou ve svazku církve katolické, odporuje naprosto duchu modliteb při obřadu tom konaných. — K těmto „důvodům“ přičinil časopis Vychovatel, orgán Jednoty katolického učitelstva v Království českém, jehož spoluredaktorem jest V. Špaček, řídicí učitel v Košátkách, pp. Vrutice Kropáčová, k neskonale hanbě veškerého učitelstva českého tuto nestoudnou, učitelstvo české hluboce ponížující poznámku: „Článek ten doporučujeme pozornosti důst. duchovenstva. Staví-li se někde škola, tu místní rada školní, zasedá-li v ní *několik liberálů*, obyčejně umístí v průčelí *poprsí Komenského* a pak žádá, aby byla slavně posvěcena, ač, jak známo, byl Komenským velikým odpůrcem katolické církve.“ — K této české učitelstvo těžce zahanbující redakční poznámce orgánu Jednoty katolického učitelstva v Království českém dokládáme: Neohradí-li se členové Jednoty katolického učitelstva v Království českém *veřejně* proti této neomluvitelné popupě nesmrtelného pedagoga J. A. Komenského, jenž ctěn jest po celém vzdělaném světě jako nejslavnější pedagog, nechť české učitelstvo vždy a všude staví na pranýř veřejné hanby každého učitele a každou učitelku, kteří jsou členy Jednoty katolického učitelstva v Království českém!“

TAJNÁ TISKÁRNA socialistického listu Robotnik byla dle novinářských zpráv z Varšavy vypátrána v Lodži. Sedm osob, a to pět dělníků, jeden student a jedna žena, byli zatčeni a dopraveni do Varšavy. Vzdor tomu vydáno nové číslo a v něm uveřejněno jméno dělníka, který vyrazil skrýš, ve které se tiskárna nalézala. Po několika dnech byl týž nalezen zabodnut.

O KONFLIKTU V LUMÍRU psal olomoucký Pozor z Prahy: Lumír redakcí V. Hladíka chtěl najíti až dosud jakousi střední cestu mezi starými pány z Máje a nejmladším moderním uměním. Znova však ukázala se pravdivost přísloví, že „kdo na dvě židle sedá“ atd. Nejvíce prý to cítí sám nakladatel. Pánové z Máje byli několikrát hodně pohlazeni proti srsti — nu a p. Otto přece jen závisí více na nich než na jiných. A když bylo nadhozeno i něco o novém listě, o který by se májisté troufali pokusit, nastaly dvě věci: 1. konflikt p. Otty s p. Hladíkem, 2. naděje, že májisté budou okupovat Lumír daleko značnější převahou. Necháváme zatím tuto zprávu bez poznámky až na to, že mimo zasláno p. Sovovo v záležitosti České poezie nenašli jsme v Lumíru nic, čím by byli staří páni „hodně pohlazeni proti srsti“.

ROZVOJ, orgán klerikální mafie na Moravě, uveřejňuje neslušný a naivně psaný článek pana Emanuela šlechtice z Lešehradu. Možná, že se k němu vrátíme.

REDAKTOR OLOMOUCKÉHO POZORU pan Knechtl byl žalován arcibiskupem Kohnem (známým z aféry rolníka Dubjáka) pro urážku na cti spáchanou tiskem tvrzením, že nezaslal vládě při obsazování místa kanovnického císařem žádosti dvanácti občanských kandidátů úplně kvalifikovaných. Vyšetřování v této věci však zastaveno a pan Knechtl byl žalován pro opomenutí povinné péče redaktorské. Vzdor polovičnickému přiznání pana dr. Kohna byl odsouzen k pokutě 380 K, popřípadě do vězení na 36 hodin. Důkaz pravdy nepřipuštěn.

V SLANSKÉM OBZORU přimlouvá se J. Peters za zařízení veřejné nestranné čítárny ve Slaném, ukazuje k nevýhodnosti čítáren pro jednotlivé spolky a strany.

SODRUH Č. KÖRBER vyjde v den 1. května z vězení. Vítáme ho na svobodu!

VE FRANCII prý byla založena liga, jejímž vznešeným (od vznešeného k směšnému je jen krok) úkolem je urážeti židy a vyzývati je k soubojům. Patřilo by vlastně do epopoje lidské hlouposti, registrujeme jen kvůli tomu.

SODRUH OPLETAL počal vydávati měsíčník Socialistická knihovna, jehož první číslo leží před námi. Úprava je pěkná, číslo za 14 h velice levné. Celoročně 1 K 80 h. Prvním dílem v Socialistické knihovně uveřejňovaným je Kropotkinovo dílo Blahobyť všem.

V ČERVENÉM KOSTELCI vypukla stávka textilního dělnictva. Rychlá pomoc nutna. Peníze pro stávkující budtež zaslány na Nový kult, kde budou i kvitovány.

ZÁLEŽITOSTI ORGANIZACE

Časopisy Omladina a Matice dělnická nevyšly následkem zatčení redaktorů. Soudruh J. Opletal byl vypovězen z Čech, proti čemuž podal ovšem odvolání, soudruh Č. Körber bude míti dne 17. t. m. přelíčení pro přečin dle § 305 t. z., jehož prý se dopustil na schůzích stávkujících.

*

Časopis Matice dělnická počne co nejdříve zase vycházeti spolu se Socialistickou knihovnou, a sice v Brně, kam se redaktor soudruh J. Opletal uchýlil, když jeho vypovězení z celých Čech bylo potvrzeno. Přejeme mu hodně úspěchů v dobrém boji s moravskými klerikály.

*

Časopis Omladina počne co nejdříve vycházeti. Redaktor Čeněk Körber opustí dne 17. t. m. vězení.

Redaktor Matice dělnické soudruh Jan Opletal žádá odběrately Matice dělnické o bezodkladné zaplacení dlužných částek za časopis a za hmotnou podporu pro list, neboť následkem nuceného přestěhování z Plzně do Brna je finančně zničen. Matice dělnická počne taktéž co nejdříve vycházeti. Adresa: Brno, Josefov č. 28.

*

Matice svobody počala vycházeti již na místě Matice dělnické. Adresa: Brno, Josefov č. 28.

OD REDAKCE

Pan J. V., Tábor. Trochu suché ještě, neuveřejním. — *Pan Sv. Z., Jičín.* Pro většinu našich čtenářů se nehodí. Jinak slušné. — *Pan E. N., Bělá.* Příliš rozhárané ve výrazu a ve formě vůbec. Velikými slovy nutno opatrně zacházeti, neboť „od vznešeného k směšnému není než krok“. Vhodný dopis byl by vítán.

*

Listárna redakce odkládá se pro nedostatek místa do čísla příštího. Připomínáme, že soukromými dopisy odpovídati nikomu nemůžeme, leda v záležitostech mimořádně důležitých.

*

Zasílatelům příspěvků: Čeho jsem neotiskl v tomto čísle, neotisknu již vůbec. Nikdo však neztrácej chuti.

Zvláště jsou nám vítány pro příští číslo dopisy. Mohou být podepsány šiframi, ale redakce musí znáti jméno dopisovatelovo, jenž ručí jí za spolehlivost údajů.

Žádáme za laskavé zasílání spolehlivějších adres, na něž bychom mohli zaslati ukázková čísla. Kdo nám opatří nejméně pět abonentů (aspoň na 25 čísel), obdrží obratem pošty tři barevné reprodukce moderních plakátů hodící se výborně k ozdobě příbytku.

Přijímáme již nyní objednávky i literární příspěvky pro Kalendář Nového kultu, jenž vyjde na podzim ve vyjimečně umělecké úpravě.

S Knihami Nového kultu a s Letáky stále ještě nebylo možno počítí. Kdyby se tak sešlo více subskribentů, vyšly by okamžitě. Drama Verhaerenovo Svítání bude dáno do tisku co nevidět.

Románu Pierra Louÿse Afrodita vyšly jen čtyry sešity. Propadly dvakráte konfiskací a kniha byla by se stala jen pouhým torzem; k dobrovolným výpustkům a změnám nemohli jsme se však odhodlati. Zastavili jsme tedy další vydávání. Román vychází nákladem Hynkovým se změnami a výpustky jako sprostá pikantní četba v překladu, k němuž ovšem beze všeho odhodlal se p. Pachmajer (pod pseudonymem), člen redakce Národních listů. — Tolik odpovídáme tazatelům.

V šestém nebo sedmém čísle Nového kultu počneme otiskovati větší přeložený román. V příštím čísle oznámíme který.

*

Obrazové přílohy můžeme připojovati jen k číslům pro abonenty, kteří předplatí nejméně deset sešitů. Kolportéři, kteří odbírají nejméně pět sešitů, obdrží jeden exemplář této přílohy zdarma. Na podzim vyjde první svazek Alba Nového kultu, jež bude vycházeti čtvrtletně o 10 uměleckých listech, jež budou tvořiti naše přílohy tištěné na zvláštních papírech s velikými okraji.

Svítání, dramatická báseň Verhaerenova, dotiskne se v letních měsících a vyjde na začátku nové sezóny.

P. B. Paria. Ještě nemohu. Dále jen. — *P. B. Reim.* Otisknu Osvětu. — *P. J. N. v Jičíně.* Otisknu Skepsi.

*

Obrazovou přílohou tohoto čísla jest karikatura Stanislava Przybyzského od Bruno Paula, ukázka to ze zajímavé knihy Martin Möbius: Steckbriefe, která přináší 30 pokusů o nový druh satirické literatury — uměleckou literární karikaturu, provázených týmž počtem kreseb známého moderního německého karikaturisty.

Zdeněk Tl. — Jonin Goróv — R. — Z. Tuč., Praha. Ze zasláního neotisknu nic. Chybí tomu především originelní a bezprostřední výraz. — *J. S., Praha.* Jednu.

*

Upozorňujeme své čtenáře, že obrazové přílohy tiskneme jen v přesně omezeném počtu výtisků, takže nově přibylí abonenti mohou obdržeti jen přílohu čísla bezprostředně předcházejícího zaslání jejich předplatného. Tož doporučuje se zaslati předplatné pokud možno nejdříve. — Příloha čísla prvního (Sattlerova kresba z cyklu Novokřtěnci) jest úplně rozebrána. Pro číslo čtvrté máme připravenu překvapující kresbu Féliciena Ropse Pokrytectví.

První svazek Knih Nového kultu a první svazek Alba vyjdou ihned po Novém roce, avšak jen tehdy, zašle-li většina dlužníků a všichni kolportéři peníze do týdne po obdržení tohoto čísla.

Reklamní plakátek Nového kultu, obsahující vždy obrazovou přílohu posledního čísla nalepenou na silném barevném kartónu, zašleme každému na požádání, přiloží-li 40 hal. ve známkách. Hodí se dobře na stěnu veřejných místností.

Pokračování Vývoje studu odkládáme do čísla 4. V čísle 5 bude tato výborná studie ukončena a počneme s článkem Paula Robina Volná láska, volné mateřství. V Anarchistických kapitolách přineseme mimo jiné nejdůležitější ze zpráv, jež měly býti podány na rozehnaném kongresu pařížském. Čtenáři naši učiní si pak úsudek, čeho se vláda francouzská svým zákazem dopustila. Tyto články budou: Komunism a anarchie (Kropotkin), Militarism (Domela Nieuwenhuis), Anarchie a církve (Élisée Reclus), Generální stávka, Historie chicagských mučedníků, Organizace (Grave), Feminism, Individualism a komunism, Kooperace, Antisemitism a sionism, Tolstojism a anarchism, Lidská práva, Otázka pohlavní atd. atd.

Neotisknu veršů pp. *St. K. — V. M. 28. — Jos. P. — Sv. Ž.* Pokračujte. — *Karel Str.* Prosím o další výběr ze zajímavých prací Vašeho přítele. Z tohoto ještě nic. — *J. Dub.* Snad podruhé.